Pitäjä pitäjältä

SORTAVALA

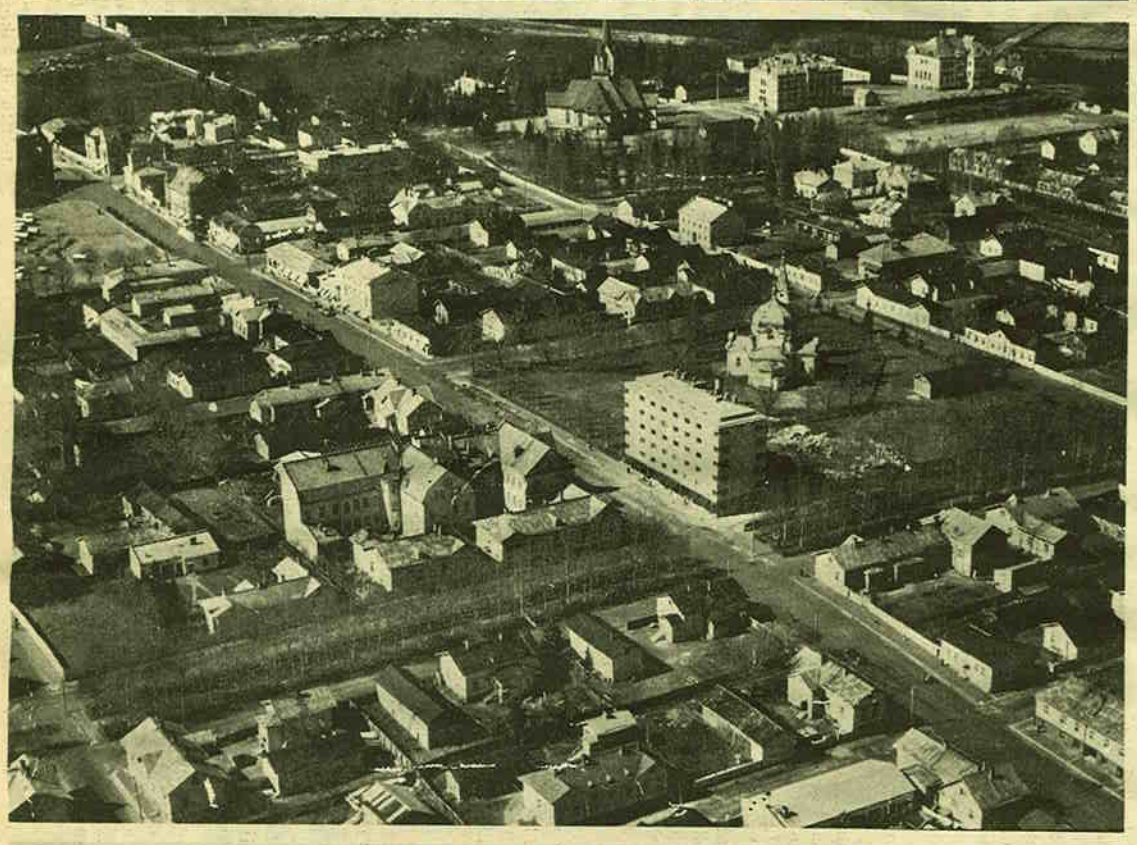

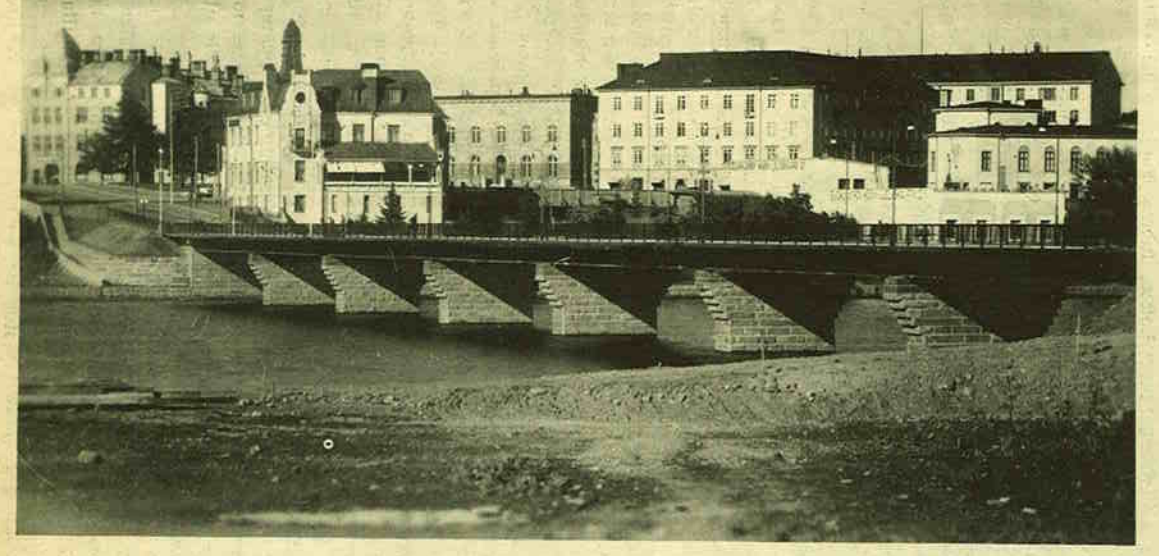

Sortavala oli kirkkojen ja koulujen kaupunki ja maakuntansa liike- ja sivistyselämän keskus. Ylinnä kaupunki ilmasta nähtynä, keskellä, kaupungin keskustaa (taustalla keskellä luterilainen kirkko, jonka edessä puistossa viime sotien sankarihaudat. Kirkko paloi 2. 2. 1940 suurpommituksessa. Alinna kuulu Karjalansilta, joka niinikään katkesi pommituksessa.

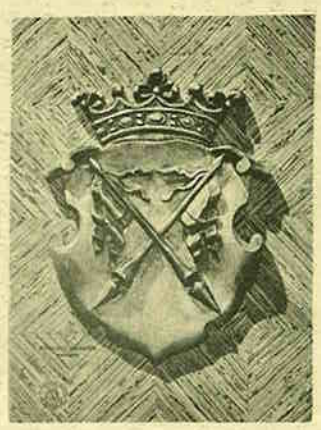

Sortavalaa muistellen

Tämän karjalaisten yhteisen Karjala-lehden tässä liitteessä muistellaan Sortavalaa. Kerrotaan minkälainen se oli meidän siellä asuessamme ja toimiessamme sekä paljon ennen meitä.

Sortavala oli historiansa vähän yli 300 vuoden aikana joutunut kokemaan monenlaisia vaiheita. Sodat olivat sitä usein hävittäneet, mutta sen uskolliset ja uuraat asukkaat olivat aina rakentaneet kaupunkinsa uudelleen. Sotaisiin muistoihin tuntuu viittaavan kaupungin vaakunakin, jossa on kaksi viiriä ristikkäin.

Sortavala perustettiin kaupallisessa tarkoituksessa ja sen porvarit alottivatkin kaupanteon toimeliaasti. Jo 1656 tiedetään viiden sortavalalaisen kauppiaan matkanneen tavaroineen Nevan kautta Tukholmaan. Ja vuoden 1700 tienoilla kaupungissa asui enemmän kuin 200 porvaria, jotka kävivät kauppaa laajalla alueella. Vielä 1800-luvun puolivälissä kerrotaan Sortavalan talvimarkkinoiden olleen huomattava tapaus.

Sortavalasta oli tullut maakuntansa Raja-Karjalan, jota sittemmin alettiin nimittää Laatokan-Karjalaksi, henkinen ja taloudellinen keskus, vaikka paino lukuisten oppilaitosten vuoksi olikin enemmän henkisellä puolella. Viime vuosisadalla ja tämän vuosisadan alussa tekivät Sortavalan monet opettajat voimakasta kansanvalistustyötä laajalti maakunnassa. Erityisen huomion ansaitsee valtakunnallinen järjestö, Suomen Kirkon Sisälähetysseura erilaisine hoito- ym. laitoksineen. Mainittakoon myös ,että vuosina 1892—1917 kaupungissa toimi merimieskoulu. Sellainen ilmeisesti tarvittiin Laatokan vilkkaan laivaliikenteen vuoksi. Sivistystoiminta kaupungissa oli varsin monipuolista.

Kunnallisista laitoksistaan Sortavala huolehti kiitettävällä tavalla. Erityisen ylpeä se oli vesijohtolaitoksestaan, joka melkein ilmaiseksi toimitti kaupungille erinomaista juomavettä. Asukkaita Sortavalassa oli noin 5 000.

Sortavalassa pidettiin usein valtakunnallisia ja muitakin juhlia ja kokouksia. Niiden päätteeksi tehtiin tavallisesti laivamatka Valamoon. Niinpä 1930-luvulla Sortavalassa pidettiin laulujuhlien lisäksi suuri kansakoulunopettajien kokous, lottapäivät, kauppiaskokous ja maatalousnäyttely. Näidenkin kokoontumisten yhteydessä tuhannet osanottajat tetkeilivät tutustumassa Laatokan keskellä sijaitsevaan luostariin. Sortavalan asema Valamon laivareitin toisessa päässä merkitsi kaupungille huomattavaa matkailulisää.

Sortavalassa elettiin tasaista, vaikkakin valpasta ja vireää elämää. Talvisodassa kaupunki sai helmikuun 3. päivänä 1940 kokea ankaran ilmapommituksen, joka aiheutti muutamien ihmisten kuoleman sekä kirkon ja useiden talojen tuhoutumisen. Jatkosodan aikana Sortavalaa jälleenrakennettiin, kunnes se kesällä 1944 oli toisen kerran jätettävä. Sortavalalaiset muistavat kaivata miellyttävää kotikaupunkiaan.

T. R.

Sortavalan rautatieasema, joka paloi talvisodan lopulla.

Sortavala — maakuntansa keskus

Kun kuningas Kustaa II Adolf ryhtyi v. 1617 solmitun Stolbovan rauhan jälkeen järjestämään valtakuntaansa takaisin liitetyn Käkisalmen läänin asioita, hän mm. antoi määräyksen Sortavalan ja Salmin kaupunkien perustamisesta. Salmin kaupungista piti tulla Ruotsi-Suomen äärimmäinen rajavartiosema Laatokan koillisrannalle. Tulevalle kaupungille asetettiin jo pormestarikin, mutta siihen koko kaupunkihanke raukesi. Kun Salmin kaupungin perustamismääräystä ei kuitenkaan koskaan perutettu, pitivät salmilaiset jatkuvasti itseään kaupunkilaisina.

Sortavalan keskustaa, Karjalankatua, vasemmalla Pohjoismaiden Yhdyspankki.

Sortavalan kaupungin perustamiskirja

sensijaan annettiin v. 1632 ja niin alkoi Kellomaniemen vanhalle kauppapaikalle Läppäjärven rannalle, jolla vanhastaan oli kaupankäyntioikeus jopa Tukholman kanssa, vähitellen muodostua kaupunki. Sen perustamiseen vaikuttivat kaupalliset syyt, sillä kaupungin oli määrä toimia hallituksen vahingollisena pitämän laajahkon maakaupan lopettamiseksi. V. 1643 kävi kenraalikuvernööri Erik Gyllenstierna määräämässä Sortavalan kaupungin paikan ja osoittamassa sen kadut. Ympäristön maakauppiaat velvoitettiin siirtymään uuden kaupungin porvareiksi, mutta monet heistä jatkoivat myös entistä maanviljelijän ammattiaan. V. 1651 Sortavalan kaupunki ja pitäjä läänitettiin kreivi Gustaf Adam Banerille, mutta kaupunki sai pian pormestarin ja raastuvanoikeuden. Ennenpitkää alkoi Sortavalaan ja sen ympäristöön siirtyä uutisasukkaita Savosta.

Sodan jaloissa

Mutta tuskin olivat Sortavalan kaupungin porvarit saaneet talonsa valmiiksi ja alkeelliset rantaaittansa kuntoon, kun vainolainen kesällä v. 1656 tuli rajan yli ja sota syttyi. Vihollinen ulotti retkensä myös Sortavalaan ja sen ympäristöön hävittäen ja polttaen. Elämä kuitenkin jatkui ja kaupungin asukkaat rakensivat talonsa uudelleen. Kenraalikuvernööri Yrjö Sperling kehotti kaupunkilaisia turvallisuutensa vuoksi järjestämään yövartion. Samoin asettivat porvarit vartiomiehet siksi ajaksi, minkä he olivat kauppamatkoilla Nevanlinnassa. Tämä senvuoksi, että kaupunkiin kokoontunut irtolaisväki saattoi ryhtyä väkivaltaisuuksiin miespuolisen väestön poissa ollessa.

Keväällä 1700 määrättiin jokainen kaupungin asukas hankkimaan itselleen tuliaseen ja miekan tai miekan sijasta pertuskan tai keihään. Tämä varmaan olikin tarpeen, sillä suuri Pohjan sota oli alkanut juuri kevättalvella. Sodan alussa kohtasi Sortavalaa jälleen hävitys, joka toistui v. 1705. Vasta vuoden kuluttua sanotaan metsiin paenneiden asukkaiden palanneen hiiltyneitä kotejaan uudelleen rakentamaan.

Mutta nuoren kaupungin kukoistus oli mennyttä. Se Sortavala, joka Isonvihan jälkeen Uudenkaupungin rauhanteossa v. 1721 luovutettiin Venäjälle, oli vähäinen, kurja kauppakylä, jossa asui 17 perhettä ja niissä yhteensä 33 henkeä. Pikkuviha koetteli vielä kovin tätä paikkakuntaa, kunnes sen liikeelämä vuoden 1760 tienoilla alkoi vilkastua.

Uusi nousukausi alkaa

V. 1783 Sortavala sai jälleen kaupunginoikeudet, tällä kertaa keisarinna Katariina II:lta, ja seuraavana vuonna siitä tuli piirikunnankaupunki. Kuitenkin kaupungin merkitys alkoi kasvaa vasta vuoden 1811 jälkeen, jolloin Viipurin lääni jälleen yhdistettiin muun Suomen yhteyteen. Virastojen kielenä oli ruotsi, mutta saksaa puhuttiin paljon sivistyneissä perheissä. Niinpä 1788 perustettu alempi kansakoulu oli saksankielinen. Sortavalan kauppiaat, Berg, Böhm, Klimpujev, Lamberg, Moldakov, Nissinen, Saukko ja Siitoinen kävivät markkinoilla ympäri Suomen sekä Aunuksen Sungissa ostaen nahkoja, lintuja, voita ja kalaa, jotka vietiin Pietariin. Sieltä tuotiin vuorostaan jauhoja, suolaa ja rihkamaa. Jotkut tekivät kauppamatkoja aina Tihvinään, Moskovaan ja Nishni—Novgorodiin saakka. 1820-luvun Sortavala oli huomattava turkis- ja viljakaupan keskus. Laivaliike Laatokalla vilkastui tuntuvasti, ensin purjelaivojen osalta, mutta jo 1850 ilmestyi ensimmäinen höyrylaiva Laatokalle. Se oli siipilaiva »Pietari Suuri» ja se alkoi välittää liikennettä Sortavalan ja Pietarin välillä. Kaupungin käsityöläisten määrä lisääntyi jatkuvasti.

V. 1801 rakennettiin Kisamäen harjanteelle Sortavalan ensimmäinen luterilainen kirkko, joka oli yhteinen kaupungin ja pitäjän kesken. Pian sai kaupunki myös pormestarin ja järjestysoikeuden, jonka tilalle 1877 tulivat maistraatti ja raastuvanoikeus. Aikanaan perustettiin myös apteekki, yleinen sairaala, rahatoimikamari, kaupunginvaltuusto, tulivat pankit, sähkölennätin, VPK, puhelinlaitos, museo jne. Tyttökoulu alotti opetustyönsä jo 1857, mutta lyseo vasta 36 vuotta myöhemmin. Siihen väliin mahtuu 1880 perustettu seminaari

Rautatien tuloa juhlittiin

Kun Karjalan rataa alettiin 1800-luvun loppupuolella rakentaa, joutui Sortavalakin sen piiriin. Juhlajuna saapui Sortavalaan marraskuun 1. pnä 1893 ja silloin oli kaupungissa ilo ylimmillään. Rautatien kunniaksi järjestettiin juhla, jossa pidettiin toinen toistaan kauniimpia puheita. Sortavala oli näin vedetty yhteyteen maan muiden osien kanssa ja tämä yhteys oli omiaan vahvistamaan kansallista ja valtiollista eheyttämme. Maakunnan sekä henkiseksi että aineelliseksi keskukseksi muodostuneelle kaupungille avasi rautatie aivan uudet kehittymisen mahdollisuudet.

Seuraavana vuonna perustettiin Sortavalassa Itä-Karjalan maanviljelysseura edistämään maakunnan maataloutta. Sen ansiosta viljellyn maan pinta-ala lisääntyi, maatalous monipuolistui ja maalaisväestön omavaraisuus karttui. Seuran viimeinen esimies, kunnallisneuvos Juhani Leppälä, joka valittiin tähän tehtävään v. 1925, toimi monella tavoin maakunnan hyväksi. Hän elää vieläkin Askolassa 89 vuoden iän saavuttaneena.

Sähkölaitoksen Sortavala sai 1906. Lehtori Taavi Lehtinen rakennutti sähköverkoston, johon hän otti virtaa ensin Helylästä ja sitten Pitkäkoskesta. Kaupunki lunasti myöhemmin itselleen Pitkäkosken voimalaitoksen. Teollisuus oli melko vähäinen. Oli pari puusepäntehdasta, samoin pari sahaa, kirjapainoa ja konepajaa — joista toisen yhteydessä oli myös telakka — panimo, makkaratehdas, villatehdas, mylly, leipätehdas, virvoitusjuomatehdas, ja siinäpä ne olivatkin. Vähän ennen sotia perustettiin kookas vaneritehdas, mutta sen toiminta jäi lyhyeksi.

Sortavalalaiset saivat nauttia niin hyvästä vesijohtovedestä, että se melkein maistui makealta. Vesi johdettiin 6 km:n päässä olevasta Helmijärvestä, joka oli 62,5 m Laatokan pintaa korkeammalla, joten vesi nousi omalla painollaan Kuhavuorella olevaan säiliöön ja sieltä kaupungin vesijohtoverkostoon. Mitään pumppulaitteita ei tarvittu.

Marttatyö Sortavalan seudulla alkoi vuosisadan vaihteessa. Se osoittautui varsin hedelmälliseksi ja tuloksia tuottavaksi. Paikallisosastoja syntyi maakunnan kaikkiin pitäjiin. Ne toimivat ripeästi kotien kuntoa kohentaen kahden piiriliiton alaisina. V. 1931 Raja-Karjalan marttayhdistysten piiriliitto ja Itä-Karjalan marttayhdistysten piiriliitto yhtyivät Laatokan-Karjalan marttayhdistysten piiriliitoksi.

Matkailua, kunnallismiehiä, maanpuolustajia

Koko maan tunnetuin matkailukohde oli Valamon luostari aavan Laatokan keskellä. Matka sinne tapahtui yleensä Sortavalan kautta, josta kolmekin laivaa välitti liikennettä. Vieraita kävi Valamossa paljon, tuhansia kesän kuluessa.

Mutta myös Laatokan takaisen Karjalan kaukaiset runomaat houkuttelivat matkailijoita puoleensa. Niissä oli vielä jäljellä paljon sitä romanttista hohdetta, jonka Kalevala oli synnyttänyt. Näillekin runomaille, Salmiin, Suistamolle, Suojärvelle, Korpiselälle ja Soanlahdelle monet matkasivat Sortavalan kautta, vaikka Suojärvelle ja Salmiin rakennettuja rautateitäkin paljon käytettiin.

Myös maanpuolustuksen kannalta Sortavala oli merkittävä keskus. Siellä majaili Laatokan puolustuksesta vastaavan Rannikkotykistörykmentti 3:n esikunta. Sen päällikkö, kenraali Eino I. Järvinen ja hänen alaisensa tunnettiin hyvin Sortavalassa. Samoin olivat suhteet mitä parhaimmat kaupunkilaisten ja Kasinhännässä sijainneen lentoaseman väen kanssa.

Muutama sana myös urheilusta. Yleisurheilusta vastasivat TUL:n alainen seura Ponnistus ja SVUL:n alainen Viritys. Palloilua, nyrkkeilyä, painia ja uintia varten olivat omat erikoisseuransa. Seminaarin pojilla oli oma seuransa Sortavalan Kunto ja lyseolaisilla Lyseon kilpaveikot. Harrastusta siis oli, vaikka näkyviä tuloksia alkoi ilmetä vasta viime vuosina.

Kunnallista toimintaa johdettiin vakaaseen, varovaiseen tapaan. Kaupunginvaltuusto valittiin puoluetunnuksien mukaan, mutta porvarillisilla oli vankka enemmistö. Asiat kuitenkin ratkaistiin sovitellen ja yhteistä etua silmällä pitäen. Niinpä esim. kadut pidettiin hyvässä kunnossa ja osittain niissä oli asvalttipäällyskin. Sairaalalaitoksesta kaupunki huolehti hyvin, samoin sähkölaitoksesta ja puistoista.

— Vain kerran muistan sotien edellä syntyneen kiivasta keskustelua kaupungin asioista. Se koski linja-autoaseman rakentamista. Työn väitettiin tulleen odotettua kalliimmaksi ja kaupunginjohtajan ylittäneen rakennuttamisessa valtuutensa. Kaupunginjohtaja joutuikin kaiketi tämän takia eroamaan. Mutta esimerkiksi sellainen suuri rakennushanke kuin ajosillan rakentaminen Vakkolahden yli saatiin aikaan hyvässä yhteisymmärryksessä.

V. 1885 rakennettu puinen kaupungintalo oli pieni ja vaatimaton ja jäi suurten uusien kivitalojen varjoon. Sen tilalle ei kuitenkaan ennätetty ryhtyä uutta kaupungintaloa rakentamaan. Sensijaan Seurahuonetta laajennettiin kunnon matkailuhotelliksi ja sen yhteyteen rakennettiin ajanmukainen valistustalo juhlasaleineen ja näyttämöineen.

Kaupunginvaltuuston ensimmäinen puheenjohtaja oli piirilääkäri H. A. Hällström (1886—1895) ja hänen jälkeensä kihlakunnantuomari K. G. Berg (1896—1900), jotka molemmat vaikuttivat suuresti kaupungin kehitykseen. Ansiokkaita kunnallismiehiä olivat myös seminaarinlehtori Taavi Lehtinen, josta kaupunkilaiset käyttivät nimeä eno, tri G. J. Winter ja kouluneuvos K. A. Merikoski. Viimeinen pitkäaikainen valtuuston puheenjohtaja oli varatuomari Ilmari Luostarinen (1930—1941). Takaisin vallatussa kaupungissa toimi valtuuston puheenjohtajana (1942—44) seminaarinlehtori Eetu Valve.

Sortavalalla ennätti olla kolme kaupunginjohtajaa, insinööri J. A. Savolainen, varatuomari Arvi Häyhä ja insinööri Otto Silakoski. Kaupungin isännöitsijänä toimi aikaisemmin pitkään rakennusmestari K. F. Puolamäki.

Renqvistin perinteitä

Tunnettu herännäisjohtaja ja uskonnollinen kirjailija Henrik Renqvist tuli Sortavalan kappalaiseksi 1836. Hän sai puheillaan ja kirjoillaan aikaan paljon herätystä ja tapojen parantumista. Hänen vaikutuksensa tuntui paikkakunnalla viimeiseen asti. Hän kuoli Sortavalassa 1866.

Sortavalan kaupunkiseurakunta erotettiin 1918 maaseurakunnasta itsenäiseksi kirkkoherrakunnaksi. Sen ensimmäiseksi kirkkoherraksi tuli seuraavana vuonna lääninrovasti Oskari Kanervo, joka hoiti tätä tehtävää aina siirtoseurakuntien lopettamiseen saakka 1950. Sortavalan seurakunnan vaikuttava jäähyväisjuhla pidettiin Pieksämäellä 16. 10. 1949. Seurakuntatoiminta kotikaupungissa oli ollut monipuolista ja vireää.

Ortodoksista kirkkokuntaa johti Sortavalasta käsin sen päämies arkkipiispa Herman. Keskinäiset suhteet luterilaisen ja ortodoksisen papiston ja väestön kesken olivat kaikin puolin suotuisat. Vallitsi hyvä yhteisymmärrys.

*

Kun nyt näitä rivejä kirjoittaessani astelen ajatuksissani Sortavalan katuja ja tervehdin vastaantulevia tuttuja, minut valtaa sanomaton haikeus ja ikävä. Se kaupunki oli meille kaikille rakas, siellä oli paljon hyviä ihmisiä. Me ajattelimme paljolta samoin, toimimme samanlaisten päämäärien hyväksi, meillä oli yhteisiä harrastuksia. Meillä oli kaikilla siellä hyvä olla. Siksi me yhä kaipaamme menetettyä kotikaupunkia.

Terveisiä sortavalalaisille!

Toivo Rasilainen

Linja-autoasema taustalla ja oikealla kreikkalaiskatolisen kirkkokunnan talo, jonka oli piirtänyt J. Viiste. Se valmistui 1931.

Muistellaanpa eräitä nimiä

50—60 vuotta sitten tunnettiin Sortavalassa »lempinimiltä» m.m. seuraavia henkilöitä:

Kilketti-Piirainen polki urkuja kirkossa. Nimi lienee johtunut lähinnä puhetyylistä.

Parta-Pulli kalasteli Airanteen, Pillijärven, Liikolanjärven, Karmalan ja Hympölän järvissä Souteli tavallisesti yksin. Nimi johtui komeasta mustasta parrasta.

Rontka-Pulli kalasteli myöskin ja kutoi kalanpyydyksiä. Souteli pääasiassa melomalla. Nimensä etuliitteen lienee saanut siitä, kun oli aikoinaan potenut halvauksen, joka jätti jalat pysyvästi hervottomiksi. Kahden kepin varassa hän kulki kotoaan rannoille. Asui Airanteen Pönkäsenmäessä Pulla-Marin talossa.

Pieru-Pulli oli omalaatuinen henkilö. Hän tienasi oman ja vaimonsa leivän hirsitaloja riveemällä. Hänellä pyllypuoli pörpötteli uskomattoman usein, jolloin Pulli tuumi vain, että mitä sie siellä». Asui Karmalan Perskanmäessä. Vaimonsa kanssa kun liikkui, ei vaimolla ollut asiaa miehensä rinnalle, oli tallustettava takana. Vaimon luona ei myöskään saanut käydä vieraita. Kerran Pulli sattui kauemmaksi töihin, jolloin vaimon luo tuli kahville naapureiden naisia. Kun paha ukonilma yllätti, Pulli

Sortavalan seminaari — hyvien hankkeiden kehto

Voimakkaan virikkeen Sortavalan ja koko Raja-Karjalan kulttuurielämän kasvulle ja kehitykselle antoi v. 1800 tapahtunut Sortavalan seminaarin perustaminen. Se merkitsi uuden vaiheen alkamista koko maakunnan henkisen ja taloudellisen elämän aloilla, joilla monet hyvät hankkeet saivat alkunsa seminaarin piiristä. Seminaari sai työskennellä omassa kaupungissaan kaikkiaan 64 vuotta.

Seminaari syntyi lahjoituksen kautta

Sortavalan seminaarin syntyvaiheet ovat omalla tavallaan erikoiset, joten ne sopii kertoa tässä. Käkisalmen pormestari, valtioneuvos Herman Hallonblad oli saanut sortavalalaissyntyisen vaimonsa Elisabet Siitoisen mukana suuren omaisuuden, mm. Sortavalan kaupungin etelälaidalla olevan kookkaan maatilan. Tälle tilalle puolisot perustivat Siitoisen nimeä kantavan kansakoulun ja lastentarhan. Kansansivistyksen innokkaina vaalijoina he halusivat ilahduttaa kotiseutuaan ja tarjosivat kansakoulun irtaimistoineen ja maatiloineen sekä 200.000 markan suuruisen rahapääoman valtiolle ehdolla, että maahan suunnitteilla ollut uusi seminaari sijoitetaan näihin tiloihin Sortavalassa. Eräät muutkin paikkakunnat toivoivat tätä seminaaria, mutta Hallonbladien suuri lahjoitus sai valtiopäivämiehet suopeiksi Sortavalalle ja ne päättivätkin v. 1877 semiaarin sijoitettavaksi sinne. Seminaari alotti toimintansa v. 1880.

Seminaari muodostettiin nelivuotiseksi kaksoisseminaariksi, jossa opiskeli sekä miehiä että naisia Noin kolmas osa oppilaista voitiin sijoittaa oppilasasuntoloihin. V 1916 seminaari muutettiin 5-vuotiseksi. Pääsyvaatimuksena siihen oli koko ajan kansakoulun oppimäärä.

Ensimmäiset opettajat loivat toiminnan

Seminaarin perustaminen antoi todella voimakkaan sysäyksen ei ainoastaan Sortavalan kaupungin, vaan koko Raja-Karjalan maakunnan henkisen elämän kehitykselle Seminaari otettiin kaupungissa ilolla vastaan ja siitä toivottiin paljon. Nämä toiveet se myös täytti.

Seminaarin ensimmäiset opettajat olivat nuoria intomielisiä toiminnan ihmisiä, jotka eivät tyytyneet vain opettajantoimeensa, vaan omistivat aikaansa ja harrastustaan koko maakunnalle. Voi sanoa, että monet näistä opettajista olivat todellisia kulttuuripersoonallisuuksia. Koska nykypolvi ei heitä paljonkaan tunne, mainittakoon heistä tässä muutama sana.

Historiantutkija, fil.tri Oskar Adolf Hainari oli heistä ehkä tunnetuin. Puolisonsa Tilma Hainarin kanssa hän työskenteli niin innokkaasti maakunnan sivistysolojen parantamiseksi, että kenraalikuvernööri Bobrikoff pahimman venäläistämiskauden aikana karkoitti hänet Sortavalasta. Luonnontieteen opettaja, sittemmin suomalaisugrilaisen kielitieteen professori Arvid Genetz sepitti runoilijanimellään Arvi Jännes väkevästi isänmaalliset runot Herää Suomi ja Karjala, jotka hänen veljensä Emil Genetzin säveltäminä ovat innostavina kaikuneet lukemattomien kuorojen esityksissä.

Kasvatusopin lehtori Bruno Boxström oli harras kristitty ja tulisieluinen isänmaan ystävä. Hän oli Sortavalan Evankelisen seuran perustajia ja toimi sen puheenjohtajana yli 30 vuotta. Edelleen mainittakoon uskonnollisten oppikirjojen tekijänä tunnettu uskonnon lehtori Konrad Waaranen, kirjailijanakin tunnettu matematiikan lehtori Kaarlo Samuli Suomalainen, oppikirjain tekijänä ja kirjainkustantajana tunnettu suomen kielen lehtori Kosti Raitio, musiikin lehtori Nils Kiljander, joka toimi myös kaupungin musiikkielämän johdossa, ortodoksisen uskonnon opettaja, rovasti Sergei Okulov, myöhemmin ortodoksisen pappisseminaarin ja koko ortodoksisen kirkkokunnan arvostettu johtaja. Joukkoon on vielä liitettävä käsitöiden opettaja Eero Mäkinen, josta tuli koko käsityönopetuksen uranuurtaja maassamme ja joka sitten perusti kaupungin lähelle Helylän huonekalu- ja urkuharmoonitehtaan.

Seminaarin myöhemmissä opettajissa oli monta arvostettua koulumiestä ja -naista, mm. johtajat Oskar Relander, Kaarlo Saarialho ja Herman Pankakoski, johtajattaret Natalia Piispanen, Ester Savolainen, Sirkku Lyytikäinen ja Martta Seppänen, oppikirjain tekijänä tunnettu kouluneuvos K. A. Merikoski, yliopettaja Fanni Luukkonen, musiikkimiehet tri Vilho Siukonen ja lehtori Leo Härkönen, voimistelumiehet Väinö Lahtinen ja Yrjö Nykänen.

Seminaari säteili ympärilleen

Seminaarin vaikutus säteili varsinkin alkuaikoina voimakkaasti ympäristöön. Seminaarin opettajien alotteesta perustettiin syksyllä 1881 paikkakunnan ensimmäinen sanomalehti »Laatokka, Sanomia Sortavalasta ja Itä-Karjalasta». Lehden ensimmäisistä päätoimittajista olivat tunnetuimmat seminaarinlehtorit O. A. Hainari ja K. Suomalainen. Karjalan menetyksen jälkeen Laatokka ilmestyi Jyväskylässä ja Pieksämäellä, kunnes se vuoden 1947 vaiheilla joutui taloudellisten vaikeuksien vuoksi lopettamaan ilmestymisensä.

Lehtori Suomalaisen alotteesta perustettiin v. 1881 Sortavalan suomalainen seura, joka otti tehtäväkseen suomen kielen kehittämisen ja suomalaisen kirjallisuuden edistämisen. Seura toimi pitkän aikaa ja sen kuukausikokoukset olivat erittäin sisältörikkaita ja pirteitä. Seminaarin piiristä lähtivät alotteet eläinsuojelusyhdistyksen, raittiusseuran, evankelisen seuran ja Itä-Karjalan maanviljelysseuran perustamiseksi.

Mutta vilkkainta toiminta tietysti oli seminaariväen omassa keskuudessa. Siihen syntyi kerhojen puitteissa monenlaista harrastusta, kohteina olivat luonnontutkimus, retkeily, raittius, voimistelu ja urheilu, askartelu, laulu ym. Ulospäin näkyvin oli seminaarin suuri Iltakuoro, joka esiintyi kotikaupungin ulkopuolellakin.

Yli 60-vuotisen toimintansa aikana seminaarissa tapahtui tasaista kehitystä ja laajentumista, uusia rakennuksia kohotettiin, opettajakunta lisääntyi sekä opetus- ja kasvatustyö tehostui. Seminaarin uudessa, avarassa juhlasalissa pidettiin kaikki kaupungin huomattavimmat juhlatilaisuudet. Jokavuotinen kalevalajuhla oli niistä ehkä merkittävin.

Sortavalan seminaari elää edelleen, sen nimi vain on muuttunut. Se toimii nyt Itä-Suomen seminaarina Joensuussa.

Toivo Rasilainen

Seminaarin opettajia v. 1924, istumassa vasemmalta: A. Rainio, N. Piispanen, O. Relander (johtaja), S. Solntsev, G. A. Brander, J. Mäntylä ja H. Karttunen, seisomassa vasemmalta: V. Kontkanen, J. Franssila, H. Pankakoski, A. Pentikäinen, H. Pylkäs, S. Sinivaara, S. Falck, F. Luukkonen, E. Hollo, F. Velhovuori, H. Kaikkonen, E. Alopaeus, T. Tappura (Valve), A. Mäkinen, T. Lehtovaara, B. Zilliacus ja A. Laitinen, ylinnä oikealla E. Valve ja K. Merikoski.

palasikin kotiin ja yllätti naiset kahvipöydästä, otti kahvipannun, käveli pihalle ja heitti sen navetan katolle ja sisään tultuaan löi nyrkin ja komensi »akat ulos».

Ja olihan neljäskin Pulli, Kala-Pulli, joka piti Sortavalan torilla kalakauppaa. Tukeva pappa. Omalla kookkaalla moottoriveneellään hän liikkui Laatokalla ostelemassa kalastajilta kalat kauppaansa. Hän oli jostakin Otsoisten Haavukan puolesta.

Kakara-Matti eli Moilanen Airanteenkylän Halkorannasta oli saanut nimensä etulisän siitä, kun hän rautatieaseman halkotarhasta töistä kotiin palatessaan keräili tieltä hevosen kakaroita, joista sitten vaimonsa Editin kanssa valmisti sioille ruokaa. Tapahan oli siihen aikaan varsin yleinen.

Mullikka-nimeä tuskin nykyisin juuri kuulee sukunimenä, mutta puolisen vuosisataa sitten Sortavalan Karmalassa sellainen oli. Talossa oli kaksi poikaa, joista Matti antautui suksimestariksi ja rakennusmieheksi sekä myöhemmin muutti nimensä Matti Vainioksi Hän veisteli hyviä suksia.

Sini-Jussi eli Pulkkanen Soukarannalta oli maalaiskunnan kunnallismiehiä, osuustoimintamies ja rakennusmestari. Sini-nimi lienee tullut liitteeksi omistamansa tilan nimestä.

Punapää-Jormakka, agronomi Anjalasta, oli kova kunnallismies Sortavalan maalaiskunnassa ja myös osuustoimintamies SOK:ssa eli Pellervolaisessa porukassa ansiokkaalla tavalla, kun taas Sini-Jussi puuhasi OTKn linjoillä. Paavo Jormakalta varastettiin yhteen aikaan viljaa. Kiertelin rantoja ylikonstaapeli Samuli Soinisen kanssa etsimässä vietyjä viljoja. Seurauksena kärysikin eräs Kusti, joka oli viljat pontikankeittoonsa ottanut. Veneiden kaarien aluksetkin Samulin kanssa tarkastelimme. Aikaa se vei, mutta tulostakin tuli.

Lönkä-Jaska eli Pönkänen asui Karmalan Perkanmäessä. Lisänimen hän lienee saanut kävelytyylistään.

Lotnikka-Antti eli Pönkänen Liikolanjärven takaa Uijalanrannalta oli rakennusmies ja maanviljelijäkin. Hän oli kovasti kiukkuinen emäntäin paistosten palamisesta. Olipa kerran viskannut pöydältä paistokset emännän eteen lattialle ja tuumannut, että syö ite ko poltitki.

Pulla-Mari eli Pönkänen Airanteen Pönkäsenmäestä piti torilla pullakauppaa, mistä nimen etuliite. Hänellä oli Matti-niminen poika, joka sai Pulla-Matin nimen Mari möi kauppahallissa junttapullaa, pusuja ym. sen ajan pullapaistoksia. Öiseen aikaan itse kotona paistoivat pullat.

Ves-Pönkänen Airanteen Halkorannalta oli saanut nimensä etuliitteen siitä, että hän hevosella kuljetti Sortavalan kaupungissa taloihin tarvittavan veden, kun vielä vesijohtoja ei ollut.

— Eino I.Hyvärinen.

— ★ —

SORTAVALAN TYTTÖKOULUSEURA

syntyi v. 1958 Sortavalan tyttökoulun ja sen jatkoluokkien entisten opettajien ja oppilaiden yhdyssiteeksi. Jäseniä on noin 350. Kotipaikka Helsinki. Jyväskylässä toimii vireä kerho.

Toiminnasta mainittakoon matrikkelin aikaansaaminen 1962 ja stipendiaattien kustantaminen useana kesänä luovutetun alueen paikannimien keruuseen siirtoväen keskuuteen.

Seura järjestää illanviettoja ja retkiä. Yhdessä Sortavalan lyseoseuran kanssa on toimeenpantu kolme yhteiskonventtia, joihin osanotto on ollut hyvin vilkasta.

Seuran puheenjohtaja on fil. maist. Alli Saarimaa, varapuheenjohtaja fil.maist. Trude Mäntylä ja sihteeri neiti Siiri Tirinen. Seuralle tarkoitetun postin voi ohjata varapuheenjohtajalle, os. Rantapolku 19, Helsinki 33.

—★—

Kaikkia hassuttaa mutta eri lailla
(Kannas)

Sortavalan Lyseoseura r.y.

Sortavalan lyseon 50-vuotisjuhlan järjestelyjen aikana vuonna 1948 herätti ltn. Matti Savolainen ajatuksen lyseoseuran perustamisesta. Se sai yksimielisen kannatuksen ja asiaa valmisteleva toimikunta muodostettiin. Siinä olivat puheenjohtajana varatuom. Viljo Linni ja jäseninä ev. V. A. M. Karikoski, arkkit. Vilho Miettinen, ylitark. Kaj Nuorivaara, joht. Eino Poutiainen, tsto.pääll. Urho Puurtinen, kouluneuv. Kaarlo Saarialho, ltn. Matti Savolainen ja tri. Oski Seppänen. Sortavalan Lyseoseura perustettiin 7. 11. 1948. Sen toimihenkilöinä olivat ensimmäiseen vuosikokoukseen 2. 3. 1949 saakka seuraavat henkilöt: Varat. Viljo Linni puheenjohtajana, ev. V. A. Karikoski varapuheenjohtajana, ylitark. Kaj Nuorivaara sihteerinä ja Kosti Laaksonen rahastonhoitajana.

Seuran tarkoituksena on entisen koulun ja sen opettajien ja oppilaiden muistojen ja historian vaaliminen. Tällä hetkellä käsittää seuran toiminta myös yleisesti karjalaisen hengen ja kulttuurin perinteiden säilyttämisen. Erikoisesti on keskitytty Kuopion ja Oulun lääneissä asuvien Laatokan-Karjalaisten asioiden hoitoon.

Seuran puheenjohtajina ovat olleet varat. Viljo Linni, dipl.ins. Pentti Kyrenius, prof. Erkki Aurola ja vak.neuvos Ensio Mäntylä. Seuran hallitukseen kuuluvat tällä hetkellä puheenjohtajana fil.maist. Yrjö Salminen, varapuheenjohtajana varat. Reino Auvinen sekä jäseninä dipl.ins. Antti Autio, varat. Simo Härkönen, dipl.ins. Pentti Mäkinen, kontra-amiraali Jouko Pirhonen, tal.pääll. Eino S. Rahikainen, vuorineuvos Ensio Salmenkallio ja dipl.ins. Nils-Holger Ståle.

Seuran sihteerinä ja rahastonhoitajana on toiminut v. 1964 alkaen viime vuoden loppuun majuri evp. Kalervo Talvitie. Uutena sihteerinä ja rahastonhoitajana jatkaa tämän vuoden alusta ev.luutn. Arvi Ilvonen. Seurassa on jäseniä yli 500 ja se kokoontuu vuosittain 3—4 kertaa.

Sortavalan Lyseon historia, mihin tulee myös matrikkeli, ilmestyy tämän vuoden aikana. Sen on kirjoittanut kouluneuvos Lauri Pelkonen ja toimitustyöstä huolehtii opettaja Toivo Ahjopalo.

Sortavalan Lyseoseuran kunniajäseniksi on kutsuttu kouluneuvos Kaarlo Saarialho ja lehtori Eliel Wartiainen, joka täyttää 19. 2. -70 kunnioitettavat 95 vuotta. — V. J.

Kuten juokseva vesi pysyy puhtaana ja paikallaan seisova pahenee. samoin ruumiimme pysyy terveenä liikunnan avulla. jota vastoin velttous ja liikkumattomuus ovat sen rappion ja sairauksien lähteenä. **(Plempius)**

HELSINGIN SORTAVALALAISET r.y.

perustettiin 18. 3. 1953 Katajanokan aliupseerikerholla Tilaisuuteen oli saapunut yli 200 sortavalalaista, joten kotiseutuseuran tarve oli ilmeinen. Yksi innokkaimmista oli pankinjohtaja Väinö Korhonen ja hänet valittiin myös ensimmäiseksi puheenjohtajaksi tähän Sortavala-seuraan, mitä nimeä vieläkin käytetään yleisesti kai lyhyyden vuoksi. Jostakin syystä sammui alkuinnostus kuitenkin jo muutaman vuoden kuluttua ja seurassa toimivien piiri jäi varsin suppeaksi. Keväällä 1964 alkoivat lähinnä konemest. Eino Tiainen ja hänen rouvansa sekä postivirk. Paavo Heiskanen herätellä sortavalalaisia uudelleen kotiseututyön pariin. Seuran puheenjohtajaksi valittiin Paavo Heiskanen ja hänen toimestaan alkoi seuratyö vähitellen elpyä. Kokouksia ja muita tilaisuuksia pidettiin aluksi Rautatiehallituksen ravintolassa, mutta pian löytyi kotoisempi tapaamispaikka Karjalaisen osakunnan huoneistossa. Postivirk. Heiskanen luopui sairauden takia v. 1966 puheenjohtajan tehtävistä ja hänen tilalleen valittiin myyntipääll. Pauli Kohonen ja sihteeriksi Maire Räsänen. Samoihin aikoihin seura liittyi myös Karjalan Liiton jäsenjärjestöksi. Seuran taloudellisesta puolesta huolehtii naistoimikunta, jonka puheenjohtajana on rouva Hilja Tiainen. Pikkuarpajaisilla, kahvitarjoilulla ja piirakan paistolla seuran toiminta pyörii mainiosti.

Seura pyrkii olemaan tavallisten karjalaisten yhdyssiteenä, keräten sortavalalaiset 4—5 kertaa vuodessa yhteen. Helsingissä ovat olosuhteet määrätyssä mielessä huonommat kuin maaseudulla, sillä jatkuva yhteydenpito jäseniin on täällä mahdoton. Muutamat keskitetyt tilaisuudet vuoden aikana ovat parasta kotiseututyötä, sen on kokemus osoittanut ja ehkä sekin todistaa jotakin, että Karjalaisen osakunnan tilat alkavat käydä ahtaiksi. Seuran tekemät kevätretket ovat myös suosittuja ja tietysti syksyisin pidettävät Sortavalan markkinat.

Seuran nykyisistä toimihenkilöistä mainittakoon vielä varapuheenjohtaja Lauri Heikkinen, rahastonhoitaja, Soukarannan poika Antti Kokko, innokas kotiseututyön harrastaja Hannes Tiainen, rouva Tyyne Sokura, neiti Seija Saaristo, kova laulumies Matti Paakkunainen Kuokkaniemeltä, laulajatar Eila Korpela ja ahkera piirakanpaistaja, rouva Hanna Ylä-Hokkala, sekä tietysti Tähtitorninmäen hallitsija Olli Melanen. — V. J.

Seuran puheenjohtaja Pauli Kohosen puhelin on 598740 ja sihteeri Maire Räsäsen 643651.

Sortavala oli pirteä radiokaupunki

KALEVALAINEN KULTTUURI JA SUURET JUHLAT HUOMION KOHTEINA

Sortavalasta lähetettiin runsaasti erilaista radio-ohjelmaa, paljon erityisesti sellaista, jota ei muualta saatu: vanhan kalevalaisen kulttuurin kaikuja ja kajastuksia. Mutta myös ajankohtaiset sivistyspyrkimykset elivät siellä virkeinä, mikä tuotti radiolle paljon ohjelmaa. Niinpä Sortavalasta radioitiin monia suuria valtakunnallisia ja maakunnallisia juhlatilaisuuksia, mm. laulujuhlia. Mutta kerrotaanpa ensin miten radio tuli Sortavalaan.

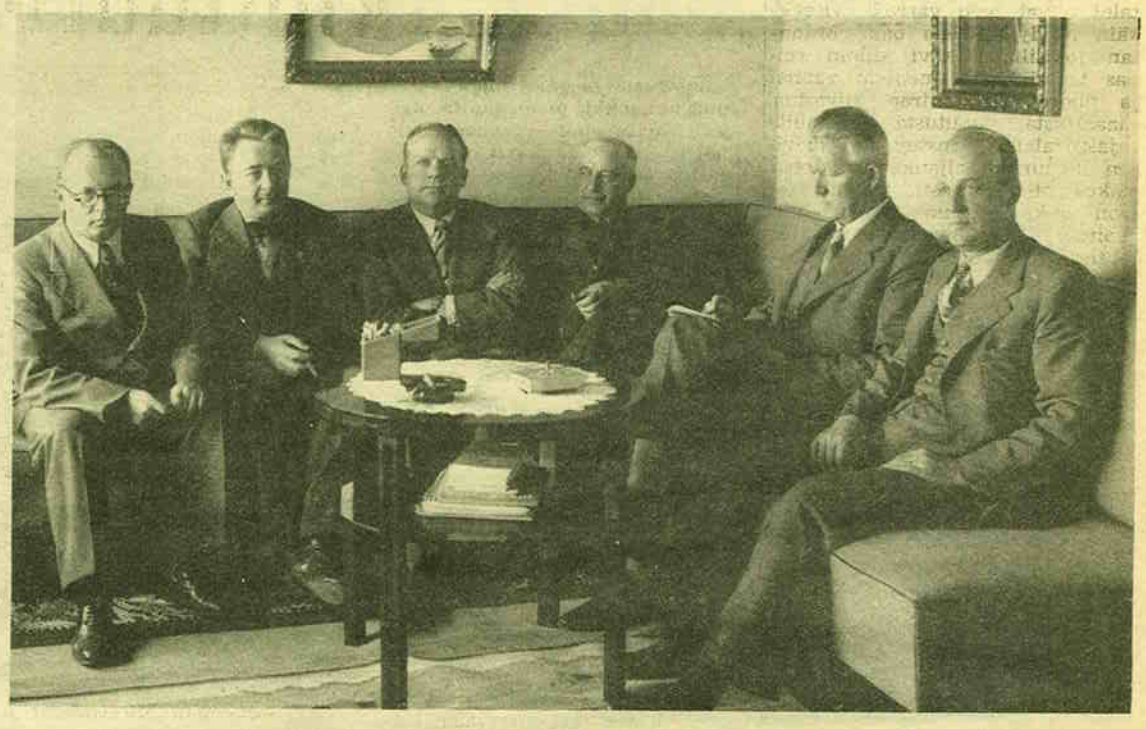

Sortavalan radion ohjelmalautakunta v. 1937, vasemmalta: lehtori Leo Härkönen, päätoimittaja Uki Nieminen, sotilasvirkailija Urho Puurtinen, lehtori Eliel Vartiainen (puheenjohtaja), ohjelmapäällikkö Toivo Rasilainen ja agronomi Eino R. Murole.

Sortavala aikaisin radiokaupungiksi

Jo 1920-luvulla oli puolustusvoimien radiojoukoilla pieni radioasema Sortavalan reservikasarmilla, mutta sen kautta ei saanut lähettää puhe- eikä musiikkiohjelmaa. Sortavalan radioyhdistys, johon kuului myös Rannikkotykistörykmentti 3:n miehiä, rakensi oman vaatimattoman lähettimen ja ryhtyi sen kautta lisäämään ohjelmaa, pääasiassa äänilevymusiikkia. Minun saapuessani Sortavalaan marraskuussa 1932 olivat nämä lähetykset jo loppuneet.

Yleisradion ohjelmalähetykset alkoivat

Allekirjoittanut oli Viipurissa kuulunut radioyhdistyksen johtokuntaan, toiminut sikäläisen studion toisena kuuluttajana ja tehnyt muutamia radio-ohjelmiakin. Radiokärpänen oli puraissut minua sen verran, että Sortavalassa ehdotin radioyhdistykselle ryhdyttäväksi toimiin radiolähetysten aikaansaamiseksi myös Laatokan rantamilta. Yhdistys yhtyi ajatukseen, valitsi minut johtokuntaansa, vieläpä sihteeriksi, ja sitten tehtiin yleisradiolle esitys, että Sortavalasta ruvettaisiin lähettämään radio-ohjelmia ja että kaupunkiin sijoitettaisiin oma radioasema. Vastaus oli myönteinen. Yleisradion silloinen ohjelmapäällikkö, tri Ilmari Heikinheimo kirjoitti minulle ystävällisen kirjeen, jossa antoi luvan ohjelmien toimittamiseen ja nimitti minut Sortavalan paikalliseksi ohjelmapäälliköksi, mutta Itä-Suomen uuden radioaseman paikkakysymys oli vielä avoin. Kun samaa asemaa havitteli myös Joensuu, syntyi Sortavalan ja Joensuun välille siitä tiukka kilpailu.

Ja niin lähti ohjelmatoiminta alkuun, vaikkei Sortavalassa ollut omaa radioasemaakaan. Ensimmäisenä lähetettiin Viipurin aseman kautta kalevalajuhla helmik. 28. pnä 1933. Ohjelmassa oli seminaarinjohtaja Kaarlo Saarialhon tervehdyspuhe, Sortavalan Mieslaulajain laulucsityksiä tri Pekka Alopaeuksen johdolla, kohtaus Eino Leinon runonäytelmästä Karjalan kuningas, rehtori, tri Uuno Karttusen juhlapuhe, jossa hän vei kuulijat kauas Karjalan saloille. Kalevalan laulumaille, seminaarin Iltakuoro lauloi tri Vilho Siukosen johdolla mm. Sibeliuksen Tulen synnyn. Juhlayleisön ja radiokuuntelijain kesken pidettiin kilpailu sävelen saamiseksi op. Aleksi Nurmisen runoon Karjalan laulu (Karjala kallis syntymämaamme ...), josta aiottiin karjalaisille heimolaulua maakuntalauluna lauletun Karjalaisten laulun rinnalle. Kilpailun voitti Armas Maasalon sävellys.

Sortavalan radioaseman antennimasto v. 1937.

Alussa oli hankaluuksia

Alku on aina hankalaa ja niin oli näiden radiolähetystenkin kanssa. Sopivia studiotiloja oli vaikea löytää. Kun esim. mainio tenorilaulajamme Alfons Almi esitti kevättalvella 1933 laulua Laatokan Linnan juhlasalista, yritettiin liiallista kaikua vaimentaa ripustamalla salin seinille peitehuopia ja päällystakkeja sekä sijoittamalla mikrofoni peitehuovista tuolien varaan rakennettuun komeroon. Niin saatiin lähetys sujumaan melko onnistuneesti.

Huonommin kävi seminaarin Iltakuoron, jonka piti sunnuntaina huhtik. 9. pnä 1933 päivällä tri Vilho Siukosen johdolla laulaa yleisohjelmaan suorana lähetyksenä seminaarin juhlasalista valikoima kuoroja ja aarioita Haydnin oratoriosta Luominen. Viipurista pyydetty teknikko muisti lauantaiiltana junan lähtöajan väärin ja myöhästyi siitä. Hän lähti vuokraautolla tavoittamaan junaa Elisenvaarasta, mutta 14 km päässä tästä asemasta voimakas auto juuttui kinoksiin. Kylästä haettiin avukse miehiä ja hevosia, mutta kesti 2,5 tuntia ennenkuin teknikko pääsi Elisenvaaraan. Juna oli lähtenyt 7 minuuttia aikaisemmin.

Sisukas teknikko ei antanut periksi. Hän sai Elisenvaarasta mukaansa ratamestarin ja 3 miestä sekä lähti sunnuntaiaamuna klo 7 resiinalla taittamaan jäljellä olevaa 65 km:n taivalta Sortavalaan. Hän laski saapuvansa klo 11 aikaan perille, jolloin jäisi tunti aikaa laitteiden kuntoonpanoon ja linjojen tarkastukseen. Mutta onni oli jälleen vastainen. Kova vastatuuli hidasti matkantekoa niin, että mies saapui Sortavalaan juuri sillä hetkellä, jolloin suoran lähetyksen seminaarilta piti alkaa. Hän kiirehti kyllä heti seminaarille, mutta siellä selvisi, että ohjelmansiirtoon tarvittavassa puhelinjohdossa oli vika, varattu-merkki kuului jatkuvasti eikä sitä saatu poistetuksi. Markus-sedän oli Helsingissä ilmoitettava kuuntelijoille, että lähetys Sortavalasta on pakko peruuttaa. Seuraavan toukokuun 14. pnä seminaarin Iltakuoro sai uudelleen esiintymisvuoron ja nyt kaikki onnistui moitteettomasti.

Oma radioasema Sortavalaan

Tämän jälkeen ohjelmalähetystoiminta Sortavalasta jatkui yhä vilkastuen. Sortavalaan saatiin ennenpitkää oma radioteknikko sekä omat mikrofonit vahvistimineen. Studioksi saatiin kaupungintalon juhlasali ja kaksi sen viereistä huonetta. Salin kaikusuhteet hoidettiin eristyslevyistä tehdyillä, liikutettavilla irtoseinillä.

Samaan aikaan työskentelimme innokkaasti oman radioaseman saamiseksi kaupunkiimme. Myös yleisradiossa myönnettiin, että Itä-Suomi kaipaa Viipurin lisäksi vähintään yhden, ellei kaksi radioasemaa. Sopivaa paikkaa ryhdyttiin etsimään. Lahden radioaseman hoitaja, insinööri Arvi Hauvonen teki asiasta tutkimuksen ja kävi sitä varten toimittamassa kuuluvuusmittauksia myös Sortavalassa. Sortavalan radioyhdistys puolestaan pyrki kaikin tavoin osoittamaan, että oma kaupunkimme on ehdottomasti uuden radioaseman soveliain sijoituspaikka.

Ja niin siinä kävi, että kilpailu radioasemasta ratkesi Sortavalan eduksi. Kesällä 1934 pystytettiin kaikessa hiljaisuudessa kaupungin omistaman Liikolan tilan pellolle radioasema vaatimattomine rakennuksineen ja antennimastoineen. Aseman teho oli vain 0,25 kilowattia, mutta me saimme pian tietoja, että lähetyksiämme saatettiin seurata jopa Outokummussa ja Varkaudessa saakka.

Sortavalan radioaseman vihkiäiset pidettiin marrask. 3. pnä 1934. Vihkiäisohjelmassa, joka radioitiin Viipurin ja Sortavalan asemien kautta, puhuivat Sortavalan kaupunginjohtaja, dipl.ins. J. A. Savolainen ja yleisradion toimitusjohtaja Hjalmar Walldén (sittemmin Vakio). Minä haastattelin yleisradion edustajia prof. Viljo Ylöstalon ja yli-insinööri T. K. Laaksoa. Musiikkiohjelmasta huolehtivat Sortavalan Soittajain orkesteri lehtori Lauri Hämäläisen ja seminaarin Iltakuoro lehtori Vilho Siukosen johdolla.

Kaupungin kutsuvieraille järjestämillä päivällisillä toimitusjohtaja Walldén toivotti pitkää ikää Sortavalan koeasemalle, sillä sellaisen nimellä asema oli rakennettu. Koneisto oli tehty Lahden radioaseman työpajassa.

Karjalaista ja kalevalaista

Me olimme iloisia vaatimattoman koeasemankin saamisesta ja aloimme käyttää sitä uutterasti. Yleisohjelmaan toimitettiin runsaasti lähetyksiä ja vuoden 1934 lopulla alettiin lähettää myös paikallisohjelmia. Karjalaiset ja kalevalaiset aiheet olivat tietysti etualalla. Muistelenpa tässä eräitä sellaisia. Lehtori Eliel Vartiainen piti kolme esitelmää tunnetuista runonlaulajista ja metsänkävijöistä alkaen Petri Shemeikasta ja Ignoi Vornasesta. Itkuvirsien, loitsujen ja muun karjalaisen perinteen esittäjiä vieraili radiossa usein, Oksenja Mäkiselkä, Maria Ryymin eli Mishukka ja Martta Kähmi, kaikki suistamolaisia. Oksenja Mäkiselkä oli heistä taitavin, heleä-äänisin ja esiintymisvarmin. Hän vieraili 1936 pohjoismaisilla päivillä Lyypekissä. Itkuvirren synnyttämää tunnelmaa kuvaili hänen kotonaan Suistamon Äimäjärvellä käynyt ruotsinmaalainen sanomalehtinainen tähän tapaan:

»Istun jakkaralla pienessä tuvassa itäisessä Karjalassa. Avoimen takan ääressä istuu Oksenja Mäkiselkä, noin viisikymmenvuotias nainen, ja laulaa kiitoslaulua minun tuloni johdosta. Tuvassa vallitsee ihmeellinen tunnelma. Primitiivisen melodian suggestiivinen rytmi siirtää minut vuosisatoja ajassa taaksepäin. Olen jossain suomalaisessa alkuajassa, Kalevalan valtakunnassa, jossa saduilla ja tarinoilla on elämä ja hahmo. Pen-killä istuva ukko keinuttaa hiljaa yläruumistaan, katse on kaukana sadun maailmassa, kyyneleet virtaavat.»

Tosiaan, tällaisen tunnelman saattoi vielä 1930-luvulla tavata jossain laatokankarjalaisessa salokylässä. Kun Oksenja Mäkiselkä kuoli sotasiirtolaisuudessa Laihialla Pohjanmaalla, saatoin minä radion välityksellä lausua hänelle muistosanat juuri samoilla hetkillä, jolloin hänet kaukana synnyinsijoiltaan kätkettiin maan poveen.

Ollessaan esiintymismatkalla Sortavalan radiossa Maria Ryymin yöpyi kodissani. Oli liikuttavaa, kun hän aamulla erottaessa pani kätensä vaimoni kaulalle, painoi päänsä hänen olkapäätään vasten ja itkuvirren värikkäin sanoin kiitti vieraanvaraisuudesta.

Martta Kähmi, herttaisista herttaisin ihminen, kuoli vasta 60-luvun alkupuolella Kaavilla kansakoulunopettajana toimivan tyttärensä luona. Karjalaisen Kulttuurin Edistämissäätiö myönsi hänelle v. 1952 elinkautisen eläkkeen, mistä hän ennätti nauttia kymmenisen vuotta. Hänen miehensä Antti Kähmi osasi pukinsarvella soittamisen harvinaisen taidon ja joutui sitä radiossakin esittämään.

Karjalan äidiksi kutsuttu runonlaulaja ja itkuvirsien esittäjä Matjoi Plattonen, suistamolaisia hänkin, oli minun Sortavalaan saapuessani jo kuollut. Hänen kerrottiin olleen ylväydessä miehisten laulajien veroinen. Hänen Unkarin-matkastaan kesällä 1928 on paljon kerrottu. Kun hän lähti pitkälle matkalleen Sortavalasta, oli hänelle junassa varattu paikka toisen luokan vaunussa. Maalaisnainen herätti parin kaupunkilaisrouvan huomiota ja nämä kysyivät häneltä: Minnekäs mummo on matkalla? — Ka, Unkarih mänen, vastasi Matjoi. Rouvat epäilivät kuulleensa väärin ja toistivat kysymyksensä. Vastaus oli sama: — Unkarih mänen. Rouvat hymyilivät vieläkin epäuskoisesti, mutta vaunuun osunut sortavalalainen tuomari saattoi valistaa heitä: — Ette taida tuntea kuka tämä matkustaja on? Hän on Matjoi Plattonen, Karjalan äiti, matkalla esiintymään Budapestissä pidettävässä suuressa kulttuurikongressissa. Rouvien käytös muuttui, he hoivailivat auliisti 85-vuotiasta vanhusta junamatkan aikana.

Kanteleensoittajista muistan suistamolaisen Tipo Lipitsän, jolta vanhalla iällään meni näkö, ja nuoremman polven edustajan, suojärveläisen Antero Vornasen, joka jo varhain meni manalle. Hän oli kanteleineen mukana ohjelmassa, joka Sortavalan suurilta laulujuhlilta 1935 lyhytaaltoteitse radioitiin Amerikkaan. Sieltä saapuneissa kirjeissä kiitettiin erityisesti kanteleensoittoa kauniiksi. M.m. Minnesotassa suomalaiset kuuntelivat sitä seisoaltaan ja kyyneleet silmissä.

Mikrofonin kera maakunnassa

Jouduin mikrofonin kera liikkumaan laajalti maakunnassa. Runonlaulajan ja eränkävijän Petri Shemeikan jykevä hahmo oli ikuistettuna Sortavalassa paljastettuun runonlaulajamuistomerkkiin. Häneen liittyi toinenkin runonlaulajamuistomerkki. Petri Shemeikan savupirtti oli tuotu Suistamon Kontrosta kirkonkylän kuusikkokalmiston laitaan ja sisustettu siihen runonlaulajamuseoksi. Tein radioselostuksen tuosta pirtistä, jonka leveiden lautshojen, penkkien vaiheilla, gornitsan, kamarin kupeella ja suuressa tshupussa, pyhäinkuvanurkassa voin vielä tavoittaa vanhan runon ilmapiirin. Siitä tuli yksi mieliinpainuvimpia selostuksiani. Poikkesin samalla viereiseen kalmistoon, jonka ikikuusten katseeveen oli pystytetty muistomerkit Matjoi Plattoselle, runonlaulaja Iivana Onoilalle ja kanteleensoittaja Teppo Jänikselle. He edustivat siellä Suistamon vanhaa, suurta runomahtia. Monet muut sen kyvykkäät taitajat nukkuivat viimeistä untaan kotikyliensä Muuannon, Kontron ja Shemeikan kalmistoissa.

Jokaisella ortodoksisella pitäjällä ja melkein kaikilla kylilläkin olivat omat nimikkopyhimyksensä, joiden nimipäivinä vietettiin juhlia, praasniekkoja. Niihin kuului jumalanpalvelus kirkossa tai kyläkappeelissa, tshasounassa. Muu aika käytettiin kyläilyyn, leikkiin ja tanssiin. Selostin tällaiset praasniekat radioon Salmin Miinalasta, jossa kylän ra-

Jatkuu 5. siv.

Sortavala oli . . .

Jatkoa 4. siv.

kennustapa oli erikoinen: kaikki talot olivat joen varrella vierekkäin päädyt jokeen päin. Miinalan jokisillalla kävi silloin reipas tanssi. Siinä menivät vanhat ja nuoret ristikontraa, riivattua, maanitusta, siiputusta ja muita rajakarjalaisia tansseja kaksirivisen hanurin ,taljankan soidessa. Väkeä oli runsaasti, ja tuli taloon kuka tahansa, hänelle piti osoittaa vieraanvaraisuutta. Ja lähtiessä sanottiin: Toitshe käygeä!

Poikkesin mikrofonin kera myös Jaakkiman, Jamilahden ja Impilahden kansanopistoihin, tein selostuksia Lahdenpohjan, Pitkärannan, Harlun ja Hämekosken tehtaista, radioin kansakoululaisten kevätjuhlia yleisohjelmaan ainakin Impilahdelta, Salmista ja Suojärveltä, kerroin kierrenuotan vedosta Laatokalla, jolloin myrsky piti meitä vuorokauden vankinaan Mökerikön saaressa, laadin selostuksia Valamon luostarista, joka oli silloin maamme tunnetuin matkailupaikka jne Alotimme pitäjäselostukset yhtaikaa Vaasan kanssa ensimmäisinä maassamme.

Sortavalasta eniten ohjelmaa

On luonnollista että Sortavala tarjosi eniten ohjelmaa, esitelmiä, haastatteluja, selostuksia musiikkia, lausuntaa, jumalanpalveluksia jne. Ortodoksinen kirkkokunta, jonka keskus oli Sortavalassa, oli luonnollisesti voimakkaasti esillä. Sen toiminnasta kerrottiin viiden esitelmän sarjassa rov. N. Ortamo, maist. Konstantin Kononoff, sihteeri Yrjö Somer ja rov. N. Valmo. Sortavalan ortodoksisesta tuomiokirkosta radioitiin säännöllisesti juhlavat pitkäperjantain ja pääsiäisyön jumalanpalvelukset. Ne toimitti tavallisesti arkkipiispa Herman papiston avustamana.

Laatokan puolustusvoimien johto majaili Sortavalassa. Sotilasvirkailija Urho Puurtisen kanssa esittelimme Laatokan puolustusta ohjelmassa, joka tuntui herättäneen huomiota muuallakin maassa.

Monet tunnetut sortavalalaiset avustivat radiota esityksillään. Eräitä heistä on mainittu tämän liitteen muissa kirjoituksissa. Tässä mainitsen vielä pirteän nuorten ohjelman, jossa avustivat Eino Samuli Rahikainen, Heikki von Hertzen, Hilkka Jokinen ja Jenny Kaksonen. Ja Sortavalassa myös Lasse Pöysti tuli radioon. Siellä hänen loistava uransa alkoi.

Radion ohjelmalautakunta

Joensuu tuli keväällä 1936 mukaan radiotoimintaan ja sieltä välitimme ohjelmia kerran kuussa, kunnes Joensuu kaksi vuotta myöhemmin sai oman radioaseman.

Kun minut v. 1933 nimitettiin radion paikalliseksi ohjelmapäälliköksi Sortavalaan, sain jo samana syksynä kutsun yleisradion paikallisten ohjelmapäälliköiden ja yleisradion johdon neuvonpitoon Helsinkiin. Näitä kokouksia pidettiin sitten säännöllisesti vuosittain. Ensimmäisessä kokouksessa oli mukana 6 maaseudun ohjelmapäällikköä ja 5 radion toimihenkilöä. Myöhemmin oli osanottajia useita kymmeniä.

Sortavalaan niinkuin muihinkin studiokaupunkeihin asetettiin ohjelmalautakunta, joka tarkasti ja hyväksyi ohjelmapäällikön suunnittelemat ohjelmat ja teki itsekin ehdotuksia sellaisiksi.

Edellä olen yrittänyt piirtää muistikuvia radiotoiminnasta Sortavalassa. Nuo vuodet siellä Laatokan rantamilla olivat minulle onnellista miehuudenaikaa. Työ oli silloin suuri ilo ja radion parissa tehty sitä kaksinverroin. — Toivo Rasilainen.

—★—

Syöneen hyvä, säästäneen parempi. (Laatokan-Karjala)

Kuorot, näytelmät ja oopperat kulttuuri-Sortavalan kuvassa

Sortavala oli todellinen kulttuurikaupunki, pieni, mutta pirteä. Sitä sanottiin runomaiden portiksi, koska sen takana vanhat kalevalaiset runot, taiat ja loitsut elivät pitkään. Sinne vuosisadan vaihteen tienoilla monet tunnetut suomalaiset tutkijat ja taiteilijat tekivät toivioretkiään. Sortavala tuo mieleen myös suuret laulu- ja soittojuhlat, mutta paljon muutakin siellä kulttuurin alalla tapahtui.

Sortavalan Mieslaulajat juhlakonsertissaan. Keskellä kuoron johtaja Vilho Siukonen.

Sortavalan Naiskuoro juhlakonsertissaan 1939. Johtajana neiti Lyyli Raunio.

Sivistysharrastuksia 120 vuoden takaa

Sortavalan sivistyksellisiä harrastuksia voidaan seurata aina 1740-luvulta alkaen. Vaikka kaupunginasukasluku oli vain 700 henkilöä, järjestettiin sen kodeissa illanvietoja ja esitettiin seuranäytelmiä. Kun esityskielenä oli saksa tai ruotsi, rajoittuivat tilaisuudet säätyläisten piiriin. Monet kaupungin eturivin naiset ja miehet esintyivät näissä näytelmissä. Sortavalan historiateos kertoo näytännöistä:

»Kun nyt siis näytelmä oli harjoitettu ja esiintymispäivä määrätty, lähetettiin kaupunginpalvelija Piiparinen kulkemaan lista mukanaan talosta taloon osanottomerkintöjä hakemaan. Pääsymaksut olivat 20—30 kopeekkaa. Tulot annettiin aina hyväntekeväisyystarkoituksiin. Näytelmä alkoi klo 6 i.p. Kynttilät salissa sammutettiin ja esirippu vedettiin syrjään. Kuuma oli, mutta ei kellään ikävä. Näytelmän jälkeen seurasi vielä joskus ns. picknick, illanvietto, joka kesti noin puoliyöhön.»

Ja sitten lähdettiin käsilyhtyjen valossa vaeltamaan pimeitä katuja kotiin. Pienistä tiloista johtuen näytelmätkin olivat vaatimattomia. Ensimmäinen suomenkielinen näytelmä oli Pietari Hannikaisen kirjoittama »Silmänkääntäjä», joka esitettiin v. 1850.

Kuorotoiminta Sortavalassa alkoi samaan aikaan. Ensin kuultiin mieskuorolaulua, kunnes pysyväinen sekakuoro syntyi 1868. Kaiken edellämainitun sivistystoiminnan johdossa oli ala-alkeiskoulun rehtori Carl Wilhelm Alopaeus. Myöhemmin tulivat toimintaan tehokkaasti mukaan laulajatar, tohtorinrouva Naemi Starck, tohtorinrouva Bertha Relander ja seminaarin musiikinlehtori Nils Kiljander. He olivat kannattavia voimia 1877 perustetussa Sortavalan Musiikkiseurassa, jonka aloitteesta kaupunkiin syntyi torvisoittokunta. Sortavalassa kävi myös koti- ja ulkomaisia konsertinpitäjiä.

Koulukaupunki

Sortavala oli koulukaupunki. Seminaarista on kerrottu erikseen. Sen lisäksi syntyivät viime vuosisadalla tyttökoulu ja lyseo, joiden kauniit koulutalot seisoivat rinnakkain Kisamäen harjanteella. Näillä kaikilla kolmella oppilaitoksella oli takanaan vankka historia ja rikkaat perinteet. Vielä toimivat kaupungissa kauppakoulu ja sen yhteydessä liikeapulaisiltakoulu, käsityöläiskoulu, josta sitten tuli yleinen ammattikoulu, ja naiskotiteollisuuskoulu. Kreikkalaiskatolinen pappisseminaari valmisti pappeja maamme ortodoksisiin seurakuntiin. 1930-luvulla valmistui Vakkolahden rannalle uusi kaunis kansakoulutalo. Seminaarin harjoituskoulu taas majaili »omassa valtakunnassaan» seminaarin alueella. Koulujen alkamisajan edellä aamuisin oli Vakkolahden yli johtavalla Karjalan sillalla vilkas liikenne, kun nuorisoparvet kiiruhtivat kouluihinsa kumpaankin suuntaan.

Sortavala – runomaiden portti

Viime vuosisadan lopulla syntyi kulttuurivirtaus, joka sai nimen karelianismi. Lukuisat oppineet matkasivat kauas Karjalan runokylän tavoittamaan kalevalaista kulttuuria, joka vielä silloin eli siellä. He matkasivat sinne yleensä Sortavalan kautta. V. 1892 sinne vaelsivat opiskelupaikoiltaan Pariisista suoraan Akseli Gallen-Kallela, Jean Sibelius, Emil Wikström ja Pekka Halonen sekä ruotsinmaalainen kreivi Louis Sparre. Heistä Akseli Gallen-Kallela oli jo aikaisemmin käynyt noilla mailla ja nyt sinne alkoivat tehdä pyhiinvaellusretkiä muutkin taidemaalarit, kuvanveistäjät, säveltäjät, kirjailijat, kansantieteilijät ja runonkerääjät. Silloin eli kalevalainen romantiikka kaikessa kukoistuksessaan. Tie sen eläntämaille kulki Sortavalan kautta.

Mutta vielä niin myöhään kuin keväällä 1937 tuli allekirjoittaneen luo nuorehko hollantilainen mies, joka oli kovasti kiinnostunut Kalevalasta. Hän oli sitä lukeakseen opetellut suomen kielen, jota hän taisi aivan kiitettävästi. Nyt hän aikoi kirjoittaa näytelmän, jonka päähenkilö olisi Kullervo, ja sitä varten hän halusi tutustua kalevalaiseen henkeen ja maailmaan sellaisena kuin se vielä oli tavattavissa. Ohjasin hänet nuoren Konsta Toivosen kotiin Suistamon Petäjäselässä. Konsta oli koko sydämestään omistautunut kalevalaisen kulttuurin viimeisten rippeiden vaalimiseen, kirjoittanut asiasta lehtiin, pakinoinut radiossa jne. Hän [illegible] hollantilaisto vieraista, [illegible] antoisn kesän Konstan ja hänen sisarensa luona. Ei kuitenkaan ole tiedossani syntyikö hollantilaiselta Kullervo-aiheinen näytelmä. Konsta Toivonen kaatui talvisodassa.

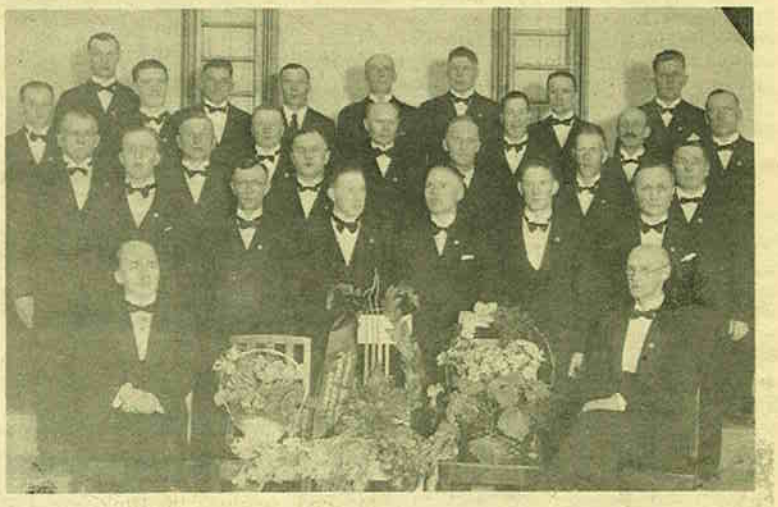

Sortavalan rautatieläisten keskuudessa toimi noin 20 vuotta Rautatieläisten Mieskuoro. Toimintansa loppuvuosina kuoro antoi muutamia julkisia konsertteja, mm. yhden Viipurissa, mistä sai miellyttävät arvostelut Karjala-lehdessä. Muutamaa vuorokautta ennen kaupungin lopullista luovuttamista kuoro kävi laulutervehdyksellä viime sodissa kaatuneiden haudoilla kirkkopuistossa. Kuvassa kuoro 10-vuotiskonsertissaan. Istumassa vasemmalla kuoron johtaja, opettaja Väinö Sihvonen, oikealla ent. johtaja, ins. Holmström.

Kuorolaulua

Kuorolaulun perinteet Sortavalassa ulottuivat viime vuosisadan puolivälin tienoille. Muodossa tai toisessa se jatkui aina viimeiseen saakka. Kun fil.tri Vilho Siukonen tuli v. 1917 Sortavalan seminaarin

Jatkuu 6. siv.

Kohtaus sortavalaisvoimin esitetystä oopperasta Aida, I näytöksestä. Esiintyjistä mainittakoon rva Greta Durchman (Turkama) ja Kansallisoopperan nykyinen johtaja Alfons Almi, sortavalalainen hänkin.

Sortavalan seminaarin iltakuoro 15-vuotisjuhlassaan 5. 12. 1932.

Kuorot, näytelmät..

Jatkoa 5. siv.

musiikinlehtoriksi, hän tarttui samalla kaupungin musiikkielämään laajemmalti. Hän perusti Sortavalan sekakuoron, josta pitkäksi aikaa tuli tärkeä tekijä kaupungin musiikkiharrastuksissa. Hän johti myös seminaarin iltakuoroa ja Sortavalan mieskuoroa, jotka niinikään yltivät merkittäviin saavutuksiin. Soitonopettajatar Lyyli Raunio johti Sortavalan naiskuoroa, opettaja Väinö Sihvonen rautatieläisten mieskuoroa sekä kanttori G. Iltola ortodoksisen tuomiokirkon kuoroa .Hyvää vaihtelua kaupungin musiikkielämään toi Sortavalan jousiorkesteri, joka lehtori Lauri Hämäläisen johdossa kehittyi konserttikelpoiseksi. Suojeluskunnan piirissä toimi torvisottokunta, jonka johtajana oli mm. kapellimestari Erkki Karvonen.

Teatteriharrastusta oli

Teatteriharrastus Sortavalassa oli myös vanhaa perua. Sitä pitivät yllä erilaiset yhtymät, kuten Dramaattinen seura, Sortavalan musiikki- ja näytelmäseura sekä Työväen näyttämö. 1920-luvulla perustettiin Sortavalan Seuranäyttämö, jonka nimi vähän myöhemmin muutettiin Sortavalan Teatteriksi. Sen johtajana toimii muutaman vuoden taiteilija Jussi Komi ja silloin esitettiin monia suurlakin näytelmiä, mm. Pohjalaisia, operetti Mustalaisruhtinatar, Tukkijoella, satunäytelmät Prinsessa Ruusunen ja Pieni Punahilkka ym. Mukana olleista näyttelijöistä muistan Martta Suurkorvan, Ulla Wallinin, Väinö Maukosen, Urho Puurtisen ja Eino S. Rahikaisen. Kaikkea haittasi armoton huoneistopula. Niinpä esityspaikka oli kaupungintalon sali, johon jokaista esitystä varten pystytettiin irtonaisista osista koottu lava. Vasta v. 1938 valmisui uusi ajanmukainen juhlahuoneisto.

Suuria oopperoita

Sortavalassa oli myös oopperatoimintaa. Ensimmäinen oopperanäytäntö tapahtui jo 1907, jolloin esitettiin von Flotowin ooppera Martha. Tämän oopperahankkeen sieluna oli tohtorinna Naemi Starck ja taloudellisena tukijana valtioneuvoksetar Elisabet Hallonblad. Viipurilainen orkesteri avusti ja Viipurista oli myös Väinö Sola miespääosassa. Martha esitettiin kaupungintalon ahtaalla näyttämöllä.

Seuraavan kerran sortavalalaiset kävivät oopperaan käsiksi 1931. Silloin esitettiin Bizet'n Carmen. Esityksen johdossa oli rva Greta Turkama, joka lauloi nimiosan. Maaliskuussa 1933 esitettiin Verdin ooppera Aida, nimiosassa rva Inkeri Stenbäck. Kummankin oopperan miespääosan lauloi Alfons Almi. Muissa tärkeissä tehtävissä olivat Greta Turkama, Ensio Ruusuvuori, Urho Puurtinen ja Pauli Palomäki. Nämä oopperat esitettiin seminaarin juhlasalissa. Aida uusittiin kesällä 1933 Vakkosalmen puiston lavalla, jossa esityksen johti Armas Järnefelt. Pian tämän jälkeen Alfons Almi siirtyi Järnefeltin johtaman Suomalaisen oopperan palvelukseen. Nyt hän on Kansallisoopperan pääjohtaja.

Molemmat viimemainitut oopperat, Carmen ja Aida, esitettiin orkesteria lukuunottamatta omin paikallisin voimin. Tällaisiin jättiläisponnistuksiin tarvittiin rohkeutta, innostusta ja uskoa. Niitä omasivat yritysten sieluna olleet rva Greta Turkama ja hänen miehensä apteekkineuvos Väinö Turkama, jotka saivat saman hengen myös suureen esiintyjäjoukkoon.

Edellä on luotu lyhyt katsaus Sortavalan taide-elämään. Siitä on täytynyt pakosta jättää pois paljon värikkäitä yksityiskohtia, mutta toivottavasti se tällaisenakin antaa jonkinlaisen kuvan niistä taideharrastuksista, jotka Laatokan pienessä kaupungissa elivät ja joita vierailevat konsertinpitäjät ja näytelmäkiertueet sopivasti täydensivät.

Toivo Rasilainen

—★—

Apteekki Bulevardia

Helsinki Bulevardi 13 puh. 644838

Koneellista maankaivua, siirtoa ja kuormausta

MAARAKENNUSLIIKE Toivo Siitonen

Espoo Pajutie puh. 864499

Miesten-naisten hyviä asusteita

TEKSTIILI PITOASU

Helsingik. 1, Fredrikink. 16 Jukka Merilaine ent. Lamborg p. 638104.

SUURLAHJOITTAJA

Valtioneuvos Herman Hallonblad omisti Sortavalassa maatiloja ja kaupunkitiloja. Kymölän tilan hän lahjoitti Sortavalaan perustettavalle seminaarille ja sekä rakennutti että rahoitti suurin piirtein seminaarin rakennuksenkin. Viimeisiä hän rakennutti satoja metrejä pitkän puisen kävelysillan Vakkolahden yli, kun valitettiin kaupungilla olevan pitkä matka seminaarille Vakkolahden ympäri. Hympölässä olevan kesäasuntonsa hän antoi kreikkalaiskatoliselle piispalle. Nämä muun muassa.

Eräälle ystävälleen hän tarjosi ostettavaksi yhtä Sortavalassa olevaa tilaansa. Kun tämä huomautti, ettei hän pysty rahan puutteen vuoksi tilaa ottamaan, valtioneuvos sanoi, ettei siinä rahaa heti kohta tarvitakaan, maksat sitten kun jaksat.

Jonkin ajan kuluttua oli ystävän syntymäpäiväjuhlat. Valtioneuvos Hallonblad oli juhlassa mukana ja antoi velkakirjan päivänsankarin käteen syntymäpäivälahjana. — A. K.

Suomen Kirkon Sisälähetysseura teki suurmittaista palvelutyötä

Sortavalan merkittävin valtakunnallinen järjestö oli Suomen Kirkon Sisälähetysseura monine laitoksineen. Karjalankadun varrella sijaitsi Raamattutalon kolmikerroksinen rakennus, kirjojen kustantamisen, painattamisen ja levittämisen keskus. Vakkolahden rantatöyräällä kohosi vaaleanvärinen diakonissalaitos sairaaloineen. Vakkosalmen esikaupunkialueella Tuhkalammin takana näkyivät Vaalijalan kehitysvammaisten hoitolaitoksen rakennukset, joiden lähettyvillä oli erilaisia hoidokkeja. Kaupungin ulkopuolella Sortavalan maalaiskunnassa sijaitsi Tapiolan kaatumatautisten hoitola. Nämä laitokset olivat syntyneet sitkeän, uhrautuvan työn tuloksena, jonka johdossa oli rovasti Otto Aarnisalo.

Sisälähetysseura perustetaan

Diakoniatyön alku Sortavalassa lähti Sortavalan Evankelisesta seurasta, jonka yhteyteen v. 1901 perustettiin diakonilaitos. Se ryhtyi kasvattamaan miesdiakoneja seurakuntien palvelukseen. Työn käytännölliseen johtoon tuli jo tällöin pastori Otto Aarnisalo. Kun tällaisen laajasuuntaisen toiminnan ylläpitäminen ei kuulunut Evankelisen seuran alkuperäisiin suunnitelmiin, ryhdyttiin toimiin erityisen sisälähetysseuran perustamiseksi.

Suomen Kirkon Sisälähetysseura perustettiin v. 1905 toimimaan kirkon työelimenä. Sen tehtäviin kuuluivat raamattujen ja muiden hengellisten kirjojen kustantaminen ja levittäminen, seurakuntatyössä ja armeliaisuuslaitoksissa toimivien henkilöiden kasvattaminen sekä tällaisten hoitolaitosten perustaminen.

Heti perustamisensa jälkeen seura otti haltuunsa Sortavalan Evankelisen Seuran kustannustoiminnan ja ryhtyi sitä laajentamaan. Pääpaino oli raamattujen kustantamisessa ja levittämisessä. Kun raamattuja ja uusia testamentteja v. 1909 levitettiin yhteensä 5.989 kappaletta, oli vastaava luku v. 1939 yhteensä 70.120 kappaletta. Seura kustansi myös virsikirjoja, evankeliumi- ja rukouskirjoja, erilaisia lehtiä, saarnakokoelmia ym. Työn lisääntyessä jouduttiin Raamattutaloa laajentamaan ja koneita uusimaan.

Uusi diakonissalaitos

Seminaarinopettaja Jenny Ingmanin (Ivalo) perustama diakonissalaitos oli alkanut Sortavalassa toimintansa jo v. 1894. Se siirtyi sisälähetysseuran haltuun heti seuran alkuvaiheissa v. 1906. Laitos oli siihen saakka toiminut varsin vaatimattomissa tiloissa, mutta sisäläheytsseura rakensi sitä varten Vakkolahden rannalta ostamalleen alueelle 40-paikkaisen sairaalan, asunnot 30 sisaroppilasta ja työntekijöitä varten sekä tarpeelliset koulu- ja taloustilat. Kun miesdiakonien kouluttaminen, johon oli ehditty liittää myös kanttoridiakonien kasvatus, kohtasi erinäisiä vaikeuksia, lopetti sisälähetysseura sen v. 1921. Valtiovallan kehoituksesta aloitettiin v. 1918 sotaorpoja varten tarvittavien lastenkotien johtajattarien ja muiden lastensuojelutyöntekijöiden koulutus ja perustettiin sitä varten erityinen kasvattajaopisto. Myös pieni vanhainkoti oli toiminnassa.

Vaalijala ja Tapiola syntyvät

Sisälähetysseuran toiminnalle oli alkuvuosina tunnusomaista »äänettömän hädän» torjuminen. Aluksi rakennettiin Vaalijalan tilalle kaupungin laitaan kolme lastenkotia, joissa hoidettiin sotaorpoja. Sitten perustettiin Tapiolan kaatumatautisten hoitola, joka alotti toimintansa v. 1926. Vajaamielisten tai niinkuin nykyisin sanotaan kehitysvammaisten lasten hoitotyössä sisälähetysseura suoritti uraauurtavaa työtä. Se alkoi pienen osaston muodossa diakonissalaitoksen yhteydessä, mutta kasvoi ennenpitkää niin, että vuosina 1930—31 sitä varten valmistui suuri ja ajanmukainen Vaalijalan vajaamielisten lasten hoitola, todellinen keskuslaitos, joka aikanaan herätti huomiota ulkomaillakin. Tässä keskushoitolassa voitiin hoitaa 180 avutonta lasta, mutta erillään toimivien Iloharjun työkodin, Liiko-

Aivan Sortavalan kaupungin vieressä Vaalijalassa sijaitsi vajaamielisten lasten ajanmukainen hoitolaitos.

KOKOPROTEESIT JA KORJAUKSET

ERIKOISHAMMASTEKNIKKO

Kauko Tiainen

Eerikinkatu 24 A 5 krr. Helsinki 6475874

JALKINEKORJAAMO

A. Sihvonen

Puhelin 336038 Helsinki 90 Puotiharjun ostoskeskus

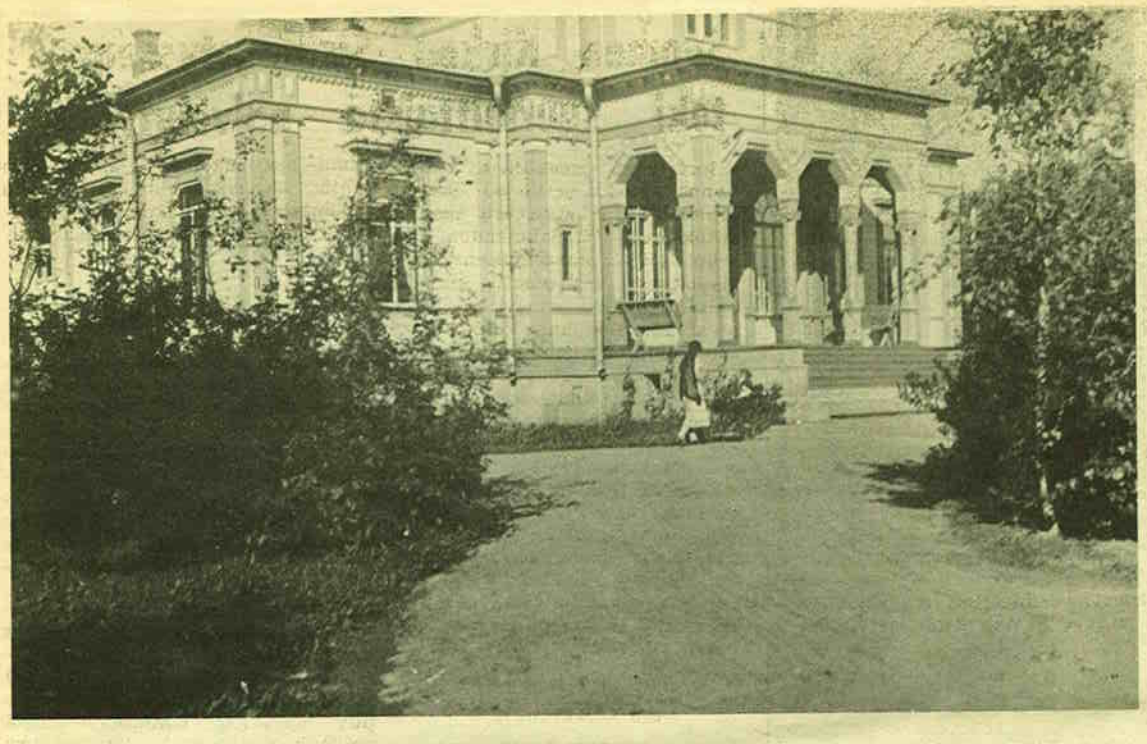

Sortavalan kaupungintalo, joka oli rakennettu F. A. Sjöströmin piirustusten mukaan, sijaitsi kaupungin keskeisimmällä paikalla kauniin puistikon sisällä. Sen juhlasalissa pidettiin myös juhlia ja järjestettiin näyttelyitä.

Paljon kaunista ja arvokasta nähtävää

Mitähän Sortavalan kaltaisessa pienessä kaupungissa mahtoi olla sellaista, jota sopi vieraallekin näyttää ja esitellä. Tehdäänpä vaellus ympäri kaupunkia ja katsotaan, mitä sieltä löytyy.

Vettä, siltoja ja puistoja

Sortavalan asema Laatokan lahden, Leppäjärven rannalla oli kaunis. Leppäjärvestä pistävä Vakkolahti ja sen jatkona Vakkojoki jakoivat kaupungin kahteen osaan, koillispuolella Kellomaniemellä sijaitsevaan vanhaan kaupunkiin ja lounaassa Kymölän puolella sijaitsevään uudempaan osaan. Ajotie niiden välillä kiersi Vakkolahden ympäri, mutta jalankulkijoita palveli pitkään lahden yli johtava, monille muistoissa rakas puinen Pitkäsilta, joka myöhemmin muutettiin venelaituriksi.

Sortavala näet pyrki muiden kaupunkien tapaan nykyaikaistumaan. Se rakensi Vakkolahden poikki kivestä ja raudasta komean Karjalan sillan, joka vihittiin juhlallisesti kaupungin 300-vuotisjuhlien yhteydessä 1932. Vaikka silta sodassa vahingoittuikin, korjasivat jatkosodan aikana kaupunkiin palanneet asukkaat sen jälleen kuntoon, ja niin jäi tämä Suomen pisin katusilta Sortavalan toisen luovutuksen jälkeen paikalleen hoitamaan tehtäväänsä.

Sortavalan kaunein luonnonnähtävyys oli jo 1874 perustettu Vakkosalmen puisto, monien suurten laulu- ja muiden juhlien oivallinen pitopaikka. Puiston portilta johdatteli vehmas koivukuja juhlakentälle, jonka laidassa sijaitsi juhlava musiikkipaviljonki. Sen vastapäätä oleva katsomo kohosi tasaisesti kohti Kuhavuoren kallioseiniä, jotka toimivat lauluesitysten oivallisena äänitaustana. Puistossa oli vielä kuusten katveeseen piiloutunut museona palveleva savupirtti, sievä kahvila ja tenniskenttä. Puiston taustalla välkkyi kaunis Airanteen järvi, johon pistävä soma Unholan niemi katoksineen oli romantiikkaan taipuvaisten mieluisa kävelypaikka.

Vakkosalmen puistoon kuului myös sen vierellä kohoava Kuhavuori, jonne juhlakentältä johtivat sirot portaat ja jonka laella näkötorni kohosi ylväänä mänty- ja kuusimetsän yläpuolelle. Näkötornin huipulta avautui viehättävä näköala kaikkiin suuntiin.

Sortavalan Seurahuoneen edessä oli pieni kolmiomainen puisto, vasemmalla oli Alpo Sailon Runonlaulajanpatsas ja oikealla kaikille sortavalalaisille tuttu kuusi, jossa joulun aikaan paloivat monet kymmenet sähkökynttilät.

Kaupungintalo, Seurahuone ja runonlaulajapatsas

Kun lähdemme Kuhavuorelta vaeltamaan keskikaupungille sivutamme vuoren eteläisellä laidalla rehevän puiston keskellä sijaitsevan, joka suhteessa ajanmukaisen yleisen sairaalan (80 sairaansijaa) ja sen lähellä Vakkolahden rantatöyräällä sijaitsevan Sortavalan diakonissalaitoksen (65 sairaansijaa). Lääkintäolot olivat 1940-luvun Sortavalassa todella hyvät, kun otetaan vielä lukuun synnytyslaitos ja kulkutautisairaala.

Astellessamme Raatihuoneenkatua pitkin kohti kaupungin keskustaa havaitsemme kadun oikealla puolella Vakkolahteen viettävän rinteen puistomaisen reheväksi. Vasemmalla puolella näkyy tuuheiden puiden keskellä Sortavalan puinen kaupungintalo, joka on rakennettu 1885. Kaupungintalossa toimivat valtuusto ja tärkeimmät virastot. Sen juhlasalissa pidettiin juhlia, konsertteja ja teatterinäytäntöjä ja siinä toimi pitkään myös 1933 Sortavalaan saatu yleisradion studio, jossa allekirjoittanut toimi ohjelmapäällikkönä ja kuuluttajana.

Verrattoman edullisella paikalla Karjalansillan päässä Vakkolahden rannalla sijainnut vanha Seurahuone, jota joskus oli kuulemma nimitetty Jerusalemiksi, uusittiin perusteellisesti ja 1938 siihen valmistui ajanmukainen hotelli ja ravintola, jotka säilyttivät edelleen Seurahuoneen nimen. Siitä tulikin viihtyisä ja edustava, olihan sen suunnittelussa otettu huomioon myös Valamoon ja Laatokan Karjalaan yhäti kasvanut matkailu.

Seurahuoneen yhteyteen rakennettiin kaupungille erityinen valistustalo, joka sai nimen Vakkohovi. Siinä oli tilava juhlasali näyttämöineen, tilat kirjastolle ja kansantieteelliselle museolle, jonka runsas esineistö oli pääasiassa rakennusmestari Uuno Korhosen vuosikymmenien aikana kokoama, sekä yleisradion studiolle. Kalkesta tästä ennätettiin kuitenkin nauttia vain vähän yli vuoden aika, kun oli lähdettävä. Museon kokoelmat sai Uuno Korhonen pelastetuksi, ne lienevät nyt Savonlinnassa.

Seurahuoneen ja Suomen Pankin välisessä pienessä puistikossa sijaitsi yksi Sortavalan harvoja muistomerkkejä. Se oli Alpo Sailon veistämä runonlaulajain muistopatsas, jonka henkilöhahmoksi taiteilija oli ottanut jykevän ja muhkeapartaisen Petri Shemeikan eli Myssyvaaran Petrin. Muistomerkki paljastettiin Kalevalan ilmestymisen satavuotismuistoksi pidetyillä laulujuhlilla 1935. Tiettävästi patsas on edelleen paikoillaan Sortavalassa.

Kirkkoja ja kouluja

Kulkiessamme Karjalankatua koillissuuntaan näemme vasemmalle eroavan Koulukadun varrella kolme kaupungin julkista rakennusta, kirkon, lyseon ja tyttökoulun. V. 1801 valmistunut kaupunki- ja maaseurakunnan yhteinen kirkko oli kansanomaista suomalaista tyyliä ja rakennettu savitaipalelaisen kirkonrakentajan Juhana Salosen johdolla. Vuosina 1893—95 toimitetussa uudistus- ja korjaustyössä yhdistettiin vuosisadan alussa rakennettu kellotapuli itse kirkkoon, josta tämän jälkeen tuli 2.000 istumasijaa käsittävä arvokas ja valoisa temppeli. Kirkko tuhoutui ankarassa lentopommituksessa 2. 2. 1940. Sen pommituksen tämän kirjoittaja joutui kokemaan suksilla Vakkosalmen puistossa ja Airanteen järven jäällä.

Lyseo ja tyttökoulu olivat tavanmukaisia koulutaloja, joten niihin en tässä enemmälti kajoa. Sensijaan on syytä mainita, että Sortavala oli maamme kreikkalaiskatolisen eli ortodoksisen uskontokunnan keskuspaikka ja siellä sijaitsivat sen johtoelimet. Niitä varten valmistui 1931 Valamonkadun varrelle upea viisikerroksinen talo, johon sijoitettiin kirkollishallituksen virastot ja arkisto sekä arkkipiispan ja muiden toimihenkilöiden asunnot. Siitä talosta johdettiin uskontokunnan kirkollista toimintaa. Tämän talon vieressä sijaitsi pappisseminaari, jossa kasvatettiin kirkkokunnalle pappeja, ja piha-alueella pieni, apostoli Johannekselle omistettu kirkko, jota käytettiin myös pappisseminaarin oppilaiden harjoituskirkkona.

Vähän taaempana Johanneksenkadun varrella, oman puistikkonsa keskellä kohotteli kreikkalaiskatolinen tuomiokirkko ristejään ja kupooleitaan korkeuteen. Se oli pietarilaisen suurliikemies, kauppaneuvos G. P. Jelisejevin 1873 rakennuttama. Hän oli voittanut raha-arpajaisista suuren rahasumman ja halusi käyttää sen johonkin hyvään tarkoitukseen. Sattuma ohjasi niin, että rahoilla rakennettiin Sortavalaan komea kirkko. Siitä lähetettiin aikoinaan radioteitse mm. monet pääsiäisyön juhlalliset jumalanpalvelukset kaiken Suomen kansan kuultavaksi.

Karjalankadun varrella sijaitsi myös Raamattutalo, jossa painettiin raamattuja ja muuta hengellistä kirjallisuutta. Se kuului Sisälähetysseuran laitoksiin, joista on kerrottu tässä numerossa erikseen.

V. 1943, siis jatkosodan aikana, paljastettiin Sortavalassa 1836—66 pappina toimineen suuren herättäjän Henrik Renqvistin muistokivi Sortavalan maaseurakunnan kappalaisen pappilan päärakennuksen edustalla, jossa talossa hän oli aikanaan asunut. Jo aikaisemmin oli pystytetty muistokivi jonkin matkan päässä kaupungista olevaan Helylän kylään paikalle, jossa Sortavalan seudun ensimmäinen luterilainen kirkko sijaitsi. Ensimmäisenä ortodoksisena kirkkona pidetään Miikkulan kirkkoa kaupungin kohdalla Riekkalansaaressa. Kaupungin vanhalla hautausmaalla on Elisabet ja Herman Hallonbladin hautakappeli.

Seminaarin alue ja hedelmätarha

Rajoitettu tila pakottaa jättämään pois paljon sellaista, josta

Jatkuu 8. siv.

lan koulukodin ja Nurmelan askartelukodin tilat huomioon ottaen laitoksen hoitopaikkaluku oli 250. Vaalijalan kehitysvammaisten hoitolaitos tuotti tavattoman helpotuksen moneen kotiin, joissa tällaisten avuttomien lasten hoitaminen oli vaikeata.

Siirto Pieksämäelle

Suomen Kirkon Sisälähetysseura suoritti siunauksellista työtään Sortavalassa 34 vuoden ajan. Kaupungin ja ympäristön väestö antoi tälle toiminnalle suuren arvon.

Sortavalan menetyksen jälkeen sisälähetysseura siirtyi Pieksämäelle. Sinne on rakennettu uudelleen vanhat laitokset Vaalijala, Raamattutalo, diakonissalaitos, kasvattajaopisto ja vanhainkoti sekä uusina laitoksina kansanopisto ja alkoholistihuoltola. Uusissa oloissa on sisälähetysseuran toiminta edelleen kasvanut ja kehittynyt, sen piiriin on tullut kokonaan uusia aloja ja tehtäviä.

*

Suomen Kirkon Sisälähetysseuran ensimmäinen johtaja ja sen toiminnan suuntaviivojen luoja oli rovasti Otto Aarnisalo. Kerrotaan, että seuralla oli rakennustoimintaansa aloittaessaan pääomaa vain 700 markkaa. Otto Aarnisalolla oli kuitenkin vankka usko asiansa oikeutukseen ja se usko vei läpi kaikkien vaikeuksien. Hänen siirryttyään v. 1937 eläkkeelle, tuli seuran toimitusjohtajaksi pastori Otto Korpijaakko. Sortavalassa ennättivät tätä tehtävää vuosina 1941—44 väliaikaisesti hoitaa lääninrovasti Oskari Kanervo ja ylitarkastaja J. H. Tunkelo. Nykyisin on sisälähetysseuran toimitusjohtajana rovasti Lauri Tuomi. Seuran keskusjohto sijaitsee Helsingissä.

Toivo Rasilainen

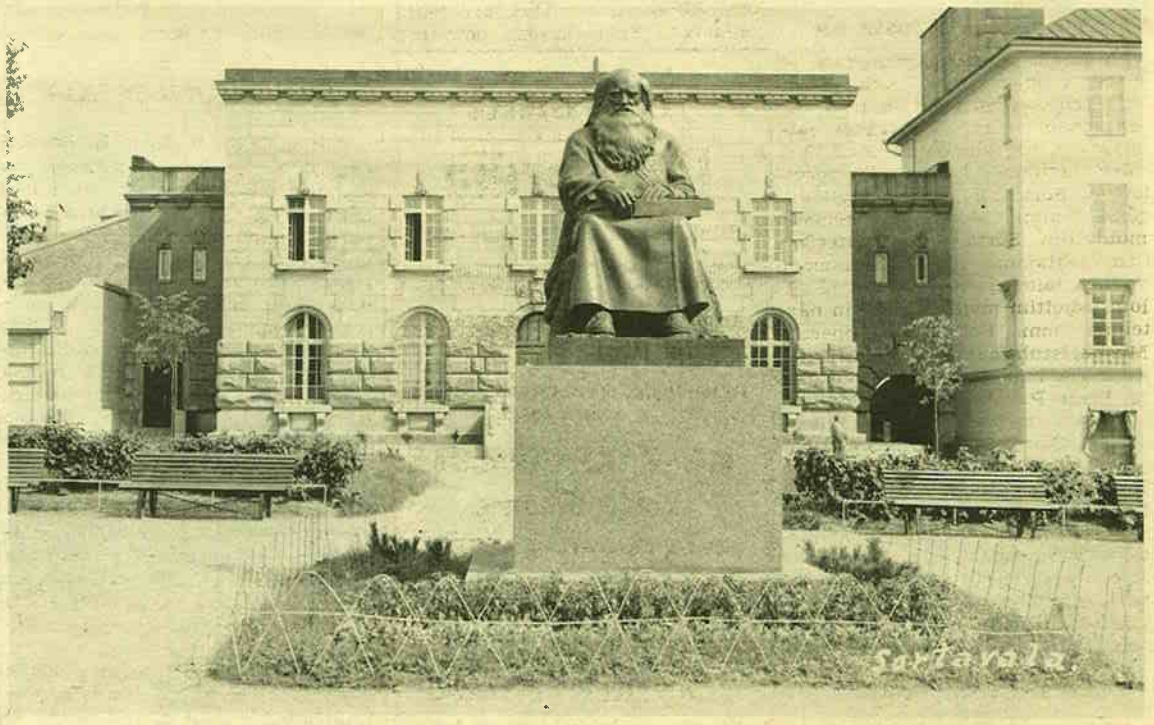

Alpo Sailon veistämä runonlaulajapatsas sijaitsi seurahuoneen ja teatteritalon edessä olleessa puistikossa. Kuvassa taustalla Suomen Pankin Sortavalan konttori. Patsaassa oli kirjoitus: »Katselen mennyttä aikaa, näen tulevat ajat. Näillä ymmärrän nykyhetken.»

Paljon kaunista . . .

Jatkoa 7. siv.

mieli tekee mainita. On kuitenkin todettava, että kaupunkiin 1930—40 luvuilla rakennettiin useita kauniita, nykyaikaisia kerrostaloja. Sitten voimmekin poiketa Kymölän puolelle. Siinä Karjalansiltaa pitkin kävellessä osuu silmiin oikealla puolella Vakkolahden rannalla kohoava uusi, komea kansakoulu ja vähän kauempana sen takana suojeluskuntatalo, Laatokanlinna. Karjalankatu 7:ssä sijaitsi NNKY:n Hospiz ravintoloineen, majoitustiloineen ja kirkkosaleineen.

Käännymme Seminaarinkatua vasemmalle ja tulemme kookkaan portin kautta kansakoulunopettajiksi valmistuvien nuorten valtakuntaan. Täällä sijaitsivat laajalla puistomaisella alueella seminaarin lukuisat rakennukset, komea juhlasali, nais- ja miesosastojen luokkahuoneet, veistosali, laululuokka, nais- ja miesoppilaiden asuntolat, tyttöjen ja poikien harjoituskoulut ym. Talvikausina tällä alueella oli vilkasta toimintaa, kesäisin se oli hiljainen. Kesällä olivat seminaarin rantakalliot, aina Hiiliniemeä myöten, kaupunkilaisten suosimia uimapaikkoja.

Seminaarialueen laidassa, sen eteläpuolella oli kaunis puutarha, Sortavalan Hedelmätarhan Taimistot. Sen perustivat v. 1908 seminaarin lehtorit, johdossaan lehtori Arvid Genetz (Arvi Jännes). Myöhemmin puutarha siirtyi puutarhuri, sittemmin talousneuvos Väinö Siivoselle, joka kehitti siitä suuren ja monipuolisen. Hänen erikoisalanaan oli omenapuiden jalostaminen sekä kukkasipulien viljely ja hyöty. Jälkimmäisellä alalla hän oli uranuurtaja koko maassa. Hedelmätarhan puutarha olikin lukuisten retkeilyjen kohde.

Kauniita vesireittejä

Sortavalasta Laatokalle johtavat vesireitit olivat kuulut kauneudestaan. Suoraan etelään suuntautuva Valamon reitti oli niistä tunnetumpi. Liikennettä sillä välittivät luostarin omistamat laivat Valamo, Sergei ja Otava. Ne kuljettivat runsaasti sekä kotimaisia että ulkomaisia matkailijoita. Sortavalan satamasta lähdettyä jäi vasemmalle iso Riekkalan saari ja siinä Rantueen kylän rantatörmällä ortodoksinen Pyhän Nikolaoksen eli Miikkulan kirkko.

Sitten sivutetaan viehättävät pikkusaaret, Pormestarinsaari, Kukkassaari ja Jänissaari, kaikki houkuttelevia ulkoilupaikkoja. Sipilänsalmen kautta soljutaan väljemmille vesille ja oikealle Ydinlahden suulle jää Kasinhännän lentoasema. Sitten kiinnittyy huomio Taruniemen linnamaiseen huvilaan, jonka parvekkeelta avautui valloittava näköala Laatokalle. Huvilan oli Eliel Saarisen piirustusten mukaan rakentanut tri G. J. Winter. Viimeksi huvilan ja siihen kuuluvan maatilan ja puutarhan, jonka kukkaistutukset olivat huomattavat, omisti apteekkari, sittemmin apteekkineuvos Väinö Turkama. Reitin varrella on vielä monta nähtävyyttä, on moniosainen ja kiehtova Kekrinlahti, korkea Haukkariutta, Honkasalon sileät kalliot salmineen, n.s. kujaset, ja paljon muuta, kunnes saavutaan Markatsimen niemeen, josta aukenee eteen aava Laatokka.

Mutta jos Sortavalasta lähdetään itäänpäin johtavaa vesireittiä Impilahden ja Salmin suuntaan, kuljetaan Vorssunsalmen läpi kapeita vesiä, sivuutetaan Sinilän, Nukuttalahden ja Anjalan kylät ja tullaan Hiidenniemeen, josta aukeaa avara Hiidenselkä. Sen rannalla näkyvät Jamilahden kansanopiston valkeat rakennukset, taustalla on viehättävä Kirjavalahti ylenpalttisesti valokuvattuine näkymineen, Paksuniemi harvinaisine kasveineen ja muhkea Piispanvuori, jonka laelle näkyivät Valamon luostarin kiiltelevät kupoolit.

Luonto oli tuhlannut Sortavalalle ja sen ympäristölle kauneutta runsain mitoin. Sortavalalaiset nautitvat siitä täysin siemauksin. He olivat rakentaneet näiden vesien varrelle sadottain toinen toistaan ihastuttavampia huviloita. Mutta niistä näkymistä nauttivat myös veneillä ja laivoilla liikkuvat matkaajat.

Toivo Rasilainen

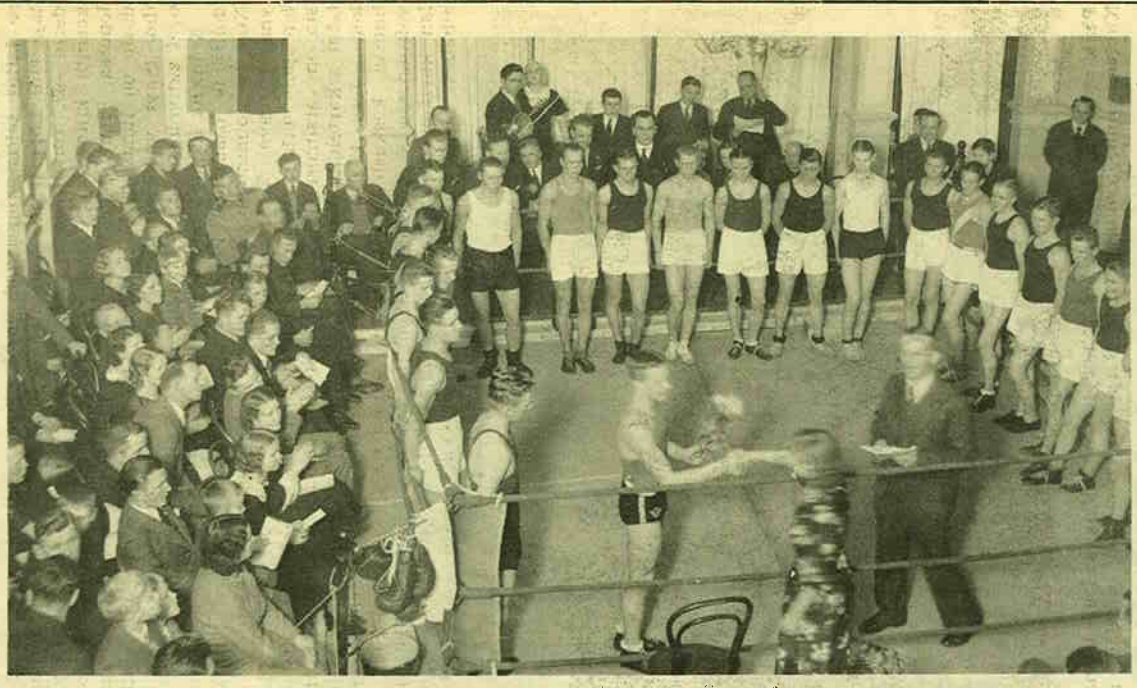

Ponnistuksen kansainvälisistä nyrkkeilykilpailuista joko 1935 tai 1936 Sortavalan kaupungintalon juhlasalissa. Etualalla kehässä palkintoa vastaanottamassa virolainen Koluvere ja etualalla kehän nurkassa toinen virolainen nyrkkeilijä Himma. Kehässä takarivissä vasemmalta toisena Leo Tukio, joka otteli alle 57 kg sarjassa ja joka nykyisin työskentelee Karjalan Kirjapainossa Lappeenrannassa ja valmistaa ja taittaa Karjala-lehteä.

Sortavalan Ponnistus — kansainvälisesti kuulu

Sortavalan Ponnistus oli TULn seura ja kaupungin vanhin urheiluseura. Asiakirjat kertovat Sortavalan Sos.dem. Työväenyhdistyksen panneen kokouksessaan perustamisasian alulle ja Ponnistuksen perustava kokous pidettiin marraskuun 6. pnä 1904. Sen harrastuksiin kuuluivat yleisurheilu, hiihto, paini, nyrkkeily, voimistelu, jalkapalloilu, soutu, kävely ja retkeily. Seuran johto oli aina työläispiirien käsissä ja kunniaksi sille, se ei ollut kankea asenteissaan, mitä todistaa m.m. se, että seuran edustajat olivat perustamassa SVULn piiriäkin.

Sanoisiko »syrjäinen» Sortavalan Ponnistus pystyi kasvattamaan maailmanmestarinkin, kuten painissa Antti Hyvösen, joka 1911 nappasi kreikkalais-roomalaisen painin höyhensarjan maailmanmestaruuden. Nyrkkeilyssä Ponnistuksen kasvatit menestyivät kansainvälisissäkin kehissä. Kysyä myös sopii, miten olisi esim. Kokkolan nyrkkeilyn laita, ellei Ponnistuksen jäsen A. Jormakka olisi Sortavalassa saamiaan oppeja soveltanut aikanaan toiminnassaan Kokkolassa. Kuopion nyrkkeily taas on saanut olla kiitollinen Ponnistuksen kasvatille Martti Juvoselle.

Kesäisin harjoiteltiin Vakkosalmen puistossa ja Kisamäen kentällä, joissa myös kesäkilpailut pidettiin. Sisäharjoitukset tapahtuivat pääasiassa työväentalolla. Kun työväenyhdistys osti entisen olutteehtaan, sinne »remonteerattiin» myös harjoitussali. Mutta kerrar talvisena päivänä se paloi pahanlaisesti. Siitä huolimatta harjoitukset eivät pahemmin keskeytyneet, vaan harjoittelimme palon turmelemassa salissa. Sisua ja harrastusta se kyllä kysyi. Päästiinpä Sortavalan lyseollekin voimisteluharjoituksiin. Muistan myöskin, kun työväenyhdistys osti leipurimestari Pakkaselta suuren leipomorakennuksen, jonka vinttiin puuhasimme talkootöinä painimatot sekä nyrkkeilijöille harjoituspaikat. Järjestimme myöskin suihkun hien huuhtelemiseksi. Talkoosakki ei milloinkaan ollut suuri, mutta peräänantamattomia uurastajia talkoolaiset olivat.

Tehtiin rekiretkiä ja niillä sekä kotiseutua että omia toimintamuotoja tunnetuksi. Samalla saimme virkistystä ja oppiakin. Myöhempinä vuosina rekiretket jäivät pois. Sen sijaan tehtiin hiihtoretkiä talvisin ja kesäisin retkiä saaristoon. vimemainittuja jopa niin mittavasti, että vuokrattiin pohjois-Laatokan suurin höyryalus Otava Valamon retkeen, jolloin Talikkalan Tovereiden jäseniä, m.m. Talikkalan taitovoimistelijatkin, Viipurista, olivat retkellä mukana.

Ponnistuksen porukka teki myöskin »affäärimatkoja» melkoisen laajalle alueelle, jolloin voimisteluna näytöksin keräsimme matkakassaa päästäksemme TULn liittojuhlille tai saadaksemme seuralle välineitä. Kävimme Pitkärannassa, Harlussa, Lahdenpohjassa, Jaakkimassa ym. Näillä matkoilla pojat maksoivat matkansa itse ja seura tai pojat porukalla tyttöjen matkat.

Sortavalan Ponnistuksen jäsenistö

koostui laajalta alueelta: Kuokkaniemen kulmilta, Tuokslahdesta m.m. Kareenin veljekset, Böhmit Airanteelta Pönkäsiä, saaristosta Arposia, Matikaisia, Hympölästä Tirrin veljekset erääseen aikaan, Pärnäsen Eino, Purolaisen Helli Otsoisista, Saikkosen Tyyne ym. Tarnasenmäeltä, Mansikkamäeltä, Genetzin kaupunginosaksi sanotulta asutusalueelta, Halkorannasta, Ollinmäeltä, Lahdenkylästä, Helylästä, Sortavalan kaupungin ja laajan maakunnan eri puolilta. Ammateittain heitä oli maanviljelijöitä, maatyömiehiä, kivimiehiä, rakennusmiehiä, tiehöylänkuljettajia, automiehiä, nahkureita, maalareita, seppiä, peltiseppiä, sorvareita, valajia, putkimiehiä, latojia, kirjanpainajia, kirjansitojia, rautatieläisiä, myymälänhoitajia myymäläapulaisia, liikkeenjohtajia, rautakauppiaita, puutarhureita, juoksupoikia, oluenkeittäjiä, kirjanpitäjiä, kultaseppiä, yksityiskauppiaita, sanomalehdentoimittajia, varatuomareita, kansanedustajia, ministereitä, piikoja ja renkejä, oppikoulunopettajia, leipureita, värjäämön omistajia, partureita, ompelijattaria, vaattureita, keittäjiä, tarjoilijoita jne. Siihen aikaan vain varakkaimmilla oli polkupyörä, useimmat tulivat harjoituksiin jalan, talvella hiihtäen.

Soittokunta

Ponnistuksella oli oma torvisoittokuntakin, jota johti Jussi Lamberg, toisena johtajana Tauno Taivainen. Soittokunnan kanssa vierailimme m.m. TULn liittojuhlilla. Uskollisimmista kantasoittajista muistan siskokset Rauha ja Laina Mikkolan, Toivo Pirisen ja Lampisen. Olipa seuramme jäsenistä koostunut tanssiorkesterikin, jonka jäsenistä muistan Tauno Taivaisen, Lampisen, Eino ja Onni Hoffrenin. Musiikin suhteen Ponnistus oli omavarainen ja kelpasipa retkillekin lähteä oma musiikki mukana tai sen tahdissa marssia.

Nyrkkeilyä

viritteli lomamatkoillaan monivuotinen mestari Ville Urhonen Karhulasta ja kun Suomen Kirkon Sisälähetysseura rakennutti Vaalijalan hoitolaitoksen, sinne tuli putkimiehiä Helsingistä, m.m. Eino Aaltonen, joka nyrkkeilyohjaajana oli maltillinen ja harkitseva. Hän lisäsi harrastusta. Ohjauspuolen miehiä olivat myöskin Severi Laakkonen sekä parturi Eino Hirvonen. Topi Mörönen, Viipurin poikia, lienee ollut Talikkalan Tovereita, oli junamiehiä. Kun junan päätepiste oli Sortavala, hän iltaisin ohjaili Ponnistuksen poikia. Hän oli itse huippuluokan nyrkkeilijöitämme ja teki hyvää työtä Sortavalassakin erikoisesti nuorten nyrkkeilijäin ohjaajana »iltatöinään» omasta halustaan ja innostuksestaan. Kilpanyrkkeilijöinä menestyksellisimpiä olivat Alfred Moilanen, Reino Haapalainen, Reino ja Pauli Jormakka sekä Arvi Jormakka, joka kunnosti Kokkolan nyrkkeilykaartin aikoinaan maan mainioksi. Teimme nyrkkeilykehän m.m. Osuusliike Itä-Karjalan konehuoneen kaluston turvin. Puuhassa olivat m.m. Ville Kervinen, Severi Laakkonen ja allekirjoittanut. Nyrkkeilijävieraita kävi Ponnistuksen kilpailuissa m.m. Virosta koime huippumiestä, Himma, Koluvere ja Nyholm. Jouduimme heitä opastelemaan majoitus-, ruokailu- ja kilpailupaikkojen välillä. Tällä kolmikolla oli hyvä itsekuri ja säännölliset elämäntavat m.m. nukkumaanmenoajoista he eivät tippaakaan tinkineet. Viime sotien jälkeen yrtin saada heihin kosketusta, mutta sain tietää, että he olivat sortuneet sotien melskeisiin.

Painissa sai Ponnistus

järjestääkseen Suomen mestaruuskilpailut v. 1914 sarjoissa alle 60 ja 82,5 kg. V. 1911 Ponnistuksen painija Antti Hyvönen voitti Venäjän painimestaruuden sarjassaan ja Suomen urheilumuseossa ovat hänen muistonaan MM-diploomi ja MM-vyö. Painijoistamme ovat muistissani Emil Sainio, T. Kokko, T. Pirinen, P. Kekäläinen, J. Hämäläinen, Arvo Tukio, Alpo Broms, Jaskio, Väinö Vehviläinen, joka paini olympiamiestemmekin kanssa tasapäisesti, ja Arvi Pärnänen. Kun painista puhumme, ei pidä unohtaa puuhamiesveljeksiä Ville Valtter ja Veikko Kervistä, jotka eivät ainoastaan touhunneet molskilla ja ohjanneet nuoria painissa vaan pyyteettömästi puuhasivat Ponnistuksen muillakin harrastusaloilla.

Mainittakoon tässä yhteydessä silloisen saunottajapojan muistelmakin. Aikoinaan maamme parhaisiin painijoihin kuulunut Eero Lammi osallistui Ponnistuksen kan-

Sortavalan lyseon alapuolella sijainneella Kisamäen kentällä Ponnistuksen yleisurheilukilpailujen osanottajat valokuvattuina palkintotuomareineen. Kilpailuissa oli vieraina mm. Helylän Voiman urheilijoita.

sallisiin paineihin ja hommasir näiden kilpailujen painijoille kuuman saunan, jossa pudottelivat liikoja kilojaan. Sain mättää Eero Lammin pintaan aikamoisen määrän karkeata suolaa, sillä hän ol: sitä mieltä, että suola paljaalla pinnalla kuumassa löylyssä pudottaa ylikiloja nopeimmin. Oli hik: Eerolla, jos oli minulla saunottajapojallakin.

Voimistelussa

Ponnistus ei ollut mieskohtaisissa kilpailuissa erikoisempi, mutta hyvä joukkueena. Miesten voimistelua koulasivat E. Sainio, Niemimuukko, Eino Hirvonen, Kalle Ritari, Matti Turunen ja Hannes Nyberg. Näiden opastuksella minäkin opettelin m.m. saunavoimistelua, permantovoimistelua ja pääsin esintymisjoukkueeseen saakka. Naisia koulasivat oppikoulun voimistelunlehtorit Kaikkonen ja Hedman. Pätevästi koulasi Ponnistuksen naisia myöskin Elma Ritari, joka oli oman taitonsa saanut Kotkan ja Helsingin seuroissa. Edelleen muistan Kohosen Hennin, Saimi Pönkänen-Kervisen, Lyyli Muhosen ja Lahja Soinisen, mitkä kaikki olivatkin sitten pääasiallisin Ponnistuksen naisvoimistelun komentoporras eri aikoina. — Kävimme antamassa voimistelunäytöksiä ja osallistuimme TULn liittojuhlille mies- ja naisvoimistelujoukkueella.

Jalkapalloa

pelasivat Ponnistuksessa m.m. Tauno Taivainen, Toivo Pirinen, Olavi Soininen, Reino ja Rauni Soininen, Matti Turunen, Eino Hirvonen, Orvo Kapanen, Sakari Salola, Pekka Laapotti-Kuusela, Hannes Kokkonen ja Hannes Saikkonen. Nämä muistan.

Hiihtoa

harrastettiin Ponnistuksessa koko toiminta-ajan. Seuramme parhaat hiihtäjät olivat veljekset Oskari ja Toivo Tirri, Antti Ikonen, J. Harmainen, Eemil Sainio, A. Vatka, Matti Arponen, Kalle Dimitrof, Eino Pärnänen ja Jussi Matikainen. Ponnistuksessa saamani hiihto-oppi oli minulle erinomaisena apuna, kun jouduin sittemmin kautta maan, m.m. Lapissa ja Kainuussa kiertelemään suksilla. Muistuivatpa silloin Ponnistus ja hiihtokavereiden antamat neuvot mieleen. Hyvin kesti niin psyykkinen kuin fyysinenkin kunto, eivät pelottaneet selkosetkaan, vaikka pisin yhteen menoon hiihtämäni taival oli 90 km.

Yleisurheilussa

ensimmäisiä Ponnistuksen saavutuksia oli v. 1913 seurojen välinen 1600 metrin viestin mestaruus, jolloin joukkueessa juoksivat P. Saarijärvi, T. Elo, E. Hyvärinen — kirjaltaja eikä tämän muisteluksen kirjoittaja — ja A. Poikolainen. Matti Leminen oli v. 1914 maamme parhaita pitkänmatkanjuoksijoita. Muista juoksijoista muistan eri aikoina T. Elon, J. Uimosen, J. Tiaisen, Tahto Ahosen, Eino Böhmin, Huugo Kareisen, Rauni ja Reino Turusen, Eino Hirvosen ja Värtelän. Muita ottelumiehiä olivat jo edellä mainitut Turusen Matti, Eino Hirvonen, J. E. Värtelä sekä edelleen m.m. A. Poikolainen, A. Bruns, Hannes Metso, Eetu Hyvärinen, Jussi Karvinen, A. Ollgren, Tikan veljekset Matti, Simo ja Antti, A. Svahn, Pekka ja Paavo Puujalka, Veikko ja Kalervo Haapasalo sekä Armas Borg. Naisurheilijoista muistan Aino Hannuniemen, Saimi Pönkäsen, Tyyne Saikkosen, josta tuli Puujalka Pekka Puujalan kanssa avioiduttuaan, Lempi Nokkalan, Esteri Vaittisen, Hilja Vaittisen, Julia Pyykösen eli pikku-Julian, Henni Kohosen, Edelmanin, Jenny Natrin, Elma ja Eila Ritarin.

Ponnistuksen jäsenistä

ja toimen miehistä ja naisista tulkoon tässä vielä mainituksi m.m. Väinö ja Linda Tanner Sortavalassa olonsa aikana, lehtorit Helmi Kaikkonen ja Ester Hedman naisvoimistelun ohjaajina, kauppias Heino Pitkänen, joka aikoinaan muutti Joensuuhun, lääkintävääpeli J. Hämäläinen ja talousneuvos Oskari Rikkilä, joka sittemmin Viipurissa oli keskeisiä SVULn johtomiehiä ja m.m. Viipurin Voimailijain »voimamies». Edelleen mainittakoon vielä m.m. Onni Silvennoinen, Eemil Sainio, Hannes Nyberg, Pekka Härkönen, Antti Laasonen, Arvi Lahti, Onni Ylönen, Ville ja Veikko Kervinen, Väinö Ehari, Rauni Soininen, Yrjö Greutz, O. Vuori. Väinö Siitonen, Hellin Purolainen, Lempi Pirinen, Arvo Saukkonen, Eino ja Hilja Hannuniemi, Helmi Jurvanen-Lappalainen, vaikka heistä jotkut jo aikaisemmissakin yhteyksisä tuli mainituksi. Valitan, etten enää vuosikymmenien takaa jaksa teitä kaikkia tovereita muistaa, jotka ponnistelitte oman Ponnistuksemme hyväksi ja meidän kaikkien yhteiseksi parhaaksi.

Sortavalan seurojen miehistä

muistelen ystävyydellä majuri E. B. Liusvaaraa, Kaarlo Böök-Pajantoa, Erkki Hukkaa, Aulis Jokista, Iivari Pennasta ja Arvo Kyllöstä. Kenttätoveruus eriseuraisuudesta ja eriliittoisuudestakin huolimatta meillä oli hyvä. Heitä oli muitakin, mutta en jaksa enää nimeltä muistaa.

Ja sitten lopuksi Ponnistuksen entisille jäsenille ja kaikille Laatokan Karjalan TULn alaisten seurojen entisille jäsenille. Talletta-kaamme touhumme tuleville polville tämän heimolehtemme Karjalan palstoille. Älkää arkailko käsialaanne tai pelätkö oikeinkirjoitusvirheitä, vaan lähettäkää muisteluksenne reippaasti osoitteella: Karjalan toimitus, Oksasenkatu 8, Lappeenranta.

Eino I. Hyvärinen.

*

Jatkosodan aikana vv. 1942—43 Ponnistus kuului SVULn seuran Sortavalan Virityksen ja varuskunnan urheiluseuran kanssa yhteiseen urheilutoimikuntaan. Viimeisen kokouksensa Ponnistus piti Kuopiossa 6. 1. 1495, jolloin päätettiin lopettaa seuran toiminta.

SVULn alainen Sortavalan Viritys perustettiin 1911. Siitä lähtien se toimi menestyksellisesti johtavana yleisseurana, samoin kuin Ponnistus omalla tahollaan. Sitä ennen 1907 oli perustettu Urheilun ystäväin Seura lähimpänä tehtävänään yleisten klipailujen toimeenpano, luistinradan ylläpito jne. Se toimi vain viitisen vuotta. Erikoisseuroja alkoi syntyä vasta 1930-luvulla. SVULn Itä-Karjalan piiri perustettiin 1910.

AULIS JOKINEN:

SVULn ITÄ-KARJALAN PIIRIN LOPPUVAIHEET

Sortavalan kaupungin sk:n joukkue voitti piirin marssikilpailun 1925 ja omakseen kiertopalkinnon. Istumassa vasemmalta: Eino Poutiainen, Erik de Bryn-Oubouter, Aulis Jokinen, Väinö Nurmi ja Paavo Sario, seisomassa: Vilho Vahlgren, Antti Tiainen, Antti Naukkarinen, Reino Hirva, Heikki Suutari, Naskali ja Aaro Sario.

SVULn Itä-Karjalan piirin toiminta-alue käsitti koko Laatokan-Karjalan (Nimi olikin tarkoitus muuttaa Laatokan-Karjalan piiriksi). Sen keskuspaikkana oli Sortavalan kaupunki, minkä lisäksi siihen kuului Lahdenpohjan kauppala, Harlun, Impilahden, Jaakkiman, Lumivaaran, Parikkalan, Ruskealan, Saaren, Salmin, Soanlahden Sortavalan mlkn, Suistamon, Suojärven ja Uukuniemen pitäjät. Piirin luetteloissa oli v. 1939 kaikkiaan 42 seuraa. Niiden toiminta oli ennen sotia yleensä verrattain vilkasta, tietenkin paikallisista oloista suuresti riippuen. Joukossa oli muutamia erittäin voimakkaita pitäjäseuroja ja erikoisseuroja, joiden toiminta ja saavutukset tulivat huomatuksi piirin ulkopuolellakin. Mutta yhtä arvokasta oli pienten kyläseurojenkin toiminta omalla alueellaan. Juuri nämä pienet seurat kasvattivat useita edustusurheilijoita, jotka sitten "nimeä" saatuaan siirtyivät suurempien seurojen riveihin. -Sama ilmiö kun nykyisinkin. -Toistakymmentä vuotta 1920-30 luvuilla kestäneen piirinsihteerikauteni ajalta on jäänyt mieleeni monta erinomaisesti toiminutta seuraa ja uhrautuvaa toimihenkilöä, jotka ilman pienintäkään taloudellista korvausta hoitivat seuransa asioita esimerkillisellä tavalla, aina näin sihteerin kannalta tärkeää "paperisotaa" myöten.

Alueluovutuksen seurauksena menetti Itä-Karjalan piiri melkein koko toiminta alueensa. Ainoastaan sen eteläisimmässä osassa sijaitsevat Parikkala, Saari, Simpele ja Uukuniemi, nekin enemmän tai vähemmän "typistettyinä", jäivät muun Suomen yhteyteen. Luonnollista on, että näissä kunnissa toimivat seurat liittyivät lähimpään SVULn piiriin.

Jatkosodan aikana

Jatkosodan aikana takaisin vallatulle alueelle alkoi vähitellen saapua vanhaa urheiluväkeäkin. Yhteistoiminnassa sotilastehtävissä muualta tulleiden urheilumiesten kanssa perustettiin Urheilun Yhteistoimikunta. Siihen kuului yhtähyvin SVULn kuin TULnkin jäseniä. Silloin ei kysytty puoluekantaa eikä muitakaan aatesuuntia. Pääasiana oli urheilutoiminnan elvyttäminen takaisin vallatulla alueella. Varsinaista seuratoimintaa ei tietenkään aluksi ollut. Kaikille avoimia urheilukilpailuja järjestettiin useita. Etenkin nuoriso osallistui niihin innolla, eikä vanhempienkaan sarjoissa ollut puutetta osanottajista. Olihan paikallisissa joukko-osastoissa monta sen aikaista tunnettua urheilijaa, jotka esimerkillään innostivat toisia.

Vähitellen päästiin aloittamaan seuratoimintaakin. Joulukuun 4 p:nä 1942 päivätty pöytäkirja kertoo Sortavalassa pidetystä neuvottelukokouksesta, jossa keskeisemä asiana oli piirin toiminnan uudelleen aloittaminen. Kokouksessa olivat saapuvilla tri A.J. Huuskonen, kauppias Arvo Lehtonen, kultaseppä Eero Parviainen, kelloseppä Kalle Ruotsalainen Sortavalasta ja maanviljelijä Jussi Repo Suistamolta.

Seuroista olivat aloittaneet toimintansa uudelleen v. 1942-3 Sortavalan Viritys, Sortavalan Voima-Veikot, Suistamon Sisu, Helylän Ponteva, Ruskealan Kisa ja Soanlahden Salama. Muidenkin entisten seurojen yksityisiä jäseniä osallistui runsaasti toimintaan joko kilpailijoina tai toimihenkilöinä.

Haluamatta unohtaa muidenkaan ansioita näinä vaikeina aikoina tunnen ilaänkuin velvollisuudekseni mainita Suistamon Sisun toiminnan. Tuon pienen ja syrjäisen pitäjän seuran jäsenmäärä oli kasvanut 1943 jo lähes sataan. Seura ehti järjestää piirikunnalliset yleisurheilukilpailut sekä kolmet piirinmestaruuskilpailut. Seuran puuhakkaana puheenjohtajana toimi Jussi Repo ja sihteerinä Heikki Kähmi.

Sortavalan Viritys sai myöskin toimintansa jo hyvään alkuun. Suomen Urheiluliitto myönsi sille ikäänkuin "kunniapalkintona" maastojuoksun SM-kilpailujen järjestämisoikeuden keväällä 1944. Tästä tapahtumasta kerrotaan toisessa yhteydessä. Todettakoon vain, että kilpailut onnistuivat niin urheilullisesti kuin järjestelynkin puolesta erinomaisesti.

Toiminnan elpyessä tarvittiin myöskin päteviä ja rekisteröityjä tuomareita eri lajeihin. Erikoisliitot uusivat eräiden tunnettujen vanhojen palkintotuomareiden kortteja ja uusia tuomareita koulutettiin kursseilla. Näin saatiin välttämätön tuomaritarve tyydytetyksi. Tulkoon nyt tässä mainituksi lajeittain eri asteiset tuomarit: yleisurheilu Ilk. 3 kpl., II lk. 4 kpl., III lk. 10 kpl., paini I lk. 1 kpl., II lk. 2 kpl., IIIlk. 5 kpl., nyrkkeily II lk. 1 kpl., III lk. 1 kpl., mäenlasku kansallinen 5 kpl. ja piirikunnallinen 8 kpl.

Kilpailutoimintaakin

Kilpailutoimintaakin saatiin aikaan eri lajeissa. Urheilun Yhteistoimikunnan työ oli suuriarvoista tässä suhteessa. Kesäisin pidettiin yleisurheilussa "tiistaikilpailuja" nimensä mukaisesti melko säännöllisesti joka tiistai. Osanottajista ei missään ikäsarjassa ja lajissa ollut puutetta. Kuten edellä tuli mainituksi palveli varuskunnassa useita eri lajien edustusurheilijoita, joten tuloksetkin olivat melkoisia. Ne olivat omiaan innostamaan nuorisoa mukaan. Ikävä vain, ei näistä "tiistaikisoista" ole säilynyt pöytäkirjoja. Olisihan niistä saattanut löytyä joku tunnettu nimi ja hyvä tuloskin.

Piirinmestaruuskilpailuja ehdittiin myöskin järjestää. Viritys järjesti hiihdon PM-kilpailut Sortavalassa 18.-19.3.43 alle 18- ja 16-vuotisten sarjoissa sekä yhdistetyn ja mäenlaskun erikoiskilpailut. Mainittakoon tässä sarjojen voittajat: hiihto alle 18 v. A. Ikonen, Sortavalan Viritys, alle 16 v. Y. Patja, s:n, yhdistetty yleinen sarja P. Arponen, s:n, alle 18 v. H. Tiainen, s:n, alle 16 v. E. Lötjönen, s:n, mäenlasku yleinen sarja Lippo Lemmetyinen, Viritys, alle 18 v. Heikki Tiainen, s:n, alle 16 v. E. Lötjönen, s:n ja alle 14 v. T. Tiainen, s:n,. Näytösluontoisena lajina oli pujottelu, jonka voit-

Piirimestaruuden voittanut Sortavalan Virityksen voimistelujoukkue vasemmalta: Sulo Lehtonen, Aaro Sario, Reino Leivo, Aulis Jokinen, Eero Kohonen, Urho Kohonen, Kosti Pirttilä, Aarne Haapanen ja Kalle Uimonen, edessä istuu Juti Ikävalko.

Sortavalan urheilun ystävien seuran jäseniä yleisillä laulu- ja urheilujuhlilla Viipurissa 1908, istumassa vasemmalta: Kosti Tuomioja, tuntematon ja E. Mörsky, seisomassa vasemmalta: Daniel Räty, Nevalainen, Toivo Räty ja Urho Jokinen. Näillä juhlilla juoksivat itsensä »esiin» Hannes ja Tatu Kolehmainen. He olivat kilpailujen edellisenä päivänä saapuneet Kuopiosta tervahöyryssä Lappeenrantaan, josta sitten jatkoivat matkaa juosten Viipuriin kilpailuihin.

Lehtori Ester Savolainen:

Sortavalan Rouvasväen Yhdistys Laatokan-Karjalan henkisen ja aineellisen elämän edistäjä

Sortavalan Rouvasväen Yhdistys lienee lajissaan maamme vanhimpia. Se perustettiin maaliskuun 19. pnä 1853 kokouksessa, jossa hyväksyttiin sen säännöt. Pöytäkirjan allekirjoittajina olivat herrat E. F. Hallonblad ja ja S. F. Hällström sekä rouvasväen edustajina Emilia Bocken, Ida Tapenius, Nathalia Gripenberg ja Maria Renqvist. Yhdistyksen perustamisajatus sai siis alkunsa kaupungin vallasnaisista, mutta ajan tavan mukaan tarvittiin avuksi myös miehiä. Yhdistyksen perustaminen vahvistettiin senaatin päätöksellä 16. 5. 1954. Yhdistyksen tarkoituksena oli »huolehtia köyhien lasten kasvatuksesta ja opetuksesta heidän yhteiskunnallisessa asemassaan tarpeellisista tiedoista.»

Lastenkoulu perustetaan

Jo monta vuotta aikaisemmin eli 1847 oli toimeenpantu rahankeräyksiä pienten lasten koulua varten. Varoja hankittiin järjestämällä »baaleja», konsertteja, näytelmäiltoja, arpajaisia sekä huutokauppoja, joissa myytiin naisten valmistamia käsitöitä. Kaikissa näissä puuhissa oli koko kaupunki mukana. Siinä siis yhdistettiin huvi ja hyöty. Tämä toiminta oli omiaan vilkastuttamaan seuraelämää ja liittämään kaupunkilaisia lähemmin toisiinsa. Sitä osoittavat esim. vanhat aikakirjat, joissa on esim. seuraava kehotus: » . . . että edesauitaa sitä kaunista yritystä. jonka edestä nuori Rouvasväki jo monta vuotta on kunnioitettavaa puuhaa pitänyt ja joka nyt aiotussa köyhäinkoulussa kuin punertava päivänrusko aamulla lupaapi selvän ja kauniin päivän, on tulevaksi sunnuntaiksi se 13 p. Helmikuuta 1853 määrätty baali.» Samaa alttiutta asian eteenpäin viemiseksi osoittaa seuraava tieto kaupungin 32 herran tekemästä uhrauksesta v. 1844: »Allekirjoittaneet heittävät tämän kautta uuden vuoden visiitit ja maksavat sen sijaan allapannut antimet Sortavalan Rouvasväen Yhdistykselle köyhäin koulun hyväksi.»

Koulu toimi aluksi vuokrahuoneissa myöhemmin lyseon paikalla. V. 1857 yhdistys osti samasta linjasta — sittemmin tyttökoulun »alapuolelta» — oman talon, josta se sai tyyssijansa olemassa olonsa ajaksi. Siinä pidettiin pyhäisin iltakoulua myös palvelijattarille. Opetusaineina olivat sisäluku, kirjoitus, uskonto, laskento, alkeismaantieto ja monipuoliset käsityöt. Opeaus oli ilmainen ja sitä hoitivat kaupungin nuoret naiset ilmaiseksi. Myöhemmin kävi tarpeelliseksi palkata yksi vakinainen opettaja, joka sai vapaan asunnon lisäksi 300 mk vuodessa.

Näin sai alkunsa »kansanopetuslaitos» Sortavalassa. Se joutui palvelemaan koko Laatokan-Karjalaa, ottaen vastaan oppilaita kymmenestä maalaiskunnasta rajaseutuja, Pielistä, Salmia ja Pietariakin myöten, myös kaikista vanhempien säätyluokista, ylimmistä alimpiin, m.m. merimiesten, sotilaiden ja loisien lapsia myöten. Tällaisena koulu toimi 13 vuotta. Oppilaita oli 197, niistä 30 maksavaa, muut vapaaoppilaita ja 18 sai myös täysihoidon kouluaikanaan.

Tästä voinee päätellä, mitä tuo täysin vapaaehtoisin voimin aikaansaatu alkeiskoulu merkitsi koko Vanhan Suomen valistustyölle. Olihan se tosin saanut jo puolisen vuosisataa kuulua — lähes 100-vuotisen eronsa jälkeen — muuhun Suomeen. Sen henkisestä ja taloudellisesta noususta muun Suomen tasalle alkoi valtiovalta huolehtia varsinaisesti vasta vuosisadan lopulla. Sitähän tiesi maan toisen kaksoisseminaarin perustaminen Sortavalaan v. 1880 valmistamaan opettajia lähinnä oman maakunnan tarpeisiin kansakoululainsäädännön toteuttamiseksi siellä. Niin sai seminaari onnellisen sijoituksensa meninaisine rakennuksineen Hallonblad-puolisoiden laajalle lahjoitusalueelle Laatokan lahden rannalle kauniille Kymölän niemelle. Sinne oli jo aikaisemmin perustettu kansakoulu monine opettajineen, mikä teki Rouvasväen Yhdistyksen alkeiskoulun tarpeettomaksi ja se lakkautettiin 1866.

Työ kentällä laajenee

Mutta yhdistyksen työ ei suinkaan sammunut koulun tarpeettomuuteen. Uudet naispolvet saivat perinnöksi edellisten kartuttamat varat 11.000 mk. Sääntöihin haettiin muutosta ja saatiin senaatin vahvistus 16. 1. 1884. Toiminnan perustaksi tuli nyt ompeluseura, joka valmisti vaatteita ja hankki varoja elatusavuksi kaupungin ja maalaiskunnan sekä seminaarin harjoituskoulun oppilaille. Muutamien kodittomien lasten kasvatuksesta ja koulutuksesta huolehdittiin sijoittamalla heidät täysihoitoon luotettaviin perheisiin. Samoin avustettiin tyttökoulun ja lyseon appilaita. Seminaarin oppilaille yhdistys antoi koko ajan myös rahaa ja korottomia lainoja.

Mutta yhdistys ei päässyt vapaaksi opetustoimestakaan. Kun seminaarin harjoituskoulu ei aluksi vielä toiminut ja entinen oli lakkautettu, ei paikkakunnalla ollut mitään kansakoulua vastaavaa laitosta. Silloin yhdistys järjesti entisessä huoneitossaan opetusta kolmena iltapäivänä viikossa 60 oppilaalle. Sitä johti seminaarin johtajatar Augusta Bergman naisoppilaiden avustamana. Samoin jatkettiin iltakoulua palvelijattarille sekä myöhemmin vv. 1891—92 rengeille ja työmiehille, opettajina kaupungin nuoria naisia ja seminaarin mieskokelaita.

Tähän kuului myös sosiaalinen avustustyö hädänalaisina nälkävuosina 1882, 1885, 1886 ja 1892. Kun lasten kerjäämistä pidettiin heitä turmelevana, perustettiin käsityökoulun tapainen työhuone, jossa lapset saivat opetusta, työtä ja ruokaa. Apua tarvitsevia oli vuosittain noin 60. Harjoituskoulun oppilaat saivat myös päivittäin lämpimän aterian.

Sortavalassa toiminut naisten perustama Kuuromykkäyhdistys pyysi v. 1901 liittyä Rouvasväen Yhdistykseen, tarjoten sille varansa mk 1.739:40. Tarjous otettiin kiitollisuudella vastaan ja siitä lähtien avustettiin kuuromykkiä, sokeita ja raajarikkoisia lapsia kouluun.

Poistaakseen varattomien sairaanhodossa vallitsevaa puutetta yhdistys otti v. 1897 palvelukseensa diakonissan yhteisesti kaupunkia ja maalaiskuntaa varten. V. 1902 päätettiin ottaa työhön kaksi diakonissaa, kumpaankin kuntaan erikseen. Yhdistys palkkasi molemmat siihen asti, kunnes kunnat ottivat tämän työn huoltoonsa.

Kutoma- ja ompelukoulu

Rouvasväen Yhdistys toimi myös naisten käsityötaidon kohottamiseksi koko maakunnassa. Köyhille naisille järjestettiin ansiotyötä. Ostettiin villoja ja pellavia, kehrättiin ja kudottiin kankaiksi. Työt osaksi myytiin, suurin osa käytettiin varattomien koululaisten vaatetukseen.

Vuodesta 1880 lähtien pidettiin kaupungissa käsityökursseja, joissa neuvottiin kaikkia alaan kuuluvia työnhaaroja. Samanlaisia kursseja järjestettiin 8 ympäristön paikkakunnalla vv. 1893—98 Itä-Karjalan Kotiteollisuusyhdistyksen avustamana. Opettajina toimivat Viipurin läänin maanviljelysseuran opettajat.

Tämä toiminta huipentui vakinaisen kutoma- ja ompelukoulun perustamiseen Sortavalaan. Valtioneuvoksetar Elisabeth Hallonblad tarjosi v. 1892 lähes 10 vuotta yksin ylläpitämänsä kutomakoulun inventaarioineen Rouvasväen Yhdistykselle ja lupasi jatkuvasti kannattaa sitä 500 markan vuotuisella apurahalla 4 vuoden aikana. Lahjoitus otettiin vastaan kiitollisuudella. Opetus- ja työohjelma laadittiin ja saatiin koululle valtion apuraha. Koulu toimi omassa neliosaisessa vuokrahuoneistossaan. Ensimmäiseksi johtajattareksi ja opettajaksi valittiin neiti H. Huchtman, joka hoiti tehtäväänsä 20 vuotta. Vuoteen 1921 mennessä oli koulussa ollut 12 taitavaa opettajaa ja 1.185 oppilasta. Koulu palasi Sortavalaan jatkosodan aikana takaisinvaltauksen jälkeen ja jatkaa nyt toimintaansa Varkaudessa. Viimeisenä johtajattarena Sortavalassa oli nti Alma Nikkilä.

Näin monipuoliseen ja laajamittaiseen toimintaansa yhdistys tarvitsi runsaasti varoja. Paitsi ahkeran työn tuloksena varoja saatiin yksityisten henkilöiden ja yhdistysten lahjoituksina ja testamentteina sekä kuntien ja valtion apurahoina. Tässä ei ole mahdollisuus luetella niitä henkilöitä, jotka jo 123 vuotta ovat uurastaneet tässä työssä. Sanottakoon vain, että tätä työtä ovat johtaneet ja avustaneet väkiluvultaan vähäisen Sortavalan kaupungin ja lähi ympäristön eri piirien valveutuneimmat naiset.

Työ jatkuu Helsingissä

Vain edellä olevat tiedot ovat säilyneet. Talvisotaa seuranneen evakuoinnin yhteydessä kaikki muut kirjalliset tiedot täydellisesti hävisivät. Voimme vain päätellä ja tietää, että toiminta jatkui mainituilla linjoilla ja tietysti tuloksiltaan yhä rikkaampana rauhan ja hyvinvoinnin edistyessä itsenäisyytemme kahtena ensimmäisenä vuosikymmenenä, aina talvisotaan saakka v. 1939.

Mutta Rouvasväen Yhdistys ei silloinkaan kuollut. Se jatkoi toimintaansa evakko-olosuhteissa. Vuosikokouksen pöytäkirja on päivätty NNKYn talossa Helsingissä 14. 5. 1940 Suoritettiin tavanomaiset kokousasiat, päätettiin 13 rahaston uudet sijoitukest pankkeihin ja niiden korot kokonaisuudessaan Kuopion Vapaan Huollon jaettavaksi Sortavalan seudun siirtoväelle, varattomille perheille ja yksinäisille vanhuksille. Niissä olosuhteissa pienikin apu merkitsi paljon, ennen kaikkea mieltä lämmittävänä heimorakkauden ilmaisuna.

Uudesti rekisteröidyn yhdistyksen pääpaikaksi tuli Helsinki, josta käsin se jatkoi toimintaansa koko välirauhan ja jatkosodan ajan. Tänne oli siirtynyt huomattava määrä sen entisiä johtohenkilöitä ja uskollisia jäseniä. Uutta voimaa saatiin myös nuorista naisista, jotka ovat olleet uskollisia äitiensä ja esiäitiensä työlle. Toiminta on tapahtunut kerran kuussa kokoontuvissa työilloissa jäsenten kodeissa. Työ oli aluksi hankalaa. Jäsenten täytyi uhrata omia ostopisteitään saadakseen materiaalia vaatetustöihin. Helsingin kansannuollolta saatiin myös ostolupia. Niin voitiin tehdä evakkojen avustustyötä sekä auttaa kesäsodan jälkeen elpyvää Sortavalaa Vapaan Huollon, NNKYn ja yksityisten välityksellä.

Näissä merkeissä jatkuu toiminta yhä uskollisimpien ryhmässä, henkilökohtaisin sekä aineellisesti vähenevin voimin. Tuoni on niittänyt satoa sekä auttajien että autettavien joukossa. Mutta työ vain jatkuu — ihmeellisesti myös jokavuotisten lahjoitusten avulla. Suurimpana lahjoittajana on säännöllisesti esiintynyt Helsingissä toimiva Sortavalan liike Oma-Aitta r.y. Sen johdolle ja johtajalle neiti Eine Lindströmille lankeaa tästä suuri kiitos.

Ulkopuolisen, joka joutui noina viimeisinä vuosikymmeninä seuraamaan elämää Laatokan-Karjalassa, täytyy vain ihmetellä sitä vireyttä ja voimaa, jolla huolehdittiin tämän jälkeen jääneen maakunnan taloudellisen ja kulttuurielämän kehityksestä ja lisäksi voimakkaasti isänmaallisessa hengessä. Siinä tuntui todellakin olevan sellaista uudesti luomisen iloa, jota ei niinkään vahvasti tunnettu vanhoissa hyvinvoivissa maakunnissa itsenäisyytemme alkuaikoina. Siihen vaikuttivat osaltaan myös karjalaisen heimon positiiviset luonteenominaisuudet: henkinen joustavuus, kotiseuturakkaus ja perinteiden kunnioitus. Se oli omiaan tempaaman mukaansa myös uudet tulokkaat muiden heimojen parista rajan kansan taloudelliseen ja henkiseen valistustyöhön.

Ja niin sitten jätettiin evakkotielle lähdettäessä voittajan armoille elävä, kukoistava — ikäänkiun asujoitansa itkevä maa. Mutta elettiinhän sentään kotiinpaluu. Karjalan kansa suorastaan säteili onnesta, ikävät unohtaen, raivatessaan raunioita, kohentaessaan kotejaan ja nurmettuneita viljelmiään uuden elämän ja kasvun tielle. Ja kun sieltä sitten oli lopullisesti lähdettävä, sai Suomen kansa ottaa vastaan kohtaloonsa tyytyvän, elinkelpoisen ja vireähenkisen heimon jatkamaan täällä kansakokonaisuuden hyväksi työtä, joka oli keskeytynyt Karjalassa.

---

ti Tauno Juurtola, nykyinen Vierumäen Urheiluopiston johtaja.

Suistamon Sisu järjesti 23.5.43 maastojuoksun PM-kilpailut. Mestarit : yleinen sarja 8000 m. Jussi Repo, Suistamon Sisu, 4000 m. Alarik Virtanen, Sortavalan Viritys, alle 18 v. 4000 m. Reino Tajakka, Suistamon Sisu ja alle 16 v. 2000 m. E. Nyyssönen, Suistamon Sisu.

Suistamon Sisu järjesti myöskin pyöräilyn PM-kilpailut 19.8.1943. Mestarit: yleinen sarja 32 km U. Moilanen, Sortavalan Mlk:n Urheilijat, alle 20 v. 16 km E. Patrikka, Suistamon Sisu, ikämiehet 16 km T. Laine, Suistamon Sisu.

Piirin viimeiset hiihtomestaruuskilpailut järjesti niinikään Suistamon Sisu 13.2.1944. Mestarit: yleinen sarja 30 km Olavi Ilves, Sortavalan Viritys, nuoret 15 km Pentti Härkönen, Suistamon Sisu, ikämiehet 15 km Kaarlo Raikola , Sortavalan Viritys, naiset 5 km Emmi Hirsijärvi, Sortavalan Viritys. Mainittakoon, että Ilveksen ja Raikolan nimet nähtiin vielä sotien jälkeen usein hiihtokilpailujen tulosluettelojen kärkipäässä. Ilves edusti Lahden Hiihtoseuraa ja Raikola Lappeenrannan Urheilu-Miehiä.

Sortavalan Virityksen toimesta pidettiin yleisurheilun PM-kilpailut kesällä 1943 ja maastojuoksun PM-kilpailut keväällä 1944. Näiden kilpailujen pöytäkirjat ovat kadonneet monen muun tärkeän kanssa, joten niistä on vain tyydyttävä toteamaan tapahtumat.

Sortavalan VPK:ssa oli neljä komppaniaa, joista yksi poikakomppania. Palokunnan päällikkönä oli ensin Hänninen, sitten Stenfeld ja viimeksi Levänen. Sillä oli myös oma torvisoittokunta. Kuvassamme VPK:n 3. komppania v. 1930.

MIKKO HIETALA

Hyviä käytettyjä kodinkoneita, soittimia, kirjoitus- ja laskukoneita, luistimia, vähän käytettyjä, hyvä valikoima. Myös vaihdetaan.

O. ja M-liike Helsinki, I.-Roobertinkatu 37.

KENGÄT

Jos kenkä ei tahdo pysyä jalassa niin liimatkaa kantaosan sisäpuolelle kappale vanhasta nahkakäsineestä.

ENTISEL HYVÖSE LIISAL ON MUNKKINIEMES KAUNISTAMISAINEITA

PAPERI JA KEMIKALI

Helsinki 33, Perustie 26
puhelin 485200

Kymölän Kilta vaalii seminaarin muistoja

Kymölän Kilta on perustettu Sortavalan seminaarin entisten oppilaiden yhdyssiteeksi. Nimi johtuu siitä, että seminaari sijaitsi Sortavalassa Kymölän kaupunginosassa ja sen nimi olikin alkuaan Kymölän seminaari. Kymölän Kilta on saanut paljon aikaan. Sen toimesta on vietetty seminaarin muistojuhlia, perustettu Helsinkiin seminaarin museo, julkaistu seminaarin historia, ylläpidetty Mikkelin Vuolingolla siirto - opettajien vanhuudenkotia ja pystytetty Joensuuhun seminaarin muistokivi. Kilta osallistuu myös ensi lokakuussa Joensuussa pidettävään Sortavalan seminaarin 90 - vuotiseen muistojuhlaan.

Seuraavassa Kymölän Killan ensimmäinen puheenjohtaja (vuosina 1947 - 61), opettaja J. N. Mikkola kertoo killasta ja sen aikaansaannoksista. Haastattelu syntyi siten, että allekirjoittanut soitti Lahdesta opettaja Mikkolalle Helsinkiin ja pyysi haastattelua. Hän suostui aikailematta, ja sitten alkoikin tarina tarttua työpöydälläni pyörivän nauhurin nauhalle. Tällainen siitä tuli.

Kymölän Kilta perustetaan

Kymölän Kilta perustettiin v. 1947 Sortavalan seminaarin entisten oppilaiden toveri - ja muistoyhdistykseksi, alotti op. Mikkola. Yhdistyksen tarkoituksena on ylläpitää yhteyttä entisten oppilaiden kesken ja hoitaa seminaarin merkkipäivät. Ne kilta onkin uskollisesti hoitanut kaikkina kymmenvuotispäivinä. Erittäin suuri ja vaikuttava oli juhla seminaarin 70 - vuotispäivänä 1950 Helsingissä. Entisiä kymöläläisiä oli silloin koolla n. 1200 ja juhlaa varten jouduttiin varaamaan pääkaupungin suurimmat juhlahuoneistot.

90-vuotisjuhla Joensuussa

Tänä vuonna meillä on Sortavalan seminaarin 90 - vuotisjuhla Joensuussa. Ensi lokakuun 20 pnä tulee kuluneeksi 90 vuotta Sortavalan seminaarin vihkiäisjuhlasta ja siitä me alotamme seminaarin historian, vaikka se luonnollisesti alotti työnsä jo syyslukukauden alusta. Tämänvuotinen juhla on sangen merkittävä. Se on sitä jo näin pitkän ajan muistelemisen kannalta, mutta siihen liittyy vielä kaksi hyvinkin arvokasta asiaa.

Seminaarilaitoksen lakkauttaminen

Ensimmäinen on koko seminaarilaitoksen lakkauttaminen. Kouluuudistuksen yhteydessähän seminaarilaitos nykyisessä muodossaan loppuu. Näin Joensuun juhla muodostuu ikäänkuin vanhan seminaarilaitoksen lopettajaisjuhlaksi, etten sanoisi maahanpaniaisiksi.

Joensuun korkeakoulu vihitään

Toinen asia on, että Joensuussa toiminut Itä - Suomen seminaari perustettiin aikanaan Sortavalan seminaarin työn jatkajaksi. Kun seminaarilaitos nyt lakkaa, on perustettu Joensuun korkeakoulu, joka on myös ikäänkuin omistettu seminaarin työn jatkajaksi. Sattuu niin hauskasti, että kun Sortavalan seminaari oli siellä Karjalassa hyvin suuressa arvossa ja maineessa, niin että se sai arvo- ja kunnianimen Karjalan korkeakoulu, nyt tämän " korkeakoulun " työtä virallisesti jatkaa Joensuun korkeakoulu. Me sanoisimmekin, että tämä on ikäänkuin jalostuneesti tapahtuva Sortavalan seminaarin uudestisyntyminen.

Suurjuhla todennäköisesti lokakuun 30. ja 31. päivinä

On ilahduttavaa, että Joensuun korkeakoulun vihkiäiset sovitetaan Sortavalan seminaarin 90 - vuotisjuhlan yhteyteen. Näin muodostuu juhlimiselle kolminkertainen suuri aihe. Juhla on suunniteltu pidettäväksi lokakuun 30 ja 31 päivinä, joista jälkimmäinen on Pyhäinmiesten päivä, kertoi op. Mikkola edelleen. Me odotamme tähän juhlaan paljon väkeä. Lähetämme kiertokirjeen kaikille Kymölän Killan jäsenille, joita on n. 2,300. Yritämme hoitaa valmistelut parhaimpamme mukaan ja toivomme yleisöennätystä. Onhan Itä - Suomen seminaarista valmistunut runsaasti nuorta opettajajoukkoa, ja sortavalalaisiakin on eri luokilta vielä jäljellä n. 1,800.

Sortavalan seminaarin museo

Tämä meidän yhdistyksemme on tosiaan tehnyt töitä, lausui op. Mikkola. V. 1951 perustimme Sortavalan seminaarin museon. Se on samalla Sortavalan museo ja molemmat sijaitsevat sortavalalaisten talossa Helsingissä Kadetintie 5 :ssä. Siellä on aika paljon tavaraa, eri luokkien historioita, opettajien elämäkertoja jne. Me julistimme aikanaan jäsentemme kesken kirjoituskilpailun, joka tuotti hyvän tuloksen. Saimme sadoittain hyviä ja mielenkiintoisia kirjoituksia. Tästä kaikesta aineistosta on ollut erittäin suuri apu fil. tri Ivar Kemppiselle, joka on vuosikausia työskennellyt Sortavalan seminaarin historian kimpussa.

Seminaarin historia ilmestynyt

Tri Kemppinen sai viime vuonna työnsä päätökseen ja Sortavalan seminaarin historia ilmestyi. Se on varsin ansiokas ja hieno teos, vakuutti op. Mikkola. Monet asiantuntijat ovat antaneet sille suuren tunnustuksen. Mm. kunnallisneuvos Juhani Leppälä soitti ja sanoi, että hänelle muutamia sivuja luettuaan selvisi, että tri Kemppinen on ansiokkaampi kirjoittaja kuin mitä hän oli osannut odottaakaan.

Sortavalan seminaarin historiaa on tähän saakka myyty kirjakaupoissa 24 mkn hinnasta. Tänä juhlavuotena me järjestämme kirjan alennusmyynnin omasta takaa killan jäsenille 18 mkn hinnasta. Tällä hinnalla teoksen saa jokainen tilaaja. Ensimmäinen myynti alkaa jo maaliskuussa ja kestää vuoden loppuun. Toisen myynnin järjestämme juhlan yhteydessä Joensuussa, jossa aiomme myydä painoksen loppuun. Otamme juhlaan myös muuta myyntimateriaalia.

Siirto-opettajien vanhainkoti Vuolingolla

V. 1953 heräsi Kymölän Killan piirissä ajatus vaikeuksiin joutuneiden vanhojen siirtoväkeen kuuluvien opettajien auttamisesta. Olivathan heistä monet menettäneet Karjalassa olleen vanhuudenkotinsa ja joutuneet monella tavoin turvattomiksi. Heitä varten me hankimme 4 milj. silloista markkaa maksaneen maatilan Mikkelin maalaiskunnassa Vuolingolla. Opettajain vanhainkoti avattiin 1954, tai mahdollisesti 1955. Koti täyttyi vanhoista siirto - opettajista, jotka siellä saivat turvatun elämänehtoon. Kun he sitten yksi toisensa jälkeen ovat kuolleet, on koti käynyt tarpeettomaksi alkuperäiseen tarkoitukseensa. Senjälkeen sitä on käytetty kesänviettopaikkana ja muihin tilapäisiin tarkoituksiin. Vuolingon vanhainkodin vastaisesta käytöstä käydään paraillaan neuvotteluja.

Sortavalan seminaarin muistopatsas Joensuussa

Sortavalan seminaarin 80 - vuotisjuhlien yhteydessä kymmenen vuotta sitten paljastettiin Kymölän Killan toimesta Sortavalan seminaarin muistopatsas Itä - Suomen seminaarin pihamaalla Joensuussa. Patsas on punaista graniittia ja karjalaisen kuvanveistäjä Armas Hutrin työtä.

Näinä kaikki hankkeet ovat vaatineet melkoisesti rahaa. Niinpä Vuolingon vanhainkotiin tarvittiin 4 milj. mkn kauppahinnan lisäksi 2,5 milj. mk rakennusten korjauksiin. Seminaarin muistopatsas maksoi 3 milj. silloista markkaa. Kun meillä ei ole omia varoja ollut, on pitänyt toimia uutterasti, että tarvittavat varat on saatu kokoon. Ilomielin ja kiittäen on mainittava, että karjalaiset järjestöt, pitäjänsäätiöt ja muut ovat meitä suuresti auttaneet.

Sortavalan seminaarin muistopatsas Itä-Suomen seminaarin puistossa Joensuussa.

Sankarivainajien muisto

Kymölän Killan aikaansaannoksista on vielä mainittava marmorinen sankariuurna " Pro Patria 1918, 1939 - 44 ". Siinä säilytettävälle pergamentille on piirretty seminaarin kahden entisen opettajan ja 110 :n entisen oppilaan nimet, jotka sodissamme antoivat henkensä isänmaan puolesta. Uurna paljastettiin Helsingin vanhassa kirkossa v. 1950 ja sitä säilytetään Joensuussa seminaari - korkeakoulun huoneistossa.

Seminaarin johtajat

Lueteltakoon tässä vielä Sortavalan seminaarin johtajat kautta aikojen : Claes Israel Joakim Molander 1880 - 88, Oskar Hynen (Hynninen) 1888 - 97, Oskar Fredrik Borg 1897 - 1907, Karl Adolf Oskar Relander 1907 - 28, Kaarlo Matias Saarialho 1928 - 34 ja Karl Herman Pankakoski (Hällström) 1935 - 47, viimeksi Itä - Suomen seminaarissa.

Itä - Suomen seminaarin juhlasalissa Joensuussa paljastettu Sortavalan seminaarin 75 - vuotisjuhlien yhteydessä v. 1955 seminaarin kuuden johtajan muotokuvat, jotka Kymölän Kilta oli maalauttanut.

Kymölän Killan puheenjohtajat

Näin kertoi Kymölän Killan toiminnasta sen perustaja ja ensimmäinen puheenjohtaja opettaja J. N. Mikkola. Hänen puheenjohtajakautensa kesti vuodesta 1947 vuoteen 1961. Sitten tuli puheenjohtajaksi opettaja Lauri Heikkilä ja hänen jälkeensä opettaja Sulo Piilola Lahdesta. Viime vuodesta saakka on killan puheenjohtajana toiminut fil. tri Ivar Kemppinen Helsingistä.

Kymölän Kilta toimii edelleen pirteästi ja vaalii hartaasti yhdeksän vuosikymmentä sitten perustetun Sortavalan seminaarin muistoja. - T o i v o R a s i l a i n e n.

Kauppa Sortavalan pääelinkeino

— Veljekset Kivinen oli Sortavalan huomattavimpia liikkeitä aloittaessani siinä rautakauppaalan harjoitteluni, kertoo entinen sortavalalainen, nykyisin Lappeenrannassa toimivan Karjalan Rauta Oy:n toimitusjohtaja Juho N u r m i. — Aikanaan me Nurmisen veljekset perustimme oman liikeyrityksen, joka vuonna 1926 siirtyi kokonaan sukumme haltuun. Liike alkoi vankalla pohjalla Leanderin perikunnan talossa, sillä sijaitsivathan siinä myös Suomen Pankki ja Kansallis-Osake-Pankki, naurahti kertoja. Pula-ajan kaadettua Karjalassakin huomattavan määrän myös rauta-alan liikkeitä, siirtyi Veljekset Kivisen liikehuoneisto meille ja sitä me laajensimmekin.

— Liike-elämä sujui Sortavalassa yleensä hyvinkin positiivisessa hengessä ja laajaa maakuntaa palvelevia tukkuliikkeitä, yksityisliikkeitä ja osuuskaupallisia liikkeitä oli paljon. Sortavalan kaupalla oli jo 1930-luvuila uudenaikainen leima. Myymälät olivat siistit, näyteikkunat hyvin hoidettuja ja palvelu hyvää. Sortavalalaisten Seura r.y:n julkaisemassa teoksessa Muistojen Sortavala on Sortavalan liike-elämästä ja teollisuustoiminnasta kerrottu asiallisen yksityiskohtaisesti ,niin että yksityiskohtiin tässä on tarpeeton kajota. Sanottakoon kuitenkin, että Sortavalassa pidettiin jo 1886 ensimmäinen yleinen vähittäiskauppiaskokous, johon maakauppiaatkin osallistuivat. V. 1893 perustettu Sortavalan Liikeapulaisyhdistys oli maan vanhimpia. V. 1897 oli perustettu Kauppa- ja Tehdasyhdistys. Myöhemmin perustetuista kaupallisista yhdistyksistä mainittakoon Sortavalan Kauppaseura 1911, Sortavalan Vähittäiskauppiasyhdistys 1918, Kauppakamariosaste 1923, Liikemiespiirien naiset, Yksityisyrittäjäin Laatokan-Karjalan Aluejärjestö ja Kaupallisjärjestöjen Keskustoimikunta. Kauppa aikanaan ratkaisevalla tavalla vaikutti Sortavalan syntyyn ja kauppa kautta vuosisatojen oli kaupungin pääelinkeino.

•

K A R J A L A tulee lähiviikkoina julkaisemaan kolmessa osassa A u l i s J o k i s e n laatiman Vähittäiskauppiaitten Itä-Karjalan Piirilliton 25-vuotishistoriikin vuosilta 1919—1944. Sitä ei ole koskaan julkaistu. Historiikin heti valmiiksi saatuaan kirjoittajalle tuli rintamalle lähtö. Aulis Jokinen on luovuttanut mielenkiintoisen historiikin Karjalan julkaistavaksi, jotta jo lakkautetun yhdistyksen maan eri puolilla asuvat entiset jäsenet volvat siihen tutustua.

Tervehdimme entisiä sortavalalaisia, kuin myös kaikkia karjalaisia kukkakauppa-, puutarha- ja hautaustoimistoalan yrittäjiä, jotka toimialansa vuoksi ovat tällä hetkellä sydäntämme lähinnä. Toivotamme menestystä ja onnea alkaneelle vuodelle.

T:MI TUKKUALA

EERO JA HELVI SIMPANEN

Alan tarvikkeiden valmistusta, maahantuontia ja tukkukauppaa vuodesta 1950 lähtien.

H e l s i n k i 10 — Apollonkatu 6 — Puhelin 494647

Jaavaratalo Tyynelä Oy

Jyväskylä

Partiolaisten puuhista Sortavalassa

Sortavalassa oli partiotoimintaa jo hyvin varhain. Jo v. 1911 — vähän ennen partioliikkeen lakkauttamista — toimivat Sortavalan Realilyseon partiolaiset, ja v:lta 1919 on tieto Sortavalan Toimenpojista. Partiotyössä mukana olleen Toivo Ahjopalon kirjassa »Me urheilimme Laatokan-Karjalassa ja Sortavalassa» on sivulla 92 lyhyt maininta partiotyöstä. En ole missään muualla nähnyt asioista kerrottavan. Jopa kirjassa »Suomen Partioliike 1910—1960» on kovin puutteellisia tietoja Sortavalan kohdalta. Siksi koetan koota esille muutamia muistikuvia partiotouhuista Sortavalassa.

Ennen talvisotaa toimi Sortavalassa 2 tyttö- ja 3 poikalippukuntaa (»järjestöä» — kuten siihen aikaan sanottiin). Lisäksi muistelen pelastusarmeijan piirissä olleen partiotoimintaa joskus. Tyttölippukunnat olivat »Laatokan Sirpaleet» ja »Myrskytytöt»; poikalippukunnat olivat »Laatokan Veikot», »Metsänkävijät» ja »Lokin Pojat». Ikäjärjestys lienee ollut tuo. Kaksi viimeksi mainittua lippukuntaa toimi lopuksi yhdessä.

Vanhimmilla lippukunnilla oli n.s. taustayhteisönä kristillinen yhdistys tai seurakunta. Puseron värikin oli näillä sininen — muilla ruskea (meripartiolaisilla tietysti sininen, »Lokin Pojat» oli sellainen joukko). »Laatokan Sirpaleet» toimi NNKY:n suojissa ja »Laatokan Veikot» NKY:n (oikeastaan Sortavalan kaup.seurakunnan) työmuotona Sortavalan Evankelisen Seuran talossa. Poikien päävetäjinä toimineista mainittakoon tässä opettajat Lauri Mikkola ja V. Kuusisto, rovastit Matti Elomaa ja Pentti Erkamo, pankinjoht. Pekka Vartiainen ja Tommi Moilanen.

Vaikka jotkut uudemmat lippukunnat lienevätkin syntyneet osittain henkilökohtaisista syistä, oli yhteistyö melko runsasta ja kiinteää. Oli Yrjönpäiväjuhlat (usein seminaarin juhlasalissa), oli keväisin partionäytöksiä (m.m. Vakkosalmella), oli yhteisiä retkiä kauemmaksikin maakunnassa, oli puurojuhlia, oli kurssitoimintaa, m.m. koko Karjalan käsittävän yhteisen piirin puitteissa.

Oman lukunsa vaatisi Sortavalan partiolaisten vaikutus lähiseudun partiolippukuntien syntyyn ja toimintaan. Tässä yhteydessä mainitsen vain yhteydenpidon Harluun (Läskelään).

Sortavala ympäristöineen oli mitä parhainta retkeilymaastoa. Harvana sunnuntaina partiolaiset malttoivat pysyä kaupungissa. Hietanen, Haavus, Vuorilahti, Helmijärvi, Riekkalansaaren lukuisat kohteet yms. tarjosivat erinomaisia kävelyretkien päämääriä. Tehtiin päivä- ja yöretkiä. Yövyttiin omatekoisissa teltoissa tai havulaavuissa, joista saattoi muodostua pitkäaikaisia majoja. Veneretket suuntautuivat Mäkisaloon, Jänissaareen, Haukkariutalle, Tamhankaan, Palosaareen, Petrankalliolle tai jonnekin muualle.

Erittäin sopivia leiripaikkoja löytyi runsaasti. »Laatokan Veikoilla» oli sellainen kauan aikaa Palosaaressa, jonka Niemelän kartanon Nissiset olivat antaneet partiolaisten käyttöön aivan ilmaiseksi. Valtakunnallisille leireille myös osallistuttiin (Kangasala, Teeriniemi, Kaupinsaari, Kultaranta).

Eräänä syksynä muistan käyneemme kauan aikaa kylpemässä telttasaunassa Hympölänjärven Huikonniemessä, mihin oli leirin aikana rakennettu kivikiuas ja sen päälle kartiomainen kehikko.

Koska itse toimin »Laatokan Veikoissa», muistikuvani ovat selvimmät sen toiminnasta. Erikoisuutena siihen aikaan — harvinaisuus olisi kai nykyäänkin — on mainittava orkesterimme, joka eräinä aikoina kaupungin ainoana oli hyvin suosittu. Laajimmillaan lienee orkesterissamme ollut 5 viulua, sello, basso, huilu, klarinetti, käyrätorvi, piano ja lyömäsoittimet. Orkesterin jäsenet osallistuivat myös ooppera Carmenin esityksiin.

Erikoistuminen oli pojille hyvin mieluista. Meillä toimivat m.m. meri-, kalastus- ja ilmailuvartiot. Pojat olivat hyvin innostuneita, aloiterikkaita, oma-alotteisia ja jopa vastuuntuntoisia. Oma purjevene hankittiin melkein yksinomaan poikavoimin. Kesäleirit järjestettiin useinkin ilman »silmäätekevien» apua. Ohjelmalliset tilaisuudet yleisölle sekä kotikaupungissa että maaseudulla olivat lukuisat. Ja ohjelmaa oli omasta takaa: orkesteri- ym. musiikkia, partiotaitojen esittelyä, laulua, lasson pyöritystä jne.

Osallistuminen Karjalan partiopoikien maakuntaviestiin monena kesänä tutustutti pojat eri paikkakuntiin. Taivalta tehtiin polkupyörillä jopa yli 100 km:n päähän Sortavalasta. Metsänkylvömatka Loimolan Ullsmaisiin on ikuisesti mukana olleiden mielessä, kuten myös n.s. Karjalan vaellus Suistamon kirkonkylästä Tolvajärvelle.

Eräänä erikoistyömuotona on mainittava sunnuntaiset aamuvartiot Evank. Seuran talossa. Hyvin usein sellaista oli pitämässä leht. Arvid Hildén. Aikaisesta aamusta huolimatta oli mukana joskus parisenkymmentäkin poikaa (myös poikakerholaisia). Päiväretkkelle lähdettiin usein tämän tilaisuuden jälkeen.

Talvisodan edellä kutsuttiin Sortavalan kaupungin väestönsuojelulautakuntaan partiolaisten edustaja. Katson tämän partiotyön arvostukseksi kunnalliselta taholta.

Liikuntakasvatuksellista puolta ajatellen on silloista partiotyötä pidettävä hyvin merkittävänä. Retkeiltiin pitkiäkin matkoja patikoiden, pyöräillen tai soutaen, suunnistettiin, järjestettiin mitä erilaisimpia urheilukilpailuja.

»Laatokan Veikoista» on kasvanut monta nykyisin näkyvällä paikalla vaikuttavaa miestä. Toivottavasti kukaan ei loukkaannu, kun otan mukaan tässä vain seuraavat. Partioylijohtajana toimii nykyisin varatuom. Pauli Kanerva, Tapiolan »vahvana miehenä» on tullut tunnetuksi varatuom. Heikki v Hertzén, elokuvien ja television välityksellä kaikki tuntevat Lasse Pöystin, poliitikkona korkeimmalle (ministerin tuolille) on päässyt agr. Hannes Tiainen. Lisäksi on joukossa kenraaleja, esiupseereja, kansanedustajia, professoreja, rovasteja, tohtoreita ym. melko merkittävillä paikoilla vaikuttavia partioveljiä. Kun syksyllä 1968 oltiin koolla Helsingissä lähes 40 pojan ja 4 tytön voimalla, havaittiin jokaisen partion riveissä olleen täyttäneen paikkansa omalla sarallaan erinomaisesti. Matkasauvansa jättäneitä luetteloitiin silloin melkein 60.

Sortavalan partiotyön tarkempaa kirjoihin vientiä varten olisi tarpeen koota materiaalia: pöytäkirjoja, selostuksia, valokuvia, jäsenluetteloita, muistelmia yms. Löytyisiköhän sellaisia vielä joiltakin, jotka haluaisivat sen luovuttaa »yleiseen käyttöön»? Allekirjoittanut on valmis vastaanottamaan lähetykset.

Partioterveisin

Apa Taivainen
Koulukatu 1 A 3, Kotka

Karjalan partiopiirinkurssit Sortavalassa 21. 3. 1930.

Sortavalan partiolaisia Läskelän partiolaisten vieraana.

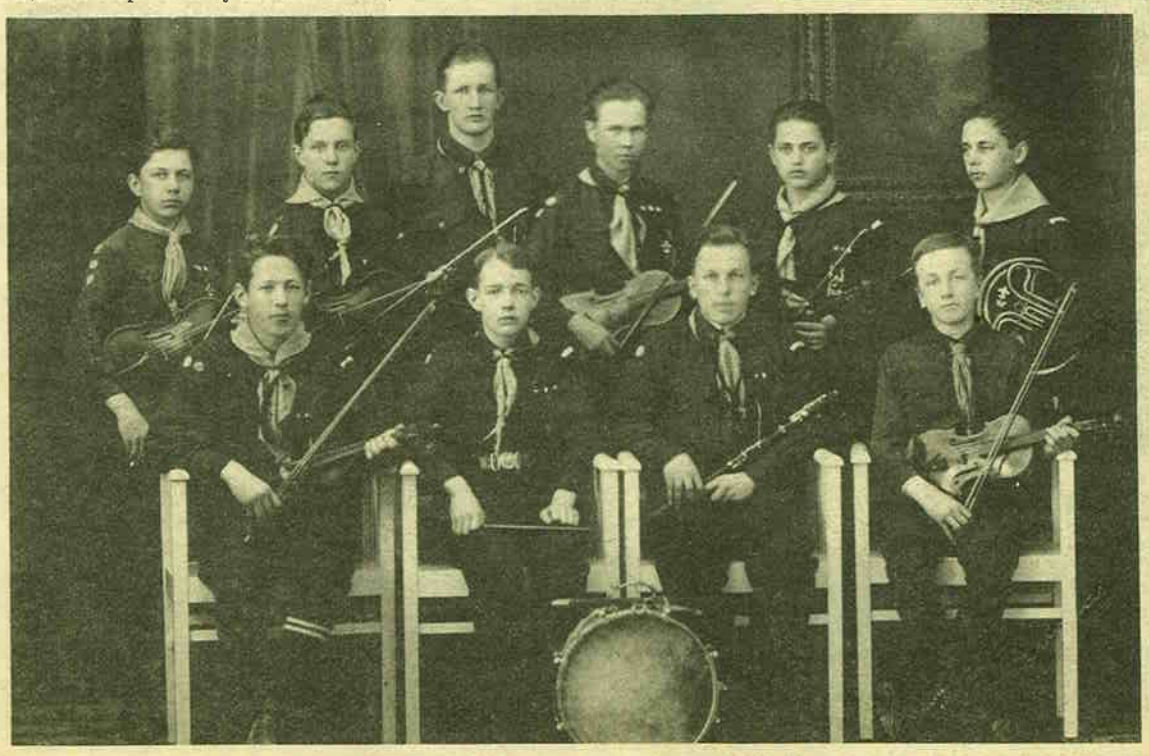

Laatokan Veikkojen salonkiorkesteri 5 .5. 1929.

T:mi JORMAKKA

tervehtii Sortavalaisia Hanna, Seija ja Raili Jormakka
Pieksämäki

BOBRIKOV SORTAVALASSA

Vanhimmat sortavalalaiset varmaan muistavat kenraalikuvernööri Bobrikovin tarkastuskäynnin Sortavalassa. Ainakin ulkonaiset ennakkovalmistelut olivat erikoiset. Herra kenraalikuvernöörin tulon aikana ei juuri ketään liikkunut kaupungilla. Rautatieasemallakin oli vain yksi ajuri, joka sitten saikin »kunnian» kuljettaa herra kenraalikuvernööriä jonkin matkaa.

Vastassa hevosineen ja rattaineen oli kaupungin vanhin ajuri Juho Malinen. Hänelle oli hankittu varmaan kaupungin heikoin hevonen, samoin ajuri itse oli pukeutunut jo lumppujen joukkoon heitettyyn »ajurin formuun» ja rattaat olivat samaa maata, juuri ja juuri kasassa pysyivät. Ajuri itse oli hyvä näyttelijä, vaikka ei esiintynytkään näyttämön palkeilla.

Vakkolahtea kierrettäessä, suunnilleen Vakkosalmen puiston kohdalla kärryjen akseli katkesi ja kärryt kutakuinkin hajosivat siihen paikkaan. Malinen tuskitteli, voivotteli ja pistipä itkuksikin, jotta voi miten piti nyt näin arvokkaassa asiassa käydä. Mutta kun on köyhä, niin kaupunki kuin ajurikin, niin käy niin kuin käy. Ja niin miehen kuin hevosenkin ulkoasu vahvistivat valitusta. Loppumatka oli herra kenraalikuvernöörin vastaanottajineen käveltävä jalkaisin.

Myöhemmin tulin Juho Malisen tuntemaan vanhana miehenä. Ulkoasultaan hän oli kyllä usein sellainen, ettei naamioimista tarvinnut, vaikka olikin varakas mies. Hyvä näyttelijä hän oli, vaikka ei näyttämöllä esiintynytkään. - A. K.

Sortavalassa 3 päivälehteä

Sortavala sai ensimmäisen sanomalehtensä jo syksyllä 1881, jolloin Kymölän seminaarin nuoret opettajat perustivat sanomalehden nimellä Laatokka, Sanomia Sortavalasta ja Itä-Karjalasta. Se ilmestyi alussa kerran viikossa, myöhemmin sen ilmestymiskertoja lisättiin niin, että se vuoden 1943 alusta ilmestyi 6-päiväisenä. Ensimmäisen maailmansodan poikkeuksellisten olojen vuoksi lehti oli 3. 11. 1914—3. 5. 1917 lakkautettuna ja sen tilalla julkaistiin Sortavalan Sanomia. Talvisodan päätyttyä Laatokka ilmestyi Joensuussa ja helmikuussa -42 alkoi ilmestyä jälleen Sortavalassa, josta sen oli lopullisesti lähdettävä 6. 9. 1944, jolloin Sortavalassa ilmestyi sen viimeinen numero. Mutta jo vajaan viikon myöhemmin 11. 9. se alkoi ilmestyä Jyväskylässä ja 1. 6. 1945 lähtien Pieksämäellä nimellä Sisämaa-Laatokka. Taloudellisten vaikeuksien vuoksi lehti joutui lopettamaan ilmestymisensä 8. 11. 1951.

V. 1907 alussa Sortavalaan perustettiin Raja-Karjala-niminen 3-päiväinen sanomalehti. Se lakkasi ilmestymästä v. 1912. Sos.dem. puolueen Rajavahti alkoi ilmestyä vuoden 1907 alussa. Syksyllä 1914 lehti lakkautettiin ja sen tilalle tuli helmikuussa 1915 Päivän Tiedot. Tämä lehti sai marraskuun vallankumouksen jälkeen v. 1917 nimen Kansa. V. 1919 alkoi sen seuraajana ilmestyä 3-päiväisenä Kansan Voima talvisodan päättymiseen saakka. Nykyisin se ilmestyy Joensuussa Pohjois-Karjala-nimisenä ja 5-päiväisenä.

Maalaisliittolainen Karjalan Ääni perustettiin v. 1918 lopulla. Se ilmestyi Sortavalassa talvisodan päättymiseen saakka, jolloin se lakkasi.

Sortavalassa ilmestyi lyhyemmän tai pitemmän aikaa myös useita aikakauslehtiä.

SORTAVALASSA VIIDET LAULUJUHLAT

Kalevalan riemuvuoden laulujuhlissa 4 000 laulajaa

Sortavala tunnettiin myös suurista ja onnistuneista laulu- ja soittojuhlistaan. Niissä vanha ja uusi aika kohtasivat toisensa, vanha runonlaulu ja uudenaikainen kuorolaulu kaikuivat rinnatusten. Niissä avautui Kalevalan maailma monille aivan uudella tavalla. Vakkosalmen puisto oli maanmainio laulujuhlien viettämispaikka. Siksi Sortavalassa pidettiinkin kaikkiaan viidet suuret laulujuhlat eli useimmat kuin missään muussa vastaavankokoisessa kaupungissa maassamme. Viimeiset, Kalevalan riemuvuoden laulujuhlat olivat suurimmat ja loistavimmat.

Paikalliset laulujuhlat 1882

Ensimmäiset paikalliset laulujuhlat olivat jo 1882. Silloin kilpailtiin ensimmäistä kertaa kanteleensoitossa. Samana vuonna johdatti tri O. A. Hainari Sortavalan seudun viimeisen tietäjän ja laulajan Ontrei Borissanpoika Vannisen esittämään ensimmäisen kerran julkisesti runonlaulua. Tri Hainari harrasti innokkaasti Karjalan muinaisuuden ja kansatieteen tutkimista ja hänen kodistaan Sortavalassa muodostui runonlaulajien ja eränkävijöiden kylässä käyntipaikka.

Raja-Karjala ja muu Suomi tapasivat 1896

Kansanvalistusseuran yleiset laulu ja soittojuhlat pidettiin Sortavalassa ensimmäisen kerran 1896. Silloin Raja-Karjala ja muu Suomi tavallaan ensimmäisen kerran tapasivat toisensa, vanhat laulajat astuivt esiin kumpujen yöstä luoden kalevalaisen tunnelman. Petri Shemeikka, Iivana Härkönen-Heroila, Iivana Shemeikka, Pelagea Sotikainen ja eräät muut esittivät Vakkosalmen puistossa juhlakansalle runonlaulua, itkuvirsiä, loitsuja ja kanteleensoittoa. Tri Hainari oli heidän uskollinen huoltajansa ja esittelijänsä. Juhlapuheen piti professori J. R. Danielson ja paikallisena puhujana oli lehtori Kaarlo Suomalainen, kirjailijana Samuli S. Juhlan kohokohtia oli Arvi Jänneksen juhlaruno, jonka hän itse lausui ja joka sisälsi mm. seuraavan tervehdyksen: »Terve sä kansa, mi tänne suuntasit ties, Savosta kukkea impi ja Hämeen miettivä mies, sä Uusmaan uuttera lapsi, te kantamat Auran suun jai kaiken Suomeni muun».

Näillä laulujuhlilla vallitsi voimakkaasti isänmaallinen mieliala. Eräässä kirjoituksessa sanottiin: »Täällä runomaiden kynnyksellä laulu vasta laulannolta tuntui, soitto soitolta kajahti».

Kymmenen vuotta myöhemmin, v. 1906 olivat Sortavalassa jälleen laulujuhlat. Edellisenä vuonna koettu suurlakko tuntui vielä kansan ajatuksissa eivätkä juhlat tällaisena murrosaikana saaneet varsin suurta osanottoa. Kuitenkin niillä ilmeni vapautunut mieliala ja luottamus tulevaisuuteen. Juhlapuheen piti tri O. A. Hainari ja Vakkosalmen lavalla esitettiin Topeliuksen näytelmä Regina von Emmeritz, pääosissa Ida Aalberg ja Axel Ahlberg.

Suurjuhlat 1926

Sitten kului 20 vuotta seuraaviin laulu- ja soittojuhliin, jotka pidettiin kesällä 1926. Niistä tulivat todelliset suurjuhlat. Vakkosalmen laululavalla esiintyneessä kuorossa oli yli 3.000 laulajaa. Suurista ohjelmanumeroista mainittakoon Mendelssohnin oratorio Paulus, Sibeliuksen näitä juhlia varten säveltämä Väinön virsi, Madetojan ooppera Pohjalaisia ja Helsingin kaupunginorkesterin konsertti. Yleisjohtajina esiintyivät Robert Kajanus ja Armas Järnefelt, avauspuheen piti tasavallan presidentti Lauri Kr. Relander ja juhlapuhujina olivat professori Ernst Nevanlinna ja kirjailija Artturi Leinonen. Runonlaulajat herättivät näissäkin juhlissa huomiota. Yleisöä lasketaan olleen n. 20.000 henkeä.

Kalevalan riemuvuoden laulujuhlat 1935

Viimeisen kerran kokosi Sortavala laulavan ja soittavan kansan Kalevalan riemuvuoden laulu- ja soittojuhliin kesällä 1935. Niistä muodostui Karjalan pienen kaupungin suurin ja vaikuttavin juhla kautta aikojen. Laulajia ja soittajia oli yli 4.000, juhlavieraita Vakkosalmen puistossa vietetyssä pääjuhlassa yli 30.000. Johtajina toimivat maamme tunnetuimmat kyvyt: Armas Järnefelt, Armas Maasalo, Vilho Siukonen, Martti Turunen, Väinö Pesola, soittokuntia johti Lauri Näre ja Helsingin kaupunginorkesteria Georg Schneevoigt. Mukana nähtiin myös Ilmari Krohn, Erkki Melartin, Yrjö Kilpinen ja Otto Kotilainen.

Juhlissa esitettiin suuria kuoroteoksia, mm. Madetojan juhlakantaatti Väinämöisen soitto, Sulho Rannan Väinämöisen laulu, Melartinin ooppera Aino, Kajanuksen Kalevala-hymni sekä Sibeliuksen ja Kuulan Kalevala-aiheista musiikkia.

Puhujina esiintyivät eduskunnan puhemies Kyösti Kallio, opetusministeri Oskari Mantere, prof. Zachris Castren, maaherra Arvo Manner sekä Sortavalan omat miehet, fil.tri Uuno Karttunen ja lehtori Eliel Wartiainen. Juhliin tuotiin tervehdykset Unkarista ja Virosta. Karjalan viimeiset runonlaulajat, tietäjät ja taitajat esiintyivät.

Näiden laulujuhlien yhteydessä paljastettiin Suomen pankin edessä olevaan pieneen puistoon sijoitettu, Alpo Sailon veistämä runonlaulajapatsas, jonka henkilöhahmossa tunnettiin Petri Shemeikan eli Mysyvaaran Petrin jykevät piirteet.

Kauniin ja lämpimän kesäisen sään vallitessa pidetyt laulujuhlat onnistuivat suurenmoisesti. Eräässä arvioinnissa sanottiin, että niissä oli sytyttävää kalevalaisen hengen läsnäoloa sekä helleenimäisen kir-

Jatkuu 14. siv.

Timo Lipitsä soittaa kannelta.

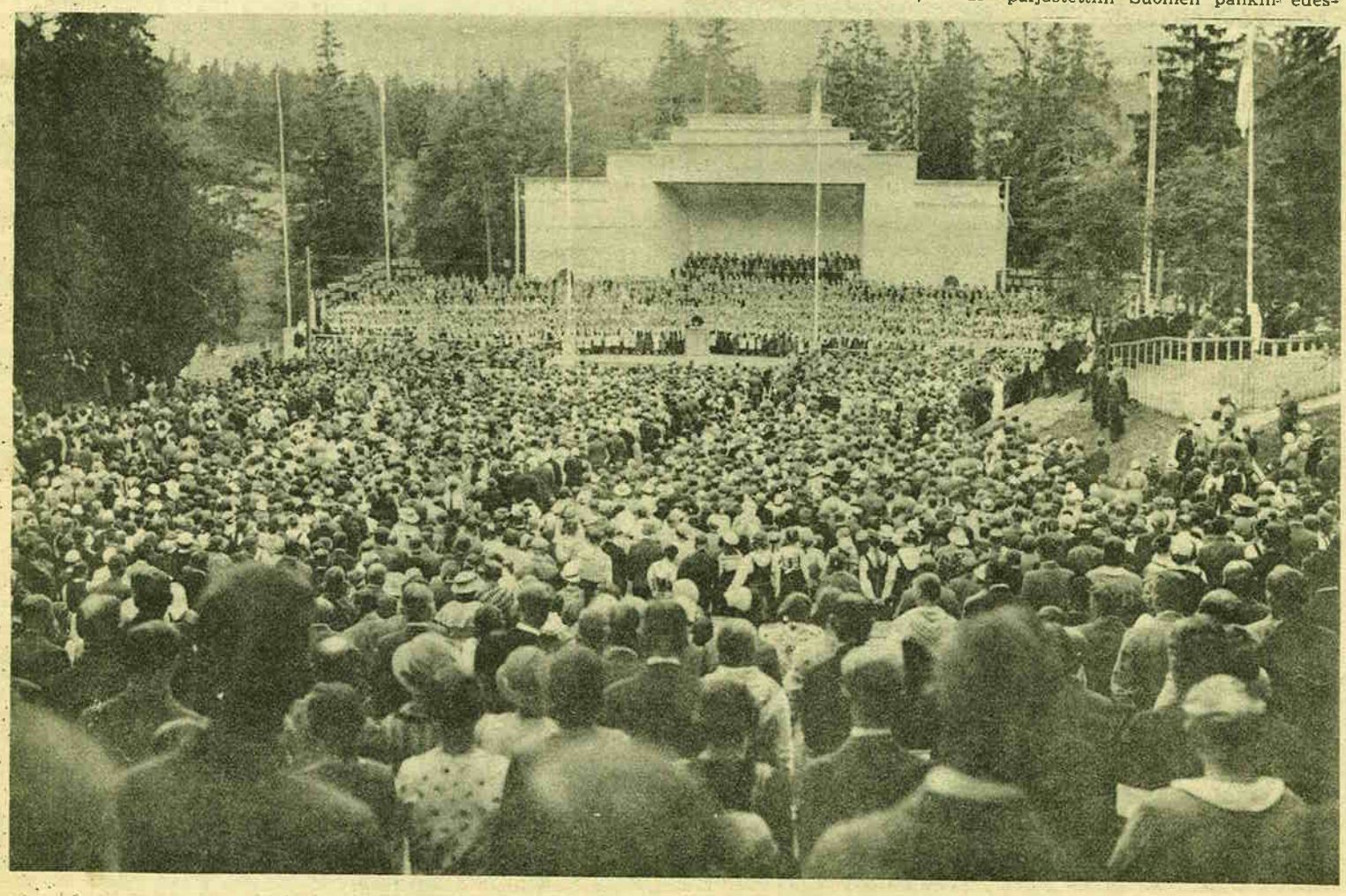

Kalevalan riemuvuoden laulujuhlista Vakkosalmen luonnonpuistossa vuonna 1935.

Laulu Sortavalalle

Sanat: Aune Tuomela — Simo Härkönen. Sävellys: Simo Härkönen.

Siell' on Laatokan rantamilla
Sortavalamme kaunoinen,
ja niin usein iltasilla
minä sinne kaipailen.
Minä muistan sen tähtiöitä,
pihapuistoja kukkineen,
avaruuksien säihkyvöitä
ja kimmeltä salmiveen

Vielä muistatko Vakkosalmen,
Pillijärven ja Airanteen?
Torniin nousitko korkealle
Kuhavuoren harjanteen?
Siinti silmääsi Vakkolahti,
Läppäjärvi ja saaret sen,
vuoret Riekkalan, Rausku vahti
säiltä Laatokan myrskyisen.

Kisamäen koulut, kirkko tuolla
vaali kalliita aarteitaan.
Seminaari Kymölän puolla,
kuulu kautta Suomenmaan.
Rantalaiturit laivoinensa,
Pitkäsilta ja Vorssun suu,
Sortavalaa ol' kaikkinensa, —
tuoko mielestä unohtuu?

Jos et vieras sä sitä usko
soisin sinne sun katsomaan,
minkälainen aamurusko
siellä saattaa ollakaan,
miten päivä on kirkkahampi,
sekä ehtoo rauhainen,
miten mielikin haikeampi
ja maailma kaukainen.

Laulu Sortavalalle

Aune Tuomela

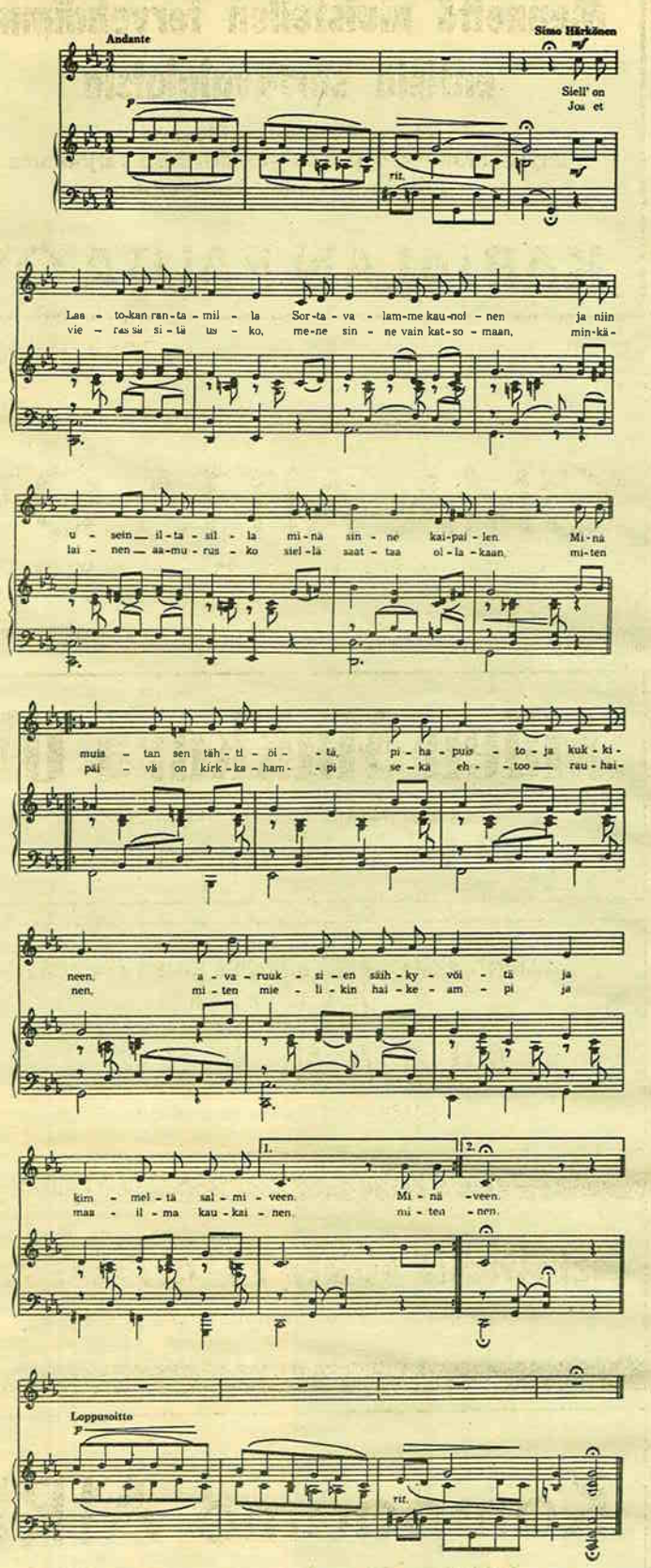

Jatkoa 13. siv.

kasta hohdetta, eloa ja väriä. Sortavalalaiset hoitivat järjestelyn loistavasti ja saivat siitä juhlavieraiden kiitokset. Ne olivat oikeat kulttuurijuhlat.

Radio oli näissä laulujuhlissa ensimmäisen kerran tehokkaasti mukana, se välitti kolmen päivän aikana ohjelmaa yhteensä 11 1/2 tuntia. Allekirjoittaneelle oli uskottu tämän ohjelman kuuluttaminen. Se olikin yksi kaikkein vaativimpia tehtäviä, mitä olen radiossa joutunut hoitamaan.

Kauniit ja ylevät muistot Kalevalan riemuvuoden laulujuhlista Sortavalassa ovat pitkään säilyneet mukana olleiden mielissä. Heihin kuuluu myös tämän kirjoittaja.

Toivo Rasilainen

Söivät rätsinöitä

Kun vuonna 1935 vietettiin Sortavalassa suuria Kalevalan riemuvuoden laulujuhlia, sortavalalainen herrasmies tapasi hyvät ystävänsä Helsingin herrat ja pyysi ystävällisesti lähtemään syömään lämpöisiä karjalan piirakoita. Siihen vieraat huomauttivat juuri tulleensa ravintolasta syömästä rätsinöitä, tarkoittaen sultsinoita. Rajakarjalainen sana »rätsinä» merkitsee naisen paitaa. — Maija Jaatinen.

A se mikä vähä syöp...

Sortavalan Airanteen kylässä tämän vuosisadan alussa asennettiin Pönkkäsen veljeksistä Matti-nimisen suksitehtaalle paikkakunnan ensimmäinen imukaasumoottori voimakoneeksi. »Tuutermanniksi» kutsuttu, muualta tullut asentaja oli kotonani ruokamiehenä. Kun naapurin tilan isännät tulivat katselemaan moottorin asentamista ja kuulivat, miten vähän se kuluttaa polttoainetta ja miten halvalla siitä teollisuus saa hevosvoimia, niin eräs isäntämies tuumaili:

— A se mikä vähä syöp, vähä sittuukii.

Hän oli siis sitä mieltä, että vähäruokainen ei voi olla voimakastehoinen.

Toinen samanlainen moottori muistini mukaan asennettiin Sortavalan kaupungissa Soinivaaran tehtaalle, jonka myöhemmin omisti Seppo Tiensuu. — EIH.

Kemikali Mano

Museokatu 46. p. 492741 Helsinki

HIETALA YRJÖ
LAUKKULIIKE
Albertink. 12, Helsinki, p. 665541

Sortavalan Virityksen viimeinen kuntokoe

Maastojuoksun SM-kisat Sortavalassa 28. 5. 1944

Ikäänkuin Suomen Urheiluliitolla olisi ollut jonkinlainen ennakkoaavistus uskoessaan toukokuussa 1944 maastojuoksun Suomen mestaruuskilpailut Sortavalan Virityksen järjestettäväksi, että ne jäisivät seuran toiminnan päätepisteeksi. Se oli ansiokkaiden vuosikymmenien toiminnan yhtä kaunis kuin murheellinenkin loppu.

Eräs syy siihen, että kilpailut pidettiin juuri Sortavalassa, oli se, että rintamilla palvelevilla juoksijoilla oli melko hyvät mahdollisuudet päästä niihin osanottajiksi. Niin Kannakselta, Itä-Karjalasta kuin kotirintamiltakin oli vielä niihin aikoihin hyvät kulkuyhteydet Sortavalaan. Seurojen anomuksista myös yleensä myönnettiin kilpailuihin rintamajoukoistakin parin päivän ylimääräinen loma. Ja miehet tietenkin käyttivät tätä hyväkseen.

Kilpailuja suosi erittain kaunis kevätsää ja kilpailupaikkana oli muistorikas Vakkosalmen puisto. Kun rata kierteli pääasiassa puistoalueella, osittain puistokäytävilläkin, sekä läheisessä Tuhkalan metsässä, riitti yleisölle mielenkiintoista katseltavaa mielinmäärin. Lisäksi maastossa oli väliaika-asemia, jotka antoivat tarkkoja tietoja koko kilpailujen ajan. Tästä viimemainitusta kuuluu kiitos eräälle armeijan viestiosastolle.

Kilpailuun oli ilmoittautunut yli 100 juoksijaa. Poisjääneitä oli kuitenkin paljon, pääasiassa vähemmän tunnettuja miehiä. Sensijaan melkein kaikki silloiset nimimiehet olivat mukana.

Kilpailun voitti vakuuttavasti Viljo Heino, jättäen toiseksi tullutta Taisto Mäkeä yli puoli minuuttia. Mäellä sensijaan oli täysi tekeminen Heinon seuratoverin Olavi Alikosken voittamisessa. Kilpailun parhaat sijoitukset olivat: 1) Viljo Heino, Karhulan Katajaiset 27,52, 2) Taisto Mäki, HKV 28,28, 3) Olavi Alikoski, Karhulan-Katajaiset 28,28,4, 4) Kauko Pekuri, Helsingin Poliisivoimailijat, 28,49,5, 5) Salomon Könönen, Suonenjoen Vasama 29,06, 6) P. Siltaloppi, Tampereen Pyrintö 29,12, 7) T. Sarkama, Helsingin Poliisivoimailijat 29,25,5, 8) V. Mäkelä, Tampereen Pyrintö 29,32,5 9) O. Kivimäki, Nokian Urheilijat 29, 41,5, 10) S. Jousenlahti, Helsingin Poliisivoimailijat 29,43.

Vaikka kilpailut olivat virallisesti Virityksen järjestämät, oli "koko kaupunki" touhussa mukana. Seuran omien miesten ja naisten ohella oli järjestely- ja toimitsijatehtävissä useita TUL:n jäseniä sekä tietenkin armeijan henkilöstöä. Komea palkintokokoelma saatiin lahjoituksina paikkakunnan liikkeiltä ja yksityishenkilöiltäkin.

Nämä kilpailut olivat kaunis loppupaus Sortavalan Virityksselle. Kun seuran jäsenet, niin aktiiviurheilijat kuin toimihenkilötkin olivat hajaantuneet ympäri maata, ei toiminnan jatkamiselle katsottu olevan edelletyksiä.

Virityksellä oli niihin aikoihin maan parhaita pikajuoksijoita, joista kootulla kvartetilla olisi ollut paljonkin sanomista 4 x 100 m Suomen mestaruusviestissä mitaleista kamppailtaessa. Jos olisi saatu vielä kootuksi juoksemaan joukkue Tapani Nurmi, Toivo Ahjopalo, Väinö Salmela ja vaikkapa Pentti Koivisto, olisipa siinä ollut kova pala mille yhdistelmälle tahansa niinä vuosina. Mutta nämäkin miehet olivat ehtineet hajaantua kuka minnekin ja paikalliset seurat riensivät saamaan heidät omiin kirjoihinsa. -

Aulis Jokinen

SM-maastojuoksun jälkeen 28. 5. 1944, keskellä mestari Viljo Heino, vasemmalla kakkonen Taisto Mäki ja oikealla kolmonen Olavi Alikoski. Taustalla mikrofonin ääressä kilpailun kuuluttaja Aulis Jokinen.

RETUN RUPATTELUA TÄSTÄ SM - JUOKSUSTA

Retu Kukkonen - nuoremmalle polvelle sanottakoon, että Anssi Kukkosen isä - Suomen Urheilulehdessä pakinapalstallaan "Retun rupattelua" kirjoitti näistä Sortavalan kisoista seuraavasti:

"Sortavalassa pidettiin sunnuntaina oikeat juhlakisat. Kaunis kesäinen sää ja runsas yleisömäärä antoivat Vakkosalmen puistossa kilpailuille kauniit puitteet. Juhlavuutta lisäsi sotilassoittokunnan esitykset ja kaupunginjohtajan tervehdyspuhe. Kilpailupaikalla nähtiin filmaaja ja joukko valokuvaajia ikuistamassa tätä kevään ensimmäistä arvokilpailua. Osanottajina oli melkein poikkeuksetta kaikki parhaat ravurimme. Kaivattiin vain pikku Matti Järvistä, Lauri Silvennoista ja ehkäpä paria muuta joilla olisi jotain sanottavana päivän kilpailussa.

Murtomaajuoksukilpailuista ei suuri yleisö useinkaan pääse paljon näkemään, mutta näissä kilpailuissa voitiin Vakkosalmen puiston rinteiltä seurata pitkätajat juoksijain taivalta läheisissä maastoissa ja erinomaisesti järjestetty väliaikatiedoitus piti yleisön koko ajan kilpailun tasalla. Mitään kuollutta kohtaa ei täten päässyt syntymään.

Kilpailujen järjestelytehtävissä nähtiin kaupungin parhaat voimat. Mukana olivat m.m. SVUL:n Itä-Karjalan piirin puheenjohtaja, lääkintämajuri A.J. Huuskonen, SV:n puheenjohtaja Arvo Lehtonen, "joka paikan mies" E. Parviainen, erinomainen kuuluttaja Aulis Jokinen sekä myöskin TUL:n johtomiehistä R. Soininen ja E. Talikka.

Palkintokokoelma ansaitsee oman mainintansa ja sekin jo osoittaa paikkakuntalaisten innostusta kilpailuja kohtaan. Mestaruusmitalien lisäksi jaettiin nähkääs 20 parhaalle komeita kunniapalkintoja, kelloja, patsaita, lamppuja, kirjoja y.m.

Kilpailun voittaja Viljo Heino osoitti olevansa hyvässä kunnossa jo näin keväällä. Kilpailun jälkeen hän ilmaisi erikoisen tyytyväisyytensä ja lupasi radalla yrittää syksyllä tulosta. Tampereen SM-viesteihin saa Karhulan Katajaiset vahvan joukkueen 4 x 1.500 m:n matkalle, jolla matkalla muuten nähtäneen mainituissa kilpailuissa runsaasti joukkueita.

Taisto Mäen kevätkunto tuntui luotettavalta, vaikka tietääkin, että hän menestyy hyvin tämänkaltaisella vaikealla radalla. Ensi sunnuntainen Lappeenrannan juoksu jo antanee hiukan lisävalaistusta.

Tämänvuotisen SM-kilpailun varsinaiset yllätysmiehet olivat O. Alikoski ja S. Könönen.

O. Alikoski, joka tänä vuonna edustaa Karhulan Katajaisia, on Pohjanmaan poikia. Tämä 24-vuotias Laguksen sitkeä jääkäri on kotoisin Rantsilasta läheltä Oulua. Hän juoksi jo viime vuonna 3.000 m ajassa 8,51 ja oli murtomaamestaruuskilpailuissa Hyvinkäällä 12:s.

S. Könönen on 27-vuotias kersantti, joka viime vuonna SM-kilpailuissa sijoittautui 5.000 m:llä 9:ksi ajalla 15,34. 10 km:llä hän oli 6:s ja juoksi syksyllä parhaan aikansa 32,27 Kouvolan kilpailuissa. Sortavalan kilpailuissa olisi Könönen sijoittautunut kaiketi vieläkin paremmin, ellei olisi joutunut kilpailuun suoraan asemalta matkustettuaan ja valvottuaan yhtäjaksoisesti Syväriltä Sortavalaan kaksi vuorokautta.

N. Ketola oli keskeyttämisestään huolimatta hyvin toivorikas ratakilpailuihin nähden. Hän kertoili olevansa nykyisin taistelukoulussa, jonka kovan ohjelman lisäksi hänelta riittää aikaa harjoitteluaan varten.

V. Iso-Hollo oli myöskin tyytyväinen kuntoonsa, joka ei etulinjan miehen harjoittelulla ole korkeimmillaan. Lupasi tulla estejuoksu SM-kilpailuihin Tampereelle.

MERKITTÄVÄÄ SORTAVALALAISTA avustustoimintaa sotien jälkeen

LAATOKAN-KARJALAISTEN AVUSTUSYHDISTYS RY

Sodan loputtua ja Karjalan toisen luovutuksen jälkeen perustettiin pääkaupungissa marraskuun alussa 1944 eräiden yksityishenkilöiden toimesta Laatokankarjalaisten avustusyhdistys, jonka pohjarahastoksi Sortavalan sk.piirin viimeinen komentaja eversti Kaarlo Raunio luovutti sanotun piirin jäämistöä, talletusvaroja, arvopapereita ja muuta irtaimistoa n. 35.000 nykymarkan arvosta. Yhdistyksen tarkoitusperäksi tuli »auttaa ja tukea Laatokankarjalasta kotoisin olevien hädänalaiseen asemaan joutuneiden sotainvalidien, -leskien ja -orpojen aineellista toimeentuloa ja henkistä huoltoa.» Varojen edullisen sijoituksen ja kartuttamisen avulla sekä yhdistyksen saatua myöhemmin testamenttilahjoituksella huomattavasti lisävaroja laajennettiin tarkoitusperät käsittämään mm. myös nuorten opintojen tukeminen ja erilaiset laatokankarjalaiset kulttuuritarpeet. Toimintansa aikana yhdistys on jakanut tarkoitusperiensä hoitamisessa sotainvaliideille ja -leskille sekä varattomille perheille ja vanhuksille n. 116.000 mk, apurahoja opiskelijoille eri oppilaitoksissa n. 64.000 mk ja kulttuuri- ym. tarkoituksiin Laatokankarjalan hengen perinnön säilyttämiseksi n. 70.000 mk eli yhteensä n. 250.000 mk.

Yhdistyksen nykyisen omaisuuden kirjanpitoarvo pankkivaroina, kiinteistöosakkeina ja muina arvopapereina sekä annettuina lainoina on noin 230.000 markkaa, mutta reaaliarvo paljon suurempi. Yhdistyksen, jonka kotipaikka on Helsinki, hallituksen puheenjohtajana on ollut yksi sen perustajista, kanslianeuvos Arvo Tirinen.

KUHAVUORISÄÄTIÖN,

joka sai nimensä Sortavalan kaupungin Vakkosalmen puiston laulujuhlakentän takana olevasta Kuhavuoresta, perustivat allamainitut Sortavalassa toimineet yhteisöt 1955 ja lahjoittivat sille varansa, joita nykymarkoiksi muutettuna oli seuraavat määrät: Sortavalan Kauppaseura ry:llä n. 63.000 mk, Sortavalan Kauppakoulun Kannatusyhdistys ry:llä n. 15.500 mk ja Sortavalan Kauppa- ja Tehdasyhdistys ry:llä n. 3.500 mk eli yhteensä n. 82.000 mk.

Säätiön tarkoitusperäksi tuli Sortavalasta kotoisin olevien tai sortavalalaisista polveutuvan liikealalla toimivan nuorison opintojen avustaminen sekä kaupallisen opetuksen tukeminen etupäässä Karjalassa. Sääntöihin myöhemmin tehdyn lisäyksen johdosta säätiön varoja voidaan käyttää myös muualta Laatokan Karjalasta polveutuvan nuorison hyväksi sekä entisen kotimaakunnan hengen perinnön säilyttämiseksi.

Säätiön tähänastisen toimintansa aikana tarkoitusperiensä toteuttamiseksi myöntämät avustukset nousevat seuraaviin määriin: apurahoja opiskelijoille kauppaoppilaitoksissa 54.800 mk ja Laatokan Karjalan Nuorisoseurojen Liitolle nuorisotyöhön 13.500 mk eli yhteensä 67.300 mk.

Säätiön apurahoista on ilmoitettu useissa lehdissä elokuulla ja myönnetyt apurahat lähetetty asianomaisille syys—lokakuulla. Säätiön varat talletuksina, kiinteistöosakkeina ja muina arvopapereina sekä annettuina lainoina ovat kirjanpidon mukaan noin 110.000 markkaa, reaaliarvo huomattavasti suurempi. Säätiön kotipaikka on Helsinki ja hallituksen puheenjohtaja johtaja J. S. Pitkänen Kuopiosta.

MANNERHEIMIN LASTENSUOJELULIITON KRISTIANSTADIN-SORTAVALAN RAHASTO

Sortavalan kummikaupunkina oli viime sotien aikana Etelä-Ruotsissa sijaitseva Kristianstadin kaupunki. Kun Mannerheimin Lastensuojeluliiton Sortavalan osaston ja Sortavalan kaupunginhallituksen johtohenkilöitä kävi toiminnanjohtajan kanslianeuvos Erik Mandelinin kanssa 1943 tervehtimässä kummikaupunkia ja kiittämässä sortavalalaisille lähetetyistä ruokaym. lahjapaketeista, annettiin heille siellä yllätyslahjana 50.000 Ruotsin kruunua. Tätä määrää Mannerheimin Lastensuojeluliitto sitten kartutti, niin että kun se liiton Sortavalan osaston kanssa vuoden 1949 lopulla perusti Kristianstadin Sortavalan rahaston, se sai päämakseen 200.000 nykymarkan arvosta pankkitalletuksia ja II korvauslain obligatioita. Rahaston tarkoitusperänä on ollut ensi sijassa edistää sellaisten lasten ja nuorten parasta, jotka polveutuvat Sortavalasta siirtyneistä henkilöistä, ja toisessa sijassa sellaisten lasten ja nuorten, jotka polveutuvat muualta Laatokan-Karjalasta siirtyneistä henkilöistä. Tarkoitusperiin on myös kuulunut avustaa stipendein Sortavalasta ja Laatokan-Karjalasta siirtyneistä vanhemmista polveutuvien ylioppilaiden tai jo loppututkinnon suorittaneiden opiskelua Lundin yliopistossa Ruotsissa.

Rahasto on toimintansa aikana myöntänyt avustuksia seuraavat määrät: sortavalalaiseen ja laatokankarjalaiseen lastensuojelutyöhön 191.800 mk, stipendeihin opintojen jatkamiseksi Lundin yliopistossa 13.600 mk, apurahoja opiskelijoille 222.900 mk, Laatokan Karjalan Nuorisoseurojen Liitolle nuorisotyöhön 29.400 mk ja Sortavalan kaupungin historian aikaansaamiseksi ym. kulttuuriharrastuksiin 34.150 mk eli yhteensä 491.850 mk.

Rahaston omaisuus on viime tilinpäätöksen mukaan noin 290.000 markkaa, mutta todellinen arvo paljon suurempi. Rahaston muuttaminen säätiöksi on parhaillaan menossa.

Rahaston hallituksen puheenjohtajina ovat aikaisempina vuosina olleet Mannerheimin Lastensuojeluliiton toiminnanjohtajat, mutta vuodesta 1961 alkaen liiton järjestöjohtaja, sosiaalineuvos Uno Paano.

SORTAVALATALO OY

Entisten sortavalalaisten vaikean asuntopulan poistamiseksi Helsingissä perustivat Mannerheimin Lastensuojeluliiton Kristianstadin Sortavalan rahasto, Laatokan-Karjalaisten Avustusyhdistys ry ja Kuhavuorisäätiö 1956 Sortavalatalo Oy-nimisen kiinteistöyhtiön. Helsingin kaupungilta Munkkiniemen keskustasta ostetulle n. 2770 m²:n suuruiselle tontille rakennettiin arkkitehti Erkki Huttusen piirustusten mukaan tiilestä 4-kerroksinen asuintalo käsittäen 32 huoneistoa kaikkine nykyajan mukavuuksineen, 4 autotallia ja muut tarvittavat huoneet. Talo valmistui vuoden 1957 alussa ja asuinhuoneistot vuokrattiin entisille sortavalalaisille perheille ja vanhuksille sekä muutamia huoneistoja Karjalaiselle Osakunnalle opiskelijain asuntoina käytettäväksi. Talon länsipäädyssä Kadetintie 5 on Arabian mosaikista valmistama noin metrin korkuinen Sortavalan kaupungin vaakuna.

Talon ja tontin kirjanpitoarvo on n. 636.000 markkaa, mutta kiinteistön nykyinen reaaliarvo huomattavasti suurempi. Pitkäaikaisia lainoja on n. 529.000 markkaa, joista aravalainat n. 261.000 mk. Osakepääoma on 100.00 markkaa. Hallituksen puheenjohtajana ja vuodesta 1960 lähtien ollut kanslianeuvos Arvo Tirinen ja isännöitsijän tehtäviä hoitanut koko ajan eläkkeellä oleva pankinjohtaja Väinö Korhonen, joka myös on nykyisin edellä alussa mainittujen laatokankarjalaisten yhteisöjen varainhoitaja ja asiamies.

Tervehdys kaikille
ent.
Sortavalalaisille

Putkiliike P. Jormakka

PIEKSÄMÄKI

Sortavalalaisia yrittäjiä pääkaupungissa

Tääl Helsingis on paljo sortavalalaisii, yrittäijiikii. Kuusise kaik tietäät, mut nyt mie haastan täs monest muust.

Hietala veljekset, Yrjö ja Mikko, esmerkiks ovat tääl iha keskkaupungil. Mikko perust osto- ja myytiliikkee Iso Robertikatu 37 jo parkymment vuotta sit. Tää kauppias osajaa ottaa asiakkaat hymy huuli vastaa. Mikko ja rouva Hietala kaupast löytyy talouskonneist kameroihi ja soittimii ast, uusii ja käytettyi luistimii ja kaik on hinnaltaa halvempii. No sitko nouset Alberti mäkkee yllää, ni Hietala Yrjö laukkukauppa on siin oikial käel. Hääkii pan liikkee pystyy sammoi aikoi ko veljeese. Parves hää viipurlaise rouvaase ja tyttäreese kans vuoroperrää myöp kapsäkkii, käslaukkuu ja jos vaik minkälaista muoji mukkaista veskaa

Rukkola saare Telkinieme Pohjust Lamberi Jukkakii kalastel nuoren miehen issääse keral. Nyt hää on koht 15 vuotta myönt helsinkiläisil ja miksei kelle vaa asusteita. »Miul ol enne vaatturiliike, mut sit hommasin tään tekstiilipuojin ja on niitä nyt kakskii, toine Helsinginkatu 1 ja toine Fredrikinkatu 16. Nim tul muutettuu Lampergist Meriläiseks, mikä sekkii muistuttaa niit lapsuusaja ja laatoka laineita», hää sannoo.

Sortavalan ensimäine apteekki, jonka apteekkarina ol vuuvest 1918 lähtein tunnettu hahmo Turkama, sai apteekkioikeudet Helsingissä. Vuuvest 1914 apteekki on toimint Bulevardi 13:ssa, apteekkarina apteekkari Turkaman tytär Liisa Rautala.

Museokavult (46) löyty Kemikali Mano. Ennevanhaa siirtomaapuotii pitänt rva Saijets tän Helsinkii tullessaa 1936 perust tään kemikalliikkeen. Nyt tätäkii liikettä on jatkant tytär (Kaarlo ja Eila Niskanen, o.s. Saijets). Munkkiniemes on sit ent. Hyvöse Liisal kemikali- ja paperkauppa, sekkii jo toistkymment vuotta. Häne puojistaa löytyy kaikenäköstä kaunistamisainetta. »Sitä entistä Karjalaa mie kaipaan, koha sinne pääsiskii käymää. Siint mie nään ain unta», sannoo Liisa Helén. Oma-Aitta löytyy viel Mannerheimitielt. Eine Linström on yhä toimitusjohtajan. Eila ja Kaisa Korpela tulliit sova jälest nii nikkenää tänne. Kaisa ko kyllästy kaupungi kanslia hommii, nii hää kukkasii rakastavan ihmisen perust kukkakaupan. Nyt tää Kaisa Kervine omistaa Kaisan Kukka-nimisen liikkeen Castreninkavul.

Puotiharju ostoskeskukses löyvättä nahkatarvike myymälän ja jalkinekorjaamon A. Sihvonen. »Sillo ko mie tulin reservist, ni rahhaa olj 160 mk. Siint sitä pit uus elämä alottaa. Ensittäi liike olj Museokavul ja nyt tääl jo 5 vuotta. Yrittää sitä on pitänt ja nyt Martta rouvaase keral sil elläät.

Tulola saarest on lähtent Toivo Siintonen. Hänel on Maarakennusliike Espoos, kirkokyläs. Enne olj vettä jokapuol, puhtaita rantakivvii ja kirkkaita laineita nii, et tippa tulloo silmää sitä muistais.. Nyt ollaa iha kuival maal. Tätä maa hommaa sitä on harjotettukii sit kymmenise vuotta, hää sannoo.

Sortavalan Simpanen kätkeytyy tukkualan toiminimen taakse. Hää on toiminut kohta 20 vuotta kukka- ja hautausalan tarvikkeiden maahantuojana, kaikkialta maailmasta. Tämä tukkuliike välittää tuotteita maamme eri puolille. Ohjelmaan ovat myöhemmin liittyneet muoviset kukat, varsinkin koristeseppeleissä, jotka ovat lisääntyvässä määrässä tulleet suosituksi. »Täällä työn ja touhun lomassa kaipaa kauniita Sortavalan saaria ja Hympölän kalaista järveä, olisipa sinne mukava retkeillä.» Näin johtaja Simpanen. — *Kivennava tyttö.*

Menneitä muistellen tervehdimme entisiä sortavalalaisia

Nykyisille asiakkaillemme Lappeenrannassa ja sen ympäristössä tarjoamme kaikkia alamme palveluksia

KARJALAN RAUTA OY

TERVEHDIMME ENTISIÄ SORTAVALALAISIA

OMA-AITTA OY

Helsinki, Mannerheimintie 33, puh. 41 92 03

Mäen Makkara OY

Reino Jormakka — Pieksämäki

TERVEHTII KAIKKIA SORTAVALALAISIA

KAARINA ROKKA ENT. KARVISE KAISA HÄÄ MYÖP TÄÄL KUKKII

KAISAN KUKKA

Castreninkatu 28 — Helsinki

HELSINGIN SORTAVALALAISET r.y.

Puheenjohtaja Pauli Kohonen, puh. 598740

Kampaamo AIRE

Kirkkokatu 16 — Joensuu — Puh. 22723

VELJEKSET SIMPANEN

Jyväskylä Vasarak. 13, puh. 71850 ja 71852, ilt. 33522 ja 33545

Suoritamme maankaivua, -kuormausta, koneiden siirtoja, paalutusta ja erilaisia nostotöitä.

TERVEHDIMME ENTISIÄ KOTIKAUPUNKILAISIA

RAAMATTUTALON KIRJAPAINO

Pieksämäki

POMMITETTUA SORTAVALAA

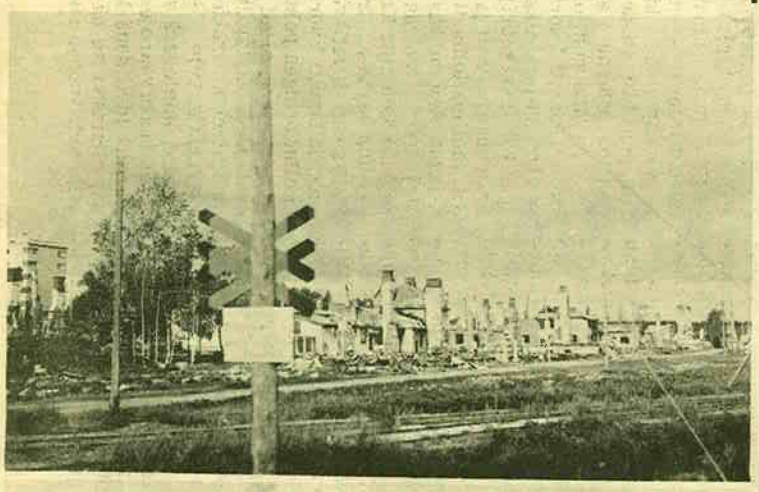

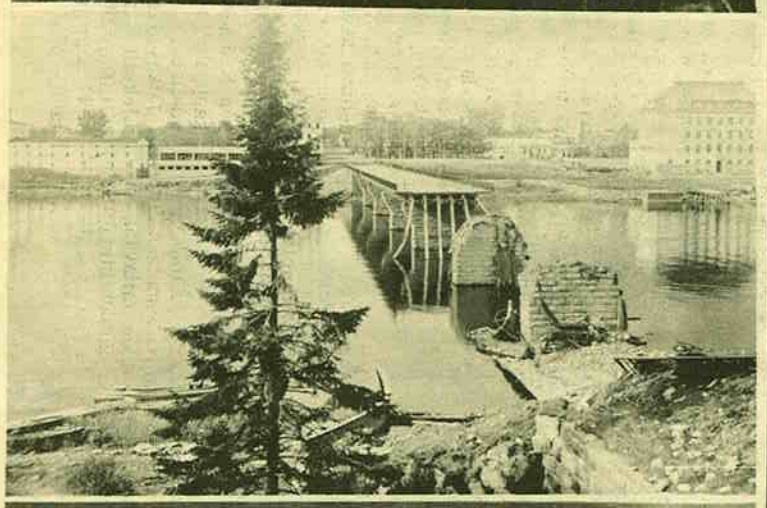

Talvisodan aikaisia pommituksen jälkiä Sortavalassa. Keskimmäisessä kuvassa sortunut Karjalansilta ja alimmassa Sortavalan seminaarin alue liekeissä helmikuun 2. pnä 1940.

Sortavalan valistusopiston

perustamisvuotta en muista, mutta eiköhän se tapahtunut puoli vuosisataa sitten, koskapa kansakoulusta päästyäni lukuisat illat puuhasin siellä oppilaana. Opisto toimi Suurpuistokadun ja Pienpuistokadun kulmatalon tiilestä muuratussa alakerrassa, joka oli osittain kadun pinnan alapuolella, Seppo Tiensuun puusepänverstaan vastapäätä. Talon omisti kunnallisneuvos Nissinen. Iltatunnit pidettiin täällä ja sunnuntaisin yleisöluennot työväentalon juhlasalissa, joka sijaitsi entisessä oluttehtaan talossa Kymölän puolella. Kiinteistö siirtyi myöhemmin kokonaan Osl. Itä-Karjalan omistukseen.

Opettajisto oli pääasiassa lyseolta, tyttölyseolta, seminaarista, kansakoululta ja kauppakoulultakin. Muistelen heistä muutamia.

Lyseon lehtori Rantalainen oli valistusopiston rehtori, komeaviiksinen mies, lupsakka ja mukana opistolaisten tekemillä retkillä, jolloin hän maalaistaloissa pyysi emänniltä luvan polttaa sikaria uunin edessä ja puhallella savut uuniin.

Seminaarin lehtori A. A. A. Laitinen oli eloisa luennoitsija, jolla oli tarttuva esitystapa.

Pikku-Missi, oikeata nimeä en muista, oli mestari opettamaan vieraita kieliä, m.m. englantia. Hänen miehensä opetti aikaisemmin, mutta oppiminen pyrki menemään lekkeripeliksi(Kun sitten Missi tuli, jopa alkoivat kielenopinnot sujua.

Dipl.ins. Laitinen oli tekijä alallaan ohjailemaan opistolaisia matematiikassa. Valoisaluonteinen mies, jonka tunnit olivat kiinnostavia. Nykyisin hän opettaa Suonenjoella.

Kouluneuvos Kalle eli Kaarlo Merikoski oli tehokas opettaja ja hyvä kurin pitäjä ilman pakkokeinoja.

Seminaarin harjoituskoulun opettaja Franssila oli ahkera yrittämään, mutta oppilaat eivät oikein pysyneet mukana.

Selma Sinivaara, seminaarin harjoituskoulun opettaja oli äidillisen herttainen, mutta vaativa opettaja, josta pidettiin. Hänen maallinen tomunsa haudattiin Sortavalaan.

Mutta jopa oli näky, kun Ukko-Oskar, seminaarin johtaja Relander itse astui opettamaan oppitunnille. Jyhkee ukko ja tunnit juhlavan rauhallisia.

Seminaarin musiikin lehtori Vilho Siukonen oli eloisa ja leikkisäkin, mutta silti aika vaativa opettaja. Musiikin tunneista pidettiin ja ne olivat sekä antoisia että tehoisia.

Seminaarin käsityön ja kuvaamataidon opettaja Brander puhui selkeetä sanaa, jalkainvalidina hän kierteli pahkakeppi kädessään oppilaiden luona ohjeita antamassa ja töitä tarkastamassa.

Valistusopiston rehtori Rantalainen hankki luennoitsijoita jopa pääkaupungista saakka. Sanomalehtiopin alalla Sortavala oli omavarainen, ilmestyihän kaupungissa kokoomuksen Laatokka, sosialidemokraattien Kansan Voima, entinen Rajavahti ja maalaisliiton Kansan Ääni. Niiden toimittajat olivat aina saatavissa opistoon luennoimaan. Sama oli laita lainopin kohdalla. Olihan kaupungissa pormestari, poliisimestari, nimismies sekä lukuisa määrä lakiasiaintoimistoissa työskenteleviä lakimiehiä.

Oppilaskunta toimi opintojensa ulkopuolellakin vilkkaasti sekä kesät että talvet. Toimeenpantiin illanviettoja ja retkiä, viimemainittuja kesällä luontoon, jossa pidettiin usein kokouksiakin, milloin Kisamäellä tai kappalaispappilan opotassa, Tuhkalammen ja hautausmaan välisellä kentällä tai Kuhanmäelläkin. Saaristoretkistäkin on mieluisia muistoja.

Opistolaisista muistissani kihisee kauniilla tavalla m.m. Hirvosen Eino, joka nyt on parturina Pieksämäellä, Henni Kohonen, Helvi Edelman, Jussi Piiparinen, jonka viimeksi tapasin Joensuussa, Matti Turunen sitomonjohtajana Pieksämäellä, Väinö Siitonen Ristin ja Raamatun kirjapainosta, joka työttömyysvuosien aikana meni Neuvostoliittoon ja sinne katosi, mutta erikoismaininnan ansaitsevat Mäkelän veljekset Helylästä, jotka kaksissa miehin matkan Sortavala—Helylä kävelivät, pyöräilivät tai hiihtivät opiston asioissa. Eräs Tolvasen veljeksistä Lahdenkylän Ollinmäen puolelta harrasti lausuntaa. Suuresta oppilasjoukosta ovat nämä jääneet parhaiten mieleeni.

— *Eino I. Hyvärinen.*

SORTAVALAN KIRKOT

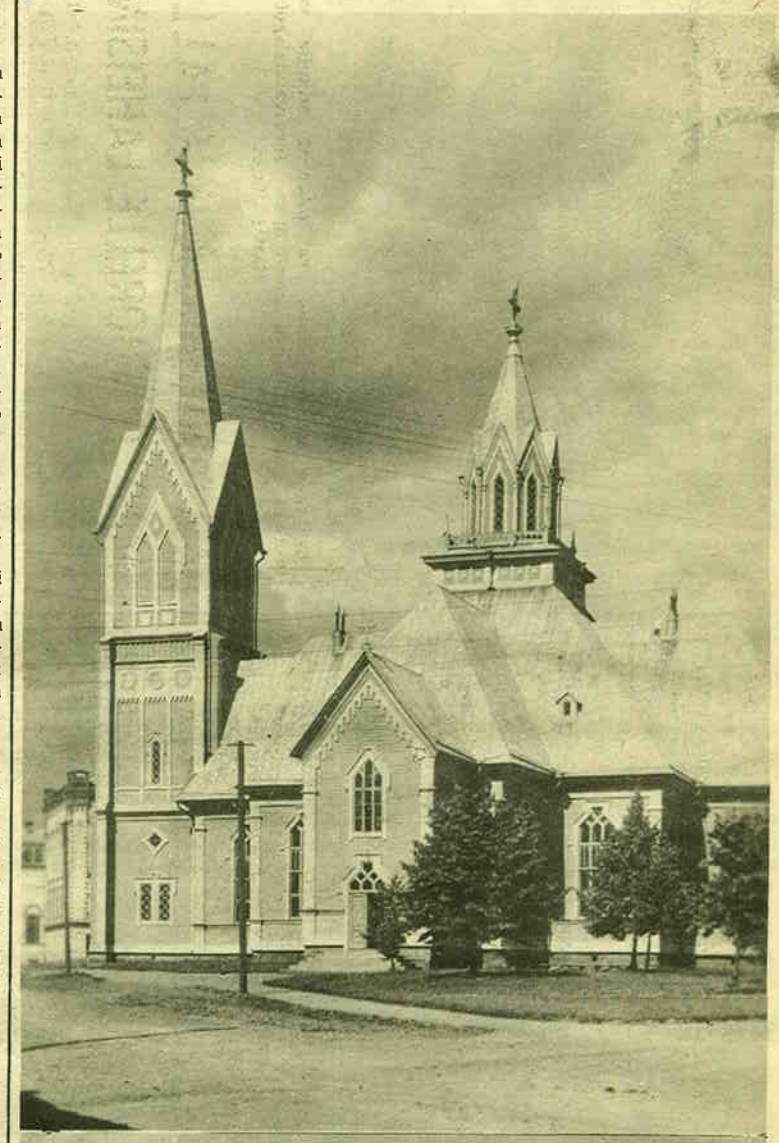

Ylemmässä kuvassa savitaipalelaisen kirkonrakentajan Juhana Salosen rakentama Sortavalan luterilainen kirkko, joka valmistui 1801. Kirkko korjattiin ja laajennettiin lopulliseen muotoonsa 1893—95 noin 2 000 istumapaikkaa käsittäväksi. Se tuhoutui talvisodan aikana 2. 2. 1940 tapahtuneessa suurpommituksessa. — Alemmassa kuvassa pietarilaisen kauppiaan G. P. Jelisevin rakennuttama Sortavalan kreikkalaiskatolinen tuomiokirkko, joka valmistui 1873.

HÄMEENLINNAN SORTAVALALAISET

Sortavalalaisten seuran Hämeenlinnan alaosaston puheenjohtajana on jo kolmatta vuotta toiminut johtaja Emil Oksanen, joka kertoi alaosaston toiminnasta seuraavaa.

Vuonna 1948 perustivat Hämeenlinnaan siirtyneet sortavalalaiset oman alaosaston, jonka pääseura toimii Helsingissä. Silloin alussa oli jäseniä noin 300 henkeä, ja toiminta oli myös sen mukaisesti erittäin vilkasta. Pidettiin tarinailtoja, käytiin retkillä kauempana asuvien sortavalalaisten luona heitä tervehtimässä. Helsingissä on käyty sikäläisen pääseuran luona ja sieltä on vastaavasti vierailtu täällä. Tällöin on järjestetty yhteisiä illanviettoja vuorottaisin ohjelmin. Jäsentenkeskeisiä pikkujouluja on vietetty edelleen joka vuosi, ja näin saatu lämmin karjalainen tunnelma säilymään. Samoin tarinailtoja on jatkettu jäsenten kodeissa, jolloin on muisteltu Sortavalaa ja entiseen kotiseutuun liittyviä asioita.

Nykyisin aktiivinen jäsenmäärä on vain 20—30 henkeä, jotka käyvät yhteisissä tilaisuuksissa. Toimintaa alkaa haitata lähinnä jäsenkunnan vanheneminen ja väsyminen iän mukana.. Nuorisoa ei ole myöskään mukana, paitsi mitä ohjelman suorittajina eri tilaisuuksissa. Tähän he sentään ovat olleet halukkaita karjalaisten vanhempien lapsina, joskaan muu toiminta ei ole heitä kiinnostanut. Ehkä ikäero vanhempaan väkeen on eräs syy, etteivät he täällä kasvaneina jaksa kiinnostua vanhoihin asioihin. Tästä huolimatta jatketaan kokoontumisia niin kauan kuin vanhat vielä jaksavat toimia. Alaosaston varapuheenjohtajana on Martti Kaikkonen, sihteerinä Arvi Jurvanen, rahastonhoitajana Alma Jurvanen ja tilintarkastajina Saimi Oksanen ja Eevi Kiviaho. — S. T.